

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Aneta Slaná

**Výhrada soupisu
a odpovědnost za dluhy zůstavitele**

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník: doc. JUDr. Ondřej Frinta, Ph.D.

Tematický okruh: Občanské právo hmotné

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 25. 5. 2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 265 094 znaků včetně mezer.

Mgr. Aneta Slaná v. r.

V Praze dne 25. 5. 2021

Výhrada soupisu a odpovědnost za dluhy zůstavitele

The Privilege of Inventory and the Liability for the Testator's Debts

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. JUDr. Ondřeji Frintovi, Ph.D. za vstřícný přístup při odborném vedení rigorózní práce, za jeho cenný čas, který mi za tímto účelem věnoval a především za velice přínosné rady a věcné připomínky. Zároveň nesmím opomenout mého manžela, děti a mé rodiče, kteří mi jsou vždy oporou.

Obsah

Obsah	5
Úvod.....	1
1. Uvedení do problematiky.....	3
1.1. Důvody pro opětovné zavedení výhrady soupisu	4
1.2. Výhrada soupisu jako trest pro dědice?.....	5
2. Hmotněprávní ukotvení výhrady soupisu	7
2.1. Způsoby vyrozumění dědice o právu výhrady soupisu.....	9
2.2. Zrušení účinků výhrady soupisu	10
3. Odúmrť	12
4. Výhrada soupisu v případě svěřenského nástupnictví	14
4.2. Svěřenský nástupce současně jako nepominutelný dědic	18
5. Práva dědice vyhradivšího si soupis	19
6. Soupis pozůstalosti.....	22
6.1. Výhrada soupisu uplatněná dědicem.....	22
6.2. Výhrada soupisu za účelem výpočtu povinného dílu.....	23
6.3. Výhrada soupisu, je-li mezi dědici „osoba pod zvláštní ochranou“.....	26
6.4. Výhrada soupisu, je-li nejistota, zda je někdo dědicem nebo kdo je dědicem.....	28
6.5. Výhrada soupisu, žádá-li o to věřitel.....	29
6.5.1. Výhrada soupisu na návrh věřitele navrhuujícího odloučení pozůstalosti	29
6.5.2. Osvědčí-li věřitel „jiný vážný důvod“	29
6.5.3. Právo věřitele účastnit se soupisu.....	29
7. Provedení soupisu	31
7.1. Usnesení a vyrozumění o soupisu pozůstalosti	31
7.2. Povinnost strpět vstup za účelem provedení soupisu	33
7.3. Protokol o soupisu pozůstalosti.....	36
7.4. Oprávněné osoby.....	39
7.4.1. Udělení souhlasu.....	40
8. Náklady na pořízení soupisu.....	41
8.1. Znalečné, svědečné.....	41
8.2. Praktické hledisko a účast dědice či nepominutelného dědice na nákladech soupisu ..	42
8.3. Účast ostatních osob (mimo dědice a nepominutelného dědice) na nákladech soupisu	44
8.4. Odměna soudního komisaře za provedení soupisu a notářský tarif.....	46

8.5. Separace nákladů na pořízení soupisu.....	47
9. Nahrazení soupisu pozůstalosti.....	49
9.1. Seznam pozůstalostního majetku	49
9.1.1. Správce pozůstalosti	50
9.1.1.1. Odměna správce pozůstalosti	52
9.2. Společné prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku.....	54
9.3. Usnesení o nahrazení soupisu pozůstalosti	56
9.4. Účinky nesprávného prohlášení nebo seznamu	58
9.4.1. Zkoumání podmínek vedoucích ke zrušení účinků výhrady soupisu.....	59
9.4.2. Rozsah nikoli nepodstatný.....	60
9.4.3. Nový soupis pozůstalosti	60
9.4.4. Výjimky z odpovědnosti osob pod zvláštní ochranou a dědiců	62
9.4.5. Odpovědnost správce pozůstalosti za škodu	62
9.5. Oznámení provedení soupisu pozůstalosti věřiteli.....	63
9.5.1. Obsah oznámení	64
9.5.2. Možnost věřitele vyjádřit se k soupisu	65
9.5.3. Polemika nad právním názorem Karla Volného.....	65
9.5.4. Shrnutí	67
10. Odpovědnost dědice za dluhy zůstavitele	69
10.1. Dluh.....	69
10.1.1. Za které dluhy dědic odpovídá?.....	70
10.2. Práva věřitelů před potvrzením dědictví	71
10.3. Právní účinky neuplatnění výhrady soupisu.....	74
10.3.1. Solidární odpovědnost.....	75
10.4. Právní účinky výhrady soupisu	77
10.4.1. Obvyklá cena pozůstalosti	78
10.4.2. Odpovědnost dědice vyhradivšího si soupis pozůstalosti.....	79
10.4.3. Odpovědnost „osoby pod zvláštní ochranou“	80
10.5. Odpovědnost za dluhy v případě zastavení řízení o pozůstalosti.....	80
10.6. Odpovědnost za dluhy v případě nařízení likvidace pozůstalosti	81
10.7. Odpovědnost odkazovníka za dluhy	82
10.8. Odkazovník jako věřitel	83
10.9. Nepominutelný dědic	84

10.10. Odpovědnost za dluhy ve společném jmění manželů	85
10.11. Odpovědnost za dluhy zůstavitele v exekuci či insolvenční	87
11. Vyhledání dluhů zůstavitele (konvokace).....	88
11.1. Usnesení o konvokaci věřitelů	89
11.2. Závazek dědice vůči věřiteli.....	92
11.3. Shrnutí rozsahu odpovědnosti dědice za dluhy	93
12. Odloučení pozůstalosti.....	95
12.1. Usnesení o povolení odloučení pozůstalosti	97
12.2. Polemika nad výkladem k ustanovení § 1709 o. z.	99
12.3. Zánik odloučení pozůstalosti.....	99
13. Zcizení dědictví.....	101
14. Dědické právo v Rumunsku.....	102
14.1. Soupis majetku z dědictví	102
14.2. Odpovědnost za dluhy	103
14.3. Likvidační řízení	104
Závěr	106
Seznam použitých zkratk	109
Seznam použitých zdrojů.....	110
Právní předpisy České republiky.....	110
Právní předpisy Rumunska.....	110
Podzákoné právní předpisy	110
Odborné články	110
Odborná literatura	111
Judikatura	112
Ostatní zdroje	114
Abstrakt.....	115
Abstract	116

Úvod

Řízení o pozůstalosti je jedním ze soudních řízení, které je nezbytně součástí života každého z nás. Můžeme se ocitnout v roli účastníka řízení či se naše úmrtí a s ním spojená univerzální sukcese stane předmětem jeho projednání. Domnívám se, že primárně se nejedná o složitou záležitost, nýbrž má relativně jasně stanovená pravidla a postupy. Svou povahou je řízením nesporným a pravděpodobně i z tohoto důvodu zde není mnoho prostoru pro obstrukce. Nicméně v důsledku rekonstrukce občanského práva došlo k rozšíření části občanského zákoníku týkající se dědického práva o několik institutů, jež byly známy zejména za první republiky. Jedním z institutů, jež zákonodárci oživil, je výhrada soupisu (dále také například svěřenské nástupnictví, odkaz).

Poněvadž občanský zákoník se stal účinným teprve počátkem roku 2014, neposkytuje dosavadní soudní judikatura většinu odpovědí na otázky, které mohou vyvstat při aplikaci ustanovení občanského zákoníku. Přestože při tvorbě zákona je ruka zákonodárce vedena veskrze dobrým úmyslem, jsem toho názoru, že nelze pomyslet na veškeré situace, které mohou nastat. Rovněž z mé dosavadní praxe notářské kandidátky jsem zjistila, že potřeba nejen judikatury, nýbrž i dalších odborných textů je téměř na denním pořádku. Pozitivně je možno nahlížet na inspiraci zákonodárce prvorepublikovou právní úpravou. Z tohoto důvodu je k dispozici rozsáhlá tehdejší judikatura použitelná v mnoha případech i dnes. Nejen judikatura, ale taktéž komentář k obecnému občanskému zákoníku z per vážených autorů Roučka a Sedláčka je častokrát využitelný.

Ustanovení občanského zákoníku o výhradě soupisu patří v rámci dědického práva k těm, která si zaslouží více pozornosti. Dosud se mi nepodařilo vypátrat ucelený text k tomuto tématu, který by poskytoval co možná nejvíce odpovědí. Z tohoto důvodu je rigorózní práce zaměřena na výhradu soupisu a odpovědnost dědiců za dluhy, neboť jdou spolu ruku v ruce.

Cílem této práce je podat komplexní rozbor institutu výhrady soupisu a odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele a zodpovědět téměř veškeré nejasné otázky, které mohou v souvislosti s tématem vyvstat. Vzhledem k tomu, že se mi nedostatečnou v zákoně jeví úprava výhrady soupisu v případě svěřenského nástupnictví a rovněž úprava o nákladech na pořízení soupisu či úprava o jednotlivých alternativách k soupisu pozůstalosti prováděného soudním komisařem je velmi strohá, budou dílčími cíli práce objasnění těchto ustanovení.

V prvním případě není zákonem pamatováno na práva svěřenského nástupce spojená s minimalizací rozsahu odpovědnosti za dluhy. Ve druhém případě jsou ustanovení o nákladech na pořízení soupisu psána velmi stručně, bez postihnutí veškerých situací, za nichž bude soupis nařízen a následně prováděn. V posledním případě jsou zákonodárcem opomenuty především konkrétnější náležitosti společného prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku.

Vzhledem ke své strohosti se dále jako problematická jeví také úprava odpovědnosti za dluhy. Po pouhém přečtení dotčených ustanovení není zcela patrný její rozsah, zejména při solidární odpovědnosti či při uspokojování věřitelů za účinně uplatněného práva výhrady soupisu. Abych na zmíněné nejasnosti byla schopna zodpovědět, budou podrobně analyzována veškerá předmětná ustanovení občanského zákoníku jako nejdůležitější zdroj informací. Nicméně problematika není upravena pouze hmotným právem, nýbrž důležitý je i zákon o zvláštních řízeních soudních, který danou problematiku upravuje v menším rozsahu z procesního hlediska.

Rigorózní práce je uspořádána do kapitol tak, aby v co největší míře bylo respektováno zákonné členění a sled jednotlivých ustanovení. Po úvodním uvedení čtenáře do problematiky následují kapitoly, jejichž předmětem jsou hmotněprávní ustanovení týkající se výhrady soupisu včetně specifických případů, jako je odúmrť, výhrady soupisu v případě svěřenského nástupnictví či práv dědice vyhradivšího si soupis pozůstalosti. Následují kapitoly s praktickou tematikou, popisující jednotlivé případy soupisu pozůstalosti, jeho samotné provedení a náklady, které s sebou pořízení soupisu nese. S ohledem na řazení ustanovení v občanském zákoníku se další kapitola věnuje alternativám soupisu pozůstalosti, pořízeného soudním komisařem.

Druhým stěžejním tématem rigorózní práce je odpovědnost dědiců za dluhy zůstavitele, na což jsou zaměřeny dvě z posledních kapitol. Pro absolutní vyčerpání otázek vzbuzujících v rámci tématu nejasnosti, jež jsou spojeny s odpovědností, se další kapitola věnuje odloučení pozůstalosti navrženému věřitelem a předposlední kapitola je naopak více spjatá s výhradou soupisu, kde je pro úplnost pojednáno o zcizení dědictví.

Poslední kapitola se věnuje úpravě soupisu pozůstalosti a odpovědnosti dědiců za dluhy v Rumunsku, neboť rumunská právní úprava není u nás běžně komparována, zejména z důvodu jazykové bariéry, a proto může komparace přinést čtenáři nové zajímavé poznatky.

Kromě metody analýzy textu zákona, jež je nosným pilířem rigorózní práce, mi byly stejně významně ku pomoci odborné komentáře, soudní judikatura, jak současná, tak dřívější, odborné články a odborná literatura.

1. Uvedení do problematiky

Výhradou soupisu (*beneficium inventarii*¹) se rozumí nezadatelné právo dědice, opětovně zavedené do českého právního řádu zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále také „občanský zákoník“ nebo „o. z.“). Primárním smyslem práva výhrady soupisu je omezená odpovědnost za dluhy zůstavitele. Neuplatní-li totiž dědic výhradu soupisu, bude odpovídat za veškeré dluhy zůstavitele v plné výši. Nikoliv tedy pouze do výše ceny nabytého dědictví, jak tomu bylo za účinnosti zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále také jen „obč. z.“), automaticky. Nicméně nevyužije-li dědic svého práva výhrady soupisu, plynou z toho pro něj i další důsledky. Například konvokaci věřitelů je oprávněn navrhnout mimo jiné pouze dědic, který si vyhradil soupis, a stejně je tomu tak v případě nařízení likvidace pozůstalosti na návrh dědice.

Nejedná se o institut zcela nový, neboť v našem právním řádu existoval až do konce roku 1950. Byl zrušen zákonem č. 141/1950 Sb., občanský zákoník.² Inspirací při tvorbě současného znění občanského zákoníku byly pro jeho tvůrce zákon č. 946/1811 Sb., zák. soud., obecný zákoník občanský (dále také „o. z. o.“) a zejména osnova zákoníku bývalého Československa. Proto je v některých případech použitelná i dřívější judikatura či odborné texty k obecnému zákoníku občanskému obsažené buď ve sbírce, nebo v komentáři k zákoníku, sepsaném váženými profesory Roučkem a Sedláčkem.³

Obecný zákoník občanský užíval označení výhrada právního dobrodiní soupisu, osnova zákoníku československého již označení výhrada soupisu. V obou případech mělo jejich uplatnění za následek omezenou odpovědnost dědice za pohledávky věřitelů zůstavitele.⁴

¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

² Ustanovení § 514 zákona č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

(1) Dědic je povinen hradit náklady přiměřeného pohřbu zůstavitelova, jakož i plnit závazky, které na něho přešly smrtí zůstavitelovou; vše podle ustanovení o poměrné nebo přednostní úhradě a jen do výše ceny nabytého dědictví. Věřitelům, kteří své nároky neoznámili přesto, že je dědic dal k tomu soudem vyzvat, pokud je cena jím nabytého dědictví vyčerpána nároky ostatních věřitelů.

(2) Je-li dědiců několik, je každý z nich povinen plnit závazky částkou, jaká odpovídá poměru ceny jeho dědictví k ceně úhrnu toho, čeho se jim dědictví dostalo.

³ ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. XIX–XXI (kapitola Úvod do problematiky dědického práva)

⁴ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.* ASPI Publishing, s. r. o., 2002, s. 522

1.1. Důvody pro opětovné zavedení výhrady soupisu

Snažila jsem se odhalit důvody, které zákonodárce vedly k oživení institutu, jenž tu existoval za první republiky. Bohužel důvodová zpráva o záměrech nepojednává a v odborných textech jsem se nic nedočetla. Sama bych proto ráda nabídla možné vysvětlení, proč by mohlo být zavedení výhrady soupisu přínosné a čím se zákonodárce řídil.

Řešení lze najít v jedné z nejzákladnějších zásad dědického práva, kterou je zásada *univerzální sukcese*. Ta vyjadřuje princip spočívající v přechodu veškerého jmění zůstavitele na dědice, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci (§ 1475 o. z.). Dědic by měl vstoupit na jeho dosavadní místo, převzít veškerá aktiva, pasiva a taktéž práva a povinnosti (samozřejmě s výjimkou těch, které přecházejí mimo dědění či zanikají smrtí zůstavitele). Není však univerzálním právním nástupcem pouze aktiv, pasiv či práv a povinností zjištěných v řízení o pozůstalosti a zahrnutých do usnesení o potvrzení nabytí dědictví, nýbrž i těch, které se mohou objevit později, například právo odvolat dar pro nevďek (§ 2074 o. z.).⁵

Pokud dodržíme důsledně tuto zásadu, je nutné ji spravedlivě aplikovat nejenom na přechod aktiv, ale i na přechod pasiv tak, že dědic je přejímá v plné výši. Občanský zákoník není ale natolik nespravedlivý a dědici umožňuje se vyvarovat odpovědnosti za dluhy ve výši přesahující hodnotu zděděných aktiv právě uplatněním práva výhrady soupisu. V první řadě je tedy dodržena zásada a až následně je z ní připuštěna výjimka.

Nabízí se také souvislost se zásadou *vigilantibus iura scripta sunt*, tj. právo přeje připraveným. Mám-li nabýt dědictví, zejména představím-li si pod tímto pojmem hmotné statky, k jejichž vytvoření jsem svou činností nepřispěla, měla bych vynaložit maximální úsilí a o daný majetek se zasloužit. To může v praxi znamenat zjistit si co nejvíce informací o závazcích zůstavitele, o jeho aktivech a pasivech (samozřejmě z dostupných zdrojů, zejména ohledání místa bydliště), čímž může být rovněž usnadněna pozice pozůstalostního soudu, resp. notáře v pozici soudního komisaře.⁶ V takovém případě není v zájmu dědice zatajovat informace o dluhách zemřelého, nýbrž zahrnout veškeré známé věřitele do pasiv pozůstalosti. Totéž platí o aktivech. Je zde tedy nasnadě začlenit dědice aktivně do řízení o pozůstalosti, aby nebyl pouze pasivním účastníkem. Dochází proto ke kooperaci účastníků řízení a soudního komisaře, potažmo jeho zaměstnanců. Vzkříšení práva výhrady soupisu je očividně ku prospěchu věřitele. Bude-li totiž dědic pasivní či dokonce lenivý, pokud

⁵ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 14–15

⁶ Pozn.: V textu budu nadále používat pouze označení “soudní komisař”.

neuplatní výhradu soupisu a nebude se aktivně podílet na vytvoření seznamu aktiv a pasiv, bude mít věřitel nárok na uspokojení svých pohledávek vůči dědicům v jejich plné výši.

1.2. Výhrada soupisu jako trest pro dědice?

V textu výše jsem se přiklonila k požadavku aktivní spolupráce dědice se soudním komisařem. Odlišný názor zastává Markéta Nývltová ve svém článku *Výhrada soupisu pozůstalosti v praxi*.⁷ Zde souhlasím s tím, že mohou nastat případy, ve kterých dědicům vzniknou vyšší náklady při pořizování soupisu. Musíme si ale uvědomit, že k takové situaci dojde nejčastěji ve chvíli, kdy dědicové budou v řízení o pozůstalosti stát proti sobě, ač se jedná primárně o řízení nesporné (v praxi to může znamenat, že nepředloží společné prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku, o kterém bude pojednáno v následujících kapitolách). Položme si ovšem otázku, je to vinou zákonodárce? Nebo je to vinou dědiců?

Dle mého soudu bych odpovědnými za možné nesnáze označila především dědice. Samozřejmě by se dalo dlouze polemizovat nad příčinami lidského chování, nicméně jsem toho názoru, že není v zákonodárcově moci pokrýt veškeré životní situace. Ano, dřív nemusel dědic téměř hnout prstem a přešel na něj majetek přinejhorším s dluhy, za něž odpovídal jen do výše jeho obvyklé ceny. Nevnímám zavedení institutu výhrady soupisu jako trest vůči dědicům. Možná jen jako menší břímě, se kterým si lze lehce poradit, nebudou-li si sami dědicové činit úmyslně obtíže. Nesmíme zapomenout, že není možné vytvořit zákon na té úrovni, aby byl za všech okolností spravedlivý. Vždy je nutné zvolit menší zlo.

Dále je v článku nastíněna modelová situace, ve které budou příslušná usnesení doručována, nikoliv vyhlášována při jednání, a putativní dědic se v důsledku své pasivity, tedy neodmítnutí dědictví, stane dědicem. Následně bude písemně vyrozuměn o právu výhrady soupisu, kdy nebude rovněž aktivní, výhradu soupisu neuplatní, a tudíž bude odpovídat za dluhy zůstavitele v plné výši. Připouštím, že praxe může být odlišná v různých soudních obvodech. Každopádně zákon říká jasně, že potencionální dědic a následně neodmítnuvší dědic musí být vždy řádně poučen. Vyrozumění o dědickém právu musí být navíc doručeno výhradně do rukou adresáta a náhradní doručení není možné [§ 126 odst. 1 písm. c) zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, dále také jen „z. ř. s.“]. Představím-li si okamžik, ve kterém mi bude doručena soudní písemnost v obálce se zeleným pruhem, řádně si jej přečtu (věřím, že i více volnomyslné lidi

⁷ NÝVLTOVÁ, M. *Výhrada soupisu pozůstalosti v praxi*. Ad Notam. 2018, č. 3, s. 18 [online]. Beck-online. [cit. 22. 9. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrhbpwc3s7gnpxgxzrha&groupIndex=0&rowIndex=0#>

takový dopis nenechá chladnými). Po jeho přečtení by mělo být patrné, že pokud se nechci stát dědicem, musím dědictví ve stanovené formě odmítnout. Sice není má praxe natolik letitá, jako u zasloužilých notářů, nemohu si však vzpomenout na mnoho takových okamžiků, ve kterých by se pozůstalý stal dědicem proti své vůli, zejména po zavedení přísnějších pravidel pro doručování vyrozumění o dědickém právu zákonem o zvláštních řízeních soudních. Samozřejmě takovou situaci nevylučuji, nicméně se domnívám, že nebude tak častá a zákonodárce by s ní neměl primárně při tvorbě textu zákona počítat. Při vědomí faktu, že jsem dědicem, bude průměrný člověk při dalších úkonech soudu obezřetný.

Z tohoto důvodu nejsem přesvědčena o tom, že by běžně dědic neuplatnil výhradu soupisu, aniž by si nebyl vědom následků. Za svou praxi jsem vyzorovala, že i ti méně rozumově obdaření jsou při nesrozumitelnosti oněch vyrozumění schopni si telefonicky u soudního komisaře ověřit, zda obsahu sdělení porozuměli správně a popřípadě jim je poskytnuto řádné vysvětlení. V takovém okamžiku je vždy vhodné účastníkům zřetelně zopakovat význam lhůty hmotněprávní. Tím mám na mysli upozornit je na fakt, že v případě odmítnutí či uplatnění výhrady soupisu, musí být do kanceláře soudního komisaře poslední den lhůty již doručeno vyjádření účastníků, ať písemně, či ústně do protokolu. Jisté komplikace při pořizování soupisu pozůstalosti nastat mohou a někdy je soupis skutečně zbytečný. Vše shora uvedené se však týká práva výhrady soupisu náležejícího dědicům, nikoliv obligatorně stanovených případů, kdy pořizování soupisu nařizuje zákon (např. je-li účastníkem nezletilý).

2. Hmotněprávní ukotvení výhrady soupisu

Klíčová úprava výhrady soupisu je obsažena v občanském zákoníku v ustanoveních § 1674 až § 1676. Zejména vzhledem ke způsobu vyrozumívání a uplatňování práva výhrady soupisu se jedná o institut podobný institutu odmítnutí dědictví. Z tohoto důvodu bude aplikován výklad analogický k některým ustanovením, která se ho týkají. Současně budou některá ustanovení obou dvou institutů porovnána.

Nezadatelnost práva výhrady soupisu je dědici zaručena již v prvním odstavci ustanovení § 1674 o. z. Zůstavitel jej nemůže dědici odejmout. Rovněž se nepřihlíží ke vzdání se tohoto práva stranami dědické smlouvy a analogicky lze tuto nemožnost vzdání se aplikovat i na dědice ze závěti či ze zákona,⁸ jelikož není zákonného ustanovení, které by tyto dědice v tomto ohledu privilegovalo více právy.

Jednání, ke kterému se nepřihlíží, zákon označuje jako zdánlivé (§ 554 o. z.). Jako takové není schopno vyvolat právní následky. Zdánlivost nastává *ex lege* (ze zákona) a soud k ní přihlédně *ex officio* (z úřední povinnosti).⁹

Způsob, jímž může dědic své právo uplatnit (pozor, jedná se již o neodmítnuvšího dědice a zákonodárce zde zcela přesně užívá pojem „dědic“), je totožný se způsobem odmítnutí či neodmítnutí dědictví, zákon jej však popisuje o něco přesněji v druhém odstavci téhož paragrafu (§ 1674 odst. 2 o. z.). Oproti odmítnutí dědictví, jež je vyžadováno výslovným prohlášením soudu (§ 1487 o. z.), lze dle dikce zákona výhradu soupisu učinit prohlášením ústně do protokolu či písemným prohlášením zaslaným soudnímu komisaři. Samozřejmě v praxi to znamená totéž, je však patrná terminologická nesourodost. Zákon by v tomto ohledu měl být kompaktnější a srozumitelnější. Rovněž nemůže být prohlášení o výhradě soupisu učiněno s výhradami nebo podmínkami (případně se k nim nepřihlíží) a ani nemůže být dodatečně měněno.

Projevit svou vůli je dědic oprávněn ve lhůtě jednoho měsíce ode dne vyrozumění. Soudní komisař může lhůtu z důležitých důvodů prodloužit (§ 1675 o. z.), ať již rovnou v usnesení o vyrozumění o právu výhrady soupisu, či na žádost dědice (např. pobývá-li dědic

⁸ DRÁPAL, L. v komentáři k § 1676 in FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 485–491 [online]. Beck-online. [cit. 24. 9. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgvpwk5tlge3s443cl4zdamjsl44dsx3qmyytmnzv>

⁹ HANDLAR, J. v komentáři k § 554 in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1984–1986 [online]. Beck-online. [cit. 24. 9. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpwk5tlge2c443cl4zdamjsl44dsx3qmy2tkna>

po většinu času v cizině, ze zdravotních důvodů).¹⁰ Z toho plyne, že se jedná o lhůtu soudcovskou a dále o lhůtu hmotněprávní propadnou, jelikož s jejím uplynutím jsou spojeny hmotněprávní následky, resp. zánik práva. Proto musí být onen projev vůle v poslední den lhůty v rukou soudního komisaře, buď v písemné podobě, nebo učiněný ústně do protokolu. Nejenže uplatnění či neuplatnění práva výhrady soupisu musí být poslední den lhůty doručeno soudnímu komisaři, nýbrž z hmotněprávní povahy lhůty k vyjádření plyne i povinnost dědice žádat o její prodloužení, aby byla žádost doručena nejpozději před jejím uplynutím. Jakékoliv zmeškání lhůty se nepromíjí. Martin Šešina preferuje vydat ještě v téže lhůtě usnesení o povolení jejího prodloužení.¹¹ Nicméně nebude-li tomu tak, domnívám se, že řízení nebude pouze z tohoto důvodu stíženo vadou, a požádá-li dědic včas, bude povolení prodloužení lhůty platné.

Jiný rozdíl než terminologický v porovnání s odmítnutím dědictví nalezneme při pročítání jednotlivých ustanovení, a to hned na začátku občanského zákoníku Hlavy III s nadpisem Dědické právo. Zde je putativní dědic svobodnější a může se svého práva odmítnout či neodmítnout dědictví zřici ještě za života zůstavitele. Nicméně z důvodu opatrnosti a zabránění pozdějšího zadlužování se dědiců následkem nerozváženosti za života zůstavitele a třeba z důvodu bezbřehé důvěry v něj, by bylo příliš riskantní takový nástroj jim vložit do rukou.

Poněkud odvážný je dle mého názoru komentář k ustanovení § 1676 o. z.,¹² v němž autor svým výkladem umožňuje prolomit neměnnost projevu vůle při uplatnění práva výhrady soupisu tím způsobem, že dědic, který řádně a včas výhradu soupisu uplatnil, může své rozhodnutí kdykoliv za řízení o pozůstalosti změnit, a to tak, že výhradu soupisu neuplatňuje. Pravděpodobně autor vycházel z dřívější judikatury, která nepominutelnému dědici umožňovala zřici se v průběhu řízení o pozůstalosti právního dobrodiní soupisu, resp. výhrady soupisu. K účinnému zřeknutí postačil jednostranný projev vůle dědice vůči soudu, který ho musel vzít na vědomí. Do té doby ho mohl dědic vzít ještě zpět.¹³ Nicméně nezastávám tento názor. Tak jak jsem použila jistou analogii v textu výše, i zde bych se

¹⁰ ŠEŠINA, M. v komentáři k § 1675 in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 451–452

¹¹ ŠEŠINA, M. v komentáři k § 1675 in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 451

¹² Op. cit. sub 8.

¹³ Rozsudek Nejvyššího soudu Československé republiky R i 1595/34. Vážný 14114. Sbírká rozhodnutí NS 1919-1945, XVII/1935 [online]. Beck-online. [cit. 30. 9. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptcojtgvpjxmyl2nz4v6mjugeyti>

přiklonila k výkladu podobnému odmítnutí dědictví. Ani v tomto případě nemůže dědic své vyjádření kteroukoliv cestou změnit.

Vyhradí-li si dědic výhradu soupisu, nemůže mu být takové rozhodnutí ke škodě a předpokládá se, že si takový krok řádně promyslel. Přeci je mu dána lhůta na rozmyšlenou v trvání minimálně jeden měsíc. V poslední řadě připomeňme propadný charakter lhůty. Ta se vztahuje jak na uplatnění, tak neuplatnění práva výhrady soupisu. Dle mého soudu po jejím uplynutí právo na vyjádření se zaniká.

2.1. Způsoby vyrozumění dědice o právu výhrady soupisu

Občanský zákoník rozděluje pro potřeby vyrozumívání o právu výhrady soupisu dědice do dvou skupin (§ 1676 odst. 1 o. z.). Novelizovaná úprava dědického práva a řízení o pozůstalosti je nezbytně reflektována v procesním právu zákonem o zvláštních řízeních soudních. Ten v ustanovení § 176 z. ř. s. respektuje hmotněprávní dělení dědiců, proto spojím výklad těchto dvou ustanovení v jedno, přičemž zákon o zvláštních řízeních soudních navíc objasňuje procesní aspekty při vyrozumívání dědice o právu výhrady soupisu.

Pro postup soudního komisaře je rozhodný okruh vyrozumívaných dědiců, kteří jsou svéprávní, známí a přítomní.¹⁴ Mohou nastat tyto dvě situace:

- a) Dědice, který není manželem, potomkem anebo předkem zůstavitele (nejčastěji se bude jednat o sourozence zemřelého), může soud mimo jiné vyrozumět i usnesením vyhotoveným písemně a zaslaným do vlastních rukou adresáta [§ 126 odst. 1 písm. d) z. ř. s.; § 49 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, dále také jen „o. s. ř.“]. Není ovšem vyloučena ani ta možnost, aby soudní komisař usnesení o vyrozumění o právu výhrady soupisu dědicům vyhlásil při jednání.
- b) Dědice, který je manželem, potomkem či předkem zůstavitele, musí soud předvolat, usnesení jim osobně vyhlásit a vyžádat si výslovné vyjádření, které lze uvést přímo do protokolu. Samozřejmostí je lhůta v délce zpravidla jeden měsíc. Nevyjádří-li se dědic v této lhůtě, má se po jejím uplynutí za to, že dědic výhradu soupisu neuplatňuje. Nedostaví-li se předvolaný k jednání bez omluvy, rovněž se považuje za dědice, jenž právo výhrady soupisu neuplatňuje.

¹⁴ Pro dědice plně nesvéprávné, neznámé či nepřítomné platí jiné ustanovení, a to § 1685 odst. 2 o. z., kdy soud musí obligatorně nařídít soupis pozůstalost (o tom bude pojednáno v textu později).

Výslovné vyjádření není třeba v případě, dopustí-li se dědic chování, kterým se ruší účinky výhrady soupisu *ex tunc* (od počátku).¹⁵

Ustanovení § 175 z. ř. s. specifikuje obsah usnesení o vyrozumění o právu výhrady soupisu. Soudní komisař v něm musí zároveň dědici poskytnout poučení o způsobu, jakým může svého práva využít (tj. písemně či ústně do protokolu), a jaké jsou následky, jestliže výhradu soupisu neuplatní (tj. neomezená odpovědnost za dluhy zůstavitele). Dále mu stanoví lhůtu zpravidla jeden měsíc ode dne, kdy mu bylo usnesení doručeno nebo vyhlášeno, která může být z důležitých důvodů prodloužena (o lhůtě bylo více pojednáno v kapitole Hmotněprávní ukotvení výhrady soupisu).

Usnesení, které bylo vyhlášeno při jednání, není třeba doručovat, není proti němu přípustné odvolání a z tohoto důvodu nemusí obsahovat ani odůvodnění [§ 124 odst. 2, § 129 písm. h) a § 176 odst. 3 z. ř. s.].

2.2. Zrušení účinků výhrady soupisu

O tom, za jakých podmínek budou účinky výhrady soupisu zrušeny, pojednává ustanovení § 1681 odst. 1 o. z. Výjimku z pravidla potom stanovuje odstavec druhý téhož paragrafu. Ke zrušení účinků může samozřejmě dojít až za situace, ve které dědic již své právo uplatnil. Protože neuplatní-li ho a dopustí se zde popsaného chování, nebude k uplatnění práva nadále oprávněn.

Účinky soupisu se ruší *ex tunc* (od tehdy), jako by k danému právnímu jednání vůbec nedošlo a dědic bude žet odpovídat za dluhy zůstavitele v jejich plném rozsahu.

1. První hypotézou pro zrušení účinků uplatněného práva výhrady soupisu je takové chování dědice, kdy se tento ujme plné správy pozůstalosti, aniž je k tomu oprávněn, tzn. dbá navíc o jeho rozmnožení a uplatnění ve svém zájmu (§ 1409 a § 1410 o. z.). Na ono chování je možno nahlížet jako na ziskuchtivé, nikoliv konané pouze za účelem zachování majetku.¹⁶ Zřejmě proto zákonodárce chtěl dědice potrestat. Pod takovým neoprávněným jednáním si představím například investování peněžních prostředků zanechaných v hotovosti a ponechání si výtěžku. Bezesporu je předmětné počínání dědice v rozporu s dobrými mravy a ohrožuje ostatní dědice v jejich majetkové sféře.

¹⁵ Srov. ustanovení § 1681 odst. 1 o. z.

¹⁶ V takovém případě by se jednalo o prostou správu, viz ustanovení § 1405 a násl. o. z.

2. Druhou hypotézou pro zrušení účinků výhrady soupisu je takové chování dědice, kdy zatají pozůstalostní majetek úmyslně či smísí části pozůstalosti s částmi svého majetku. Rovněž v těchto dvou případech je zřejmá vůle zákonodárce, neboť zatají-li dědic úmyslně majetek, budou aktiva pozůstalosti pochopitelně nižší, a tudíž bude i nižší odpovědnost za dluhy zůstavitele. Jedná se proto o účelové krácení práv věřitelů. V druhém případě se musí jednat o smíchání majetku takovým způsobem, v jehož důsledku nebude možné rozeznat majetek dědice od majetku zůstavitele, ledaže by tomu tak bylo již před jeho smrtí (např. společný účet u banky životních partnerů, kteří nejsou manželi).

Stejně účinky (shora popsané) nastanou vůči dědici také tehdy, konal-li tak někdo v jeho přímém či nepřímém zastoupení. Občanský zákoník tyto dva druhy zastoupení nerozlišuje, nicméně si vypůjčím část právní věty rozsudku Nejvyššího soudu České republiky: „*Zastoupení je tehdy přímé, jestliže třetí osoba ví, resp. z okolností musí vědět, že s ní jednající subjekt jedná za jiného, že smluvní stranou je osoba jiná a že jednání je vedeno se zástupcem – zmocněncem. Není-li splněna tato podmínka, pak se může jednat jen o zastoupení nepřímé.*“¹⁷ Přímým zastoupením rozumím jednání zejména na základě plné moci, kterou se zástupce prokáže. U nepřímého zastoupení bude konat zástupce svým jménem na cizí účet. Za zástupce se rovněž považuje osoba dědici blízká, jež tímto způsobem spravuje pozůstalost. Zákonodárce použil spojení „*má se za to*“, čímž zakotvil vyvratitelnou právní domněnku. Bude tedy hlavně úkolem dědice prokázat opak.

Pokud si ovšem dědici před potvrzením dědictví pouze rozdělí písemnosti, podobizny (např. fotografie) nebo záznamy (např. videokazety, zvukové nahrávky) a jiné rodinné či upomínkové věci, nebude to mít za následek pozbytí účinků výhrady soupisu (§ 1681 odst. 2 o. z.). Takové věci mají zejména hodnotu pro dědice, neboť jsou především citové povahy. Zpravidla budou ve většině případů pro účely soupisu aktiv pozůstalosti bezcenné.

Byť důvody, pro které se ruší účinky výhrady soupisu, nastávají ještě v průběhu řízení o pozůstalosti, nemusí ve stejný okamžik či ani v blízké době vyjít najevo. Přesto dojde ke zrušení účinků, i když budou důvody zjištěny až později po jejich vzniku.¹⁸

¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. 33 Cdo 5273/2009, Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek NS, 16/2012. C 10962 [online]. Beck-online. [cit. 20. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgipwgxzrga4tmmq&groupIndex=0&rowIndex=0>

¹⁸ DRÁPAL, L. v komentáři k § 1708 in FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědictvé právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 586–593 [online]. Beck-online. [cit. 22. 2.

3. Odúmrť

Odúmrť se rozumí stav řízení o pozůstalosti, kdy není žádných dědiců, tedy ani závětních, zákonných, ani z dědické smlouvy. V takovém případě zákon povolává k dědění stát, jemuž je udělena výjimka z postavení zákonných dědiců při odpovědnosti za dluhy zůstavitele, neboť zákon jej postavil do pozice dědice, jemuž svědčí výhrada soupisu automaticky (§ 1634 o. z.). V řízení o pozůstalosti za něj jedná Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových.¹⁹ Jinak se na něj pohlíží stejně jako na kteréhokoli jiného zákonného dědice, nicméně jej soudní komisař nebude o právu výhrady soupisu vyrozumívat. Koneckonců, ani o dědickém právu nebude v případě odúmrťi vyrozuměn, jelikož stát dědictví odmítnout nemůže.

Přejde-li na stát dědictví, bude odpovídat za veškeré dluhy zůstavitele do výše ceny nabytého majetku a bude na jeho rozhodnutí, jakým způsobem je uhradí, resp. kterým svým majetkem (*pro viribus hereditatis*²⁰). Při rozhodování není žádným zákonným ustanovením omezen. Domnívám se, že bude rovněž vhodné, nemělo-li být povinné, aby stát vždy navrhl konvokaci věřitelů, o které bude pojednáno v dalších kapitolách. Samozřejmě, bude-li dědictví předloženo, má stát právo navrhnout likvidaci pozůstalosti (§ 195 z. ř. s.). Myslím si, že je adekvátní, že stát dědictví odmítnout nemůže. Především by nebylo nikoho dalšího, kdo by mohl zanechaný majetek zdědit, je to tedy nejen správné, nýbrž i nutné. Sekundárním důvodem by mohlo být i to, že učinil-li by tak již na počátku celého řízení, kdy zpravidla není ještě znám úplný soupis aktiv a pasiv, mohl by tak být odmítnut hodnotný majetek.

Zákon v žádném svém ustanovení nepřikazuje nařízení soupisu pozůstalosti, stane-li se stát zákonným dědicem. Pouze státu deklaruje stejné postavení, jako má dědic, jemuž svědčí výhrada soupisu. Tudiž stát ani výhradu soupisu nemusí uplatňovat.²¹ Dle mého názoru by provedení soupisu v případě odúmrťi postrádalo smysl a účel tohoto institutu, jelikož omezená odpovědnost za dluhy je státu přiznána *ex lege*.

2021]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgvpwk5tlge3s443cl4zdamjls44dsx3qmyytombymn18_Sb_2012_89_pf1708

¹⁹ Ustanovení § 11 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů

²⁰ SVOBODA, J. v komentáři k 1634 in FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 378–385 [online]. Beck-online. [cit. 1. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgvpwk5tlge3s443cl4zdamjls44dsx3qmyytmzuz>

²¹ ŠEŠINA, M., WAWERKA, K. v komentáři k § 1634 in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 332

Již za předchozí právní úpravy přecházel majetek bez dědice na stát a ten rovněž odpovídal za dluhy omezeně, jako by byl dědicem ze zákona. Toto postavení mu však oficiálně nebylo zákonným ustanovením přiznáno. Dluhy zůstavitele byl ovšem oprávněn uhradit pouze majetkem z pozůstalosti (*cum viribus hereditatis*²²; § 472 obč. z.). Domnívám se, že takové omezení není příliš šťastné. Dluhy mohou být nepoměrně nízké ve vztahu k hodnotě majetku, který zřídka bude spočívat pouze ve finanční hotovosti. Aktiva mohou být například složena z nízkého zůstatku peněžních prostředků uložených na účtu a nemovitosti; oproti tomu dluhy, kromě nákladů spojených s vypravením pohřbu, z několika posledních splátek na hypotéku. Nepostačovaly-li peníze z dědictví na úhradu zůstavitelových dluhů, mohl stát nabídnout věřiteli k úhradě dluhu věc, která svou hodnotou odpovídala výši dluhu. Odmítl-li věřitel nabídnutou věc převzít, mohl stát navrhnout likvidaci pozůstalosti (§ 472 odst. 2 obč. z.). Je patrné, že z důvodu nepřiměřeného omezení mohlo docházet ke zbytečně nařízeným likvidacím dědictví.

²² Op. cit. sub 20.

4. Výhrada soupisu v případě svěřenského nástupnictví

Zřízení svěřenského nástupnictví (*fideikomisární substituce*²³) předpokládá sepsání poručení pro případ smrti zůstavitelem, ve kterém ustanoví předního a následného dědice (svěřenského nástupce) své pozůstalosti. Dědické právo nástupce je odsunuto ke splnění podmínky (např. vystudování vysoké školy) nebo nastání doloženého času (např. úmrtí předního dědice). Jakmile nastane *casus substitutionis*, ona podmínka (důvod) zamýšlená zůstavitelem, stane se dědicem určeného majetku následný dědic.²⁴ Je to tedy v řadě další dědic zůstavitele, nikoliv předního dědice. Přesahovalo by téma rigorózní práce věnovat se institutu svěřenského nástupnictví v celém jeho rozsahu, a proto bude dílčím cílem posoudit jej z hlediska práva výhrady soupisu.

V odborné literatuře se můžeme setkat se dvěma názory na postavení svěřenského nástupce v řízení o pozůstalosti. Zjednodušeně, prvním je, že nabývá dědictví až splněním podmínky či doložením času a není kromě několika výjimek účastníkem první fáze řízení. K tomuto názoru se například kloní Šárka Tlášková v komentáři k zákonu o zvláštních řízeních soudních.²⁵

Druhá verze počítá s následným dědicem jako účastníkem řízení již od počátku, neboť je osobou, o níž lze mít důvodně za to, že je dědicem zůstavitele (§ 110 odst. 1 z. ř. s.).²⁶ K tomuto názoru se rovněž přikláním. V následujícím textu nabídnu několik argumentů pro vyslovený názor.

Přestože dědické právo následného dědice zůstavitel váže na podmínku, domnívám se, že primárním důvodem vzniku jeho dědického práva je smrt zůstavitele. Bez toho by poručení pro případ smrti „neobživlo“ a nebylo by žádných dědiců. Presumovaný *casus substitutionis* je pouze podmínkou pro vznik vlastnického práva.

Aby mohl být právní názor co nejlépe osvětlen, je nutno se vrátit k úplně úvodním ustanovením dědického práva, konkrétně k ustanovení § 1479 o. z., v němž je psáno, že

²³ Op. cit. sub 5, s. 155.

²⁴ SVOBODA, J. v komentáři k § 1512 in FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 125–130 [online]. Beck-online. [cit. 2. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgvvpwk5tlge3s443cl4zdamjls44dsx3qmyytkmjs>

²⁵ TLÁŠKOVÁ, Š. v komentáři k § 194 in SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2020, s. 328–329 [online]. Beck-online. [cit. 9. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgbpwk232ge4tolqmyytsna>

²⁶ ŠEŠINA, M., WAWERKA, K. v komentáři k § 1512 in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 99

dědické právo vzniká smrtí zůstavitele. Dále již nespecifikuje, jak je tomu v případě svěřenského nástupnictví. Proto bych se držela pro začátek tohoto faktu i pro dědice následného, byť samotné dědictví, resp. vlastnické právo k němu, nabude později. Pro mne klíčové ustanovení § 1512 o. z. praví toto: „...*dědictví má přejít...na svěřenského nástupce jako následného dědice.*“ Bez jakéhokoli dalšího bližšího určení svěřenského nástupce zákonodárce nazval dědicem. Opětovně jsem přesvědčena o aplikaci doslovného jazykového výkladu jako nejvhodnějšího. Kdyby zákonodárce chtěl následnému dědici přiřknout jiné postavení, než je postavení dědice zůstavitele, měl možnost při tvorbě textu tak učinit.

Nalezneme však i další ustanovení, z nichž je pro mne úmysl zákonodárce nepochybný. Svěřenský nástupce má právo po dědici požadovat sestavení inventáře všeho, co děděním nabyt, a to dokonce i ve formě veřejné listiny. Náklady jdou potom k tíži dědictví (§ 1520 o. z.). Jelikož z podstaty věci je nutná existence pořízení pro případ smrti a následný dědic povolaný k dědění nemusí být dědicem zákonným (u nějž lze zpravidla předpokládat účast již od počátku řízení), bude zapotřebí, aby soudní komisař následného dědice vyrozuměl o existenci poslední vůle zůstavitele, a ten mohl tudíž uplatnit svá práva.

Přední dědic má dokonce nižší postavení ve chvíli, kdy bude chtít se zděděným majetkem volně nakládat a zůstavitel mu tuto možnost v závěti nesvěřil. K nakládání je potom oprávněn až se souhlasem svěřenského nástupce, uděleným ve formě veřejné listiny (§ 1522 o. z.).

V případě, že věci náležející do dědictví přinášejí plody a užitky, bude omezující taktéž ustanovení § 1523 o. z., jež dává svěřenskému nástupci do rukou možnost požadovat po soudu, aby stanovil dědici způsob a rozsah hospodaření s věcí nebo požívání věci.

Poslední hmotněprávní oporu pro moji domněnku spatřuji v povinnosti zapsat fakt o existenci svěřenského nástupnictví do veřejného seznamu, je-li v něm předmět dědění zapsán (§ 1524 odst. 1 o. z.). Zejména bude ustanovení aplikovatelné při dědění nemovitosti, kdy bude svěřenské nástupnictví do katastru nemovitostí zapsáno poznámkou.²⁷

Ze shora uvedeného je patrné, že svěřenský nástupce není o nic méně dědicem než dědic přední. Ba naopak má v některých situacích k dispozici více právních nástrojů na ochranu svého práva než dědic přední.

V rozhodnutí o dědictví, kterým se řízení o pozůstalosti končí, je soud povinen mimo jiné uvést, zda byla nařízena dědická posloupnost zřízením svěřenského nástupnictví (§ 185 odst. 4 z. ř. s.). Samotné nabytí dědictví následným dědicem je v zákoně o zvláštních řízeních

²⁷ Ustanovení § 23 odst. 2 písm. d) zákona č. 256/2013 Sb., katastrální zákon, ve znění pozdějších předpisů.

soudních pojednáno vcelku stroze, pouze v jednom paragrafu o dvou odstavcích. Dle něj, má-li dědictví nabýt následný dědic, použijí se ustanovení dílů 1 a 2, týkající se řízení o pozůstalosti, přiměřeně. Rozhodné skutečnosti se však posuzují ke dni, kterým pominulo odsunutí dědického práva následného dědice, a rovněž k tomuto dni se vztahují účinky rozhodnutí, kterým bude navazující řízení o pozůstalosti skončeno a ve kterém soud rozhodne o vypořádání nároků předního dědice vůči svěřenskému nástupci (§ 194 z. ř. s.). Rovněž občanský zákoník ukládá následnému dědici povinnost přispět poměrně na to, co bylo předním dědicem plněno na zůstavitelovy dluhy či na povinný díl nepominutelného dědice (§ 1567 odst. 2 o. z.).

Přestože zákon v několika ustanoveních hovoří o „odsunutí“ dědického práva svěřenského nástupce, vnímám je pouze jako nešťastnou a nepřesnou formulaci, kterou lze pozorovat na mnoha místech občanského zákoníku či zákona o zvláštních řízeních soudních, byť by toto tvrzení mohlo být v rozporu s mou aplikací doslovného jazykového výkladu. Věřím, že zákonodárce pouze nekladl důraz na správné užití pojmů a zřejmě ani netušil, jaké peripetie svým nedokonalým textem způsobí. Pro mne je zřetelnější užívání pojmu dědic a především úmyslné začlenění následného dědice již do první fáze řízení o pozůstalosti (inventář, souhlas s nakládáním atd.).

Opačný názor zastává Vojtěch Novobilský ve svém článku uveřejněném v časopise *Ad Notam*.²⁸ Ustanovení § 194 z. ř. s. vykládá jako speciální k ustanovení § 1479 o. z. právě z důvodu užití oné nešťastné formulace „odsunutí dědického práva“. Novobilský má za to, že dědické právo následného dědice je odsunuto dědickým právem předního dědice a vzniká až k okamžiku, kdy nastane *casus substitutionis*.

Takové uvažování je ovšem pro mne naprosto nelogické. Vždy platilo, že dědické právo vzniká smrtí zůstavitele. Jelikož svěřenský nástupce je dědicem zůstavitele, nikoliv předního dědice, nemůže být dle mého názoru například smrt předního dědice právním důvodem vzniku dědického práva svěřenského nástupce ustanoveného zůstavitelem.

Jistou podobu vidím na příkladu platnosti a účinnosti právní normy. Platná norma existuje, nemusí však být ještě účinná. Doba mezi její platností a účinností se v právní praxi nazývá tzv. legisvakanční lhůtou. Shrňme si mé uvažování jednoduchými schématy:

- existence platné právní normy \Rightarrow legisvakanční lhůta \Rightarrow účinnost právní normy

²⁸ NOVOBILSKÝ, V. *Svěřenské nástupnictví v řízení o pozůstalosti*. *Ad Notam*. 2016, č. 6, s. 9 [online]. Beck-online. [cit. 10. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgzpwc3s7gzpxgzxzz&groupIndex=1&rowIndex=0>

- smrt zůstavitele ⇒ trvání svěřenského nástupnictví, resp. držba předního dědice ⇒ „*casus substitutionis*“

S přihlédnutím ke shora uvedenému jsem přesvědčena, že svěřenský nástupce je účastníkem řízení o pozůstalosti již od počátku. Ustanovení § 110 odst. 1 z. ř. s. považuje za účastníky řízení o pozůstalosti ty, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici. Je-li závěti zřízen *fideikomis* a vím-li, že svěřenský nástupce je následný dědic, potom neshledávám žádný důvod k tomu, nepovažovat ho za zůstavitelova dědice. Lze mít „důvodně za to, že je zůstavitelovým dědicem“. Měl by proto být soudním komisařem vyrozuměn o dědickém právu. Zde se jeví tento postup rovněž velmi praktickým, neboť následný dědic může již v této fázi dědictví odmítnout nebo přijmout, a odpadnou tudíž možné peripetie spojené se zřízením *fideikomisu* (např. nebude přicházet v úvahu inventarizace, nebude se svěřenské nástupnictví zapisovat do veřejného seznamu).

Přijme-li následný dědic dědictví, bude vyrozuměn o právu výhrady soupisu tak, jak je tomu obligatorně u ostatních dědiců. Tuto fázi shledávám za velmi důležitou pro postavení následného dědice, neboť by měl mít přehled o aktivech a pasivech zůstavitele a zejména o tom majetku, který se má stát jeho vlastnictvím. Při pořizování soupisu se sestavují rovněž pasiva pozůstalosti, a přece i v této fázi by měl panovat dohled svěřenského nástupce nad kompletací tohoto soupisu, aby dědicové nemohli účelově začlenit dluhy, které neexistují.

Nezadatelnost práva výhrady soupisu je zákonem zaručena. Proto stejně tak dědic následný musí mít možnost uplatnit právo výhrady soupisu. S ohledem na účel a smysl tohoto institutu, kdy má být sepsán co nejvěrněji majetek zůstavitele, by nebylo spravedlivé odsunout toto právo až ke vzniku *casus substitutionis*. V tomto okamžiku lze očekávat, že majetek se již nebude nacházet tam, kde jej zůstavitel zanechal (některý nebude třeba existovat již vůbec). Soupis pozůstalosti je potřeba provést co nejrychleji, proto by měl mít svěřenský nástupce možnost vyjádřit se k výhradě soupisu již v první fázi řízení o pozůstalosti.

4.1. Účast svěřenského nástupce při uzavírání dohody o vypořádání společného jmění manželů

V případě existence společného jmění manželů musí jej nejprve soudní komisař vypořádat. Jelikož mají lidé ve zvyku, a moje dosavadní praktická zkušenost ukazuje, že se tak děje zejména v případech mimo velké městské aglomerace, sepisovat si závěti sami, nebude vždy závěť precizně zpracovaná jako od odborníka, a tudíž se v nich budou

pravidelně objevovat nepřesné a neaplikovatelné formulace. Lze předpokládat, že často budou opomenuty příkazy k vypořádání společného jmění manželů v souladu se zákonem a majetek, který má být předmětem *fideikomisu*, nebude konkrétně označen (např. veškerý můj movitý majetek).

Proto i zde by měl být svěřenský nástupce jednou ze stran dohody o vypořádání společného jmění manželů, aby nebyl na svých právech zkrácen.

4.2. Svěřenský nástupce současně jako nepominutelný dědic

Kapitolu o svěřenském nástupnictví na závěr zakončím polemikou s již zmíněným článkem Vojtěcha Novobilského, konkrétně s bodem, jehož název odpovídá zde popsané modelové situaci, tj. „*AD A) NÁSLEDNÝ DĚDIC JE SOUČASNĚ NEPOMINUTELNÝM DĚDICEM*“. Autor považuje za žádoucí, aby soudní komisař zjistil stanovisko svěřenského nástupce jakožto zároveň nepominutelného dědice, zda bude chtít uplatnit právo na povinný díl, a to již v první fázi řízení o pozůstalosti. Je toho názoru, že následný dědic, jenž je současně nepominutelným dědicem, musí být vždy účasten řízení o pozůstalosti již od počátku. Přesto očividně nepočítá s účastí svěřenského nástupce v první fázi řízení automaticky za všech okolností (koneckonců, ani zákon ne). Položme si proto otázku: Měl by mít svěřenský nástupce jakožto nepominutelný dědic výhodnější postavení než svěřenský nástupce v odlišné pozici?

Dle mého mínění nikoliv, jelikož se mi jeví jako nespravedlivé privilegovat svěřenské nástupce mezi sebou s ohledem na jejich další vazby k zůstaviteli. Oproti tomu Novobilský jednotlivé svěřenské nástupce v závislosti na jejich dalším právním postavení mezi sebou rozlišuje. Nicméně jeho právní rozbor byl pouhým odrazovým můstkem pro mou polemiku již zmíněnou v odstavcích výše a další utvrzení se, že svěřenský nástupce by skutečně měl být účastníkem řízení o pozůstalosti již od jeho prvopočátku.

5. Práva dědice vyhradivšího si soupis

Za pozornost stojí ustanovení § 1630 a § 1631 o. z. a zejména jejich nadpis „*Práva dědice vyhradivšího si soupis*“. Na první pohled by po přečtení jejich znění nemuselo být patrné, že práva zde dědici poskytnutá může využít pouze za předpokladu vyhrazení si soupisu pozůstalosti. Řešení je však logické. Dědic, jenž právo výhrady soupisu neuplatnil, odpovídá za veškeré dluhy zůstavitele neomezeně. Sice odkazovník není a priori věřitelem dědice, vyjma ustanovení § 1627 odst. 2 o. z., které mu vůči osobě obtížená odkazem přiznává stejná práva jako každému jinému věřiteli, přesto se v tomto případě odpovědnost za dluhy dědice za splnění odkazů užije analogicky. Předpokládá se totiž objektivnější zjištění obvyklé ceny pozůstalosti pořízením soupisu, a nedojde-li k němu, nemůže dědic uplatnit své právo na náhradu nákladů vynaložených při splnění odkazů a na přiměřenou odměnu za svou námahu.²⁹

Vysvětlení lze nalézt v obecném zákoníku občanském, jelikož současná výslovná normativní úprava chybí.³⁰ V jeho ustanovení § 801 je stanoveno: „*Bezvýminečná dědická přihláška má za následek, že jest dědic zavázán všem zůstavitelovým věřitelům za jejich pohledávky a všem odkazovníkům za jejich odkazy, třebas pozůstalost nepostačuje.*“ Ovšem v případě opačném následující ustanovení § 802 uvádí: „*Nastoupí-li se pozůstalost s výhradou právního dobrodiní soupisu, jest ihned soudem zříditi soupis na náklady podstaty. Takový dědic jest věřitelům a odkazovníkům jen potud zavázán, pokud stačí pozůstalost na jejich a také jeho vlastní pohledávky, které mu příslušejí mimo dědické právo.*“³¹ Je patrné, že obecný zákoník občanský vztahoval omezený či neomezený rozsah odpovědnosti dědice za dluhy zůstavitele rovněž na odpovědnost dědice za splnění odkazů.

Podmínku výhrady soupisu posuzují v tomto případě jako adekvátní. Je tím nastavena rovina mezi právy dědice a odkazovníka. Objektivní zjištění čisté hodnoty pozůstalosti je potřebné, aby nedošlo k neoprávněnému zvýhodňování dědice či odkazovníka tím, že by se jim dostalo více, než by mělo. Možná by ale přeci jen bylo vhodnější více do daného ustanovení promítnout zásadu autonomie vůle, jelikož občanský zákoník na ni klade velký důraz, a umožnit dědici uplatnit právo výhrady soupisu, až pokud se dědic s odkazovníkem

²⁹ BÍLEK, P. v komentáři k § 1632 in FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 367–373 [online]. Beck-online. [cit. 5. 1. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgvpwk5tlge3s443cl4zdamjsl44dsx3qmyytmmzs>

³⁰ Op. cit. sub 29.

³¹ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. ASPI Publishing, s. r. o., 2002, s. 520, 522

nedohodnou. Nejen že by tím byla dodržena ona zásada, ale byl by tím navíc ulehčen a zkrácen průběh řízení o pozůstalosti.

Přestože se praxe soudních komisařů může od sebe lišit, s největší pravděpodobností je ve většině případů ustálená a probíhá následovně. Na základě údajů zjištěných v rámci předběžného šetření a následně ověřených je sestaven seznam aktiv a pasiv pozůstalosti. Taktéž v drtivé většině je již v této přípravné fázi provedeno prohlášení zanechané závěti či její veřejné zjištění. Po mnoha úkonech vedoucích k řádnému zjištění skutečného stavu pozůstalosti je nařízeno jednání, na které se soudní komisař snaží vždy připravit tak, aby bylo závěrečné. Až při tomto jednání probíhá vyrozumívání dědiců o jejich dědickém právu a těch neodmítnuvších taktéž o právu výhrady soupisu. Pokud by do této fáze pozůstalostního řízení uzavřeli dědic a odkazovník dohodu o splnění odkazů, jejichž existence je již všem zúčastněným známá, a o vyrovnání z toho vyplývajících veškerých nároků, nebylo by nutné provádět soupis.

Porovnáme-li komentář k ustanovení § 1710 občanského zákoníku, týkající se odloučení pozůstalosti, jehož autorem je Ljubomír Drápal, v němž se vyslovuje pro nemožnost nepominutelného dědice a odkazovníka žádat coby věřitele odloučení pozůstalosti, se shora uvedeným právním výkladem, narazíme na rozpor v právním postavení odkazovníka napříč jednotlivými ustanovení upravujícími dědické právo. On ani nepominutelný dědic nejsou věcně legitimováni k podání návrhu na odloučení pozůstalosti, přestože se zejména nepominutelný dědic považuje za věřitele pozůstalosti, resp. dědiců.³²

S právním názorem vysloveným v citovaném komentáři by se jistě dalo polemizovat, neboť jak je již patrné, je obecný zákoník občanský aplikovatelný za jistých okolností na soudobou právní úpravu a stanoví, že rovněž nepominutelný dědic či odkazovník mohou žádat odloučení pozůstalosti (§ 812 o. z. o.). Pravděpodobně žádné zákonné ustanovení nebrání, aby nepominutelný dědic poté, co mu bude na základě provedeného soupisu pozůstalosti vypočten povinný díl, následně podal návrh na odloučení pozůstalosti, je-li to důvodné. Stejně by mělo platit i pro odkazovníka. Totožného názoru je také Martin Šešina. Právo žádat odloučení pozůstalosti přiznává též odkazovníkovi s právem na vyplacení peněžité částky. Má-li mu však být věc z pozůstalosti vydána, k podání návrhu na odloučení pozůstalosti není legitimován, jelikož v takovém případě se může domáhat jejího vydání

³² DRÁPAL, L. v komentáři k § 1710 in FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 593–598 [online]. Beck-online. [cit. 15. 11. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgvpwk5tlge3s443cl4zdamjls44dsx3qmyytomijq>

žalobou. Stejně pravidlo aplikuje také na nepominutelného dědice, který má vůči dědici peněžitou pohledávku.³³

Dle mého mínění je nutno na odkazovníka a rovněž nepominutelného dědice pohlížet jako na věřitele v průběhu celého řízení o pozůstalosti, byť v některých případech s odlišnými věřitelskými právy (např. právní mocí usnesení o nařízení likvidace jejich pohledávky zanikají, věřitelovy nikoliv), a to především ze dvou důvodů. Prvním je ustanovení § 1630 a násl. o. z., které odkazovníka považuje za věřitele dědice (viz shora uvedený výklad). Druhým důvodem je dodržení a aplikace zásady „*co není zákonem zakázáno, je povoleno*“. Vnímáním odkazovníka a nepominutelného dědice za věřitele by byla prolomena diskriminace, kterou lze pozorovat v různých fázích řízení o pozůstalosti. Není přeci zcela spravedlivé, aby v některé části zákona a samozřejmě v důsledku výkladu byl odkazovník považován za věřitele a z tohoto důvodu omezen dědic coby dlužník a v dalším ustanovení byla odkazovníku práva věřitele odebrána. Takové pojmání vytváří nejistotu ohledně právního řádu, přičemž zásada právní jistoty se řadí mezi ty nejdůležitější.

³³ ŠEŠINA, M. v komentáři k § 1709 in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 593

6. Soupis pozůstalosti

Vzhledem k tomu, že se mi řazení jednotlivých zákonných ustanovení občanského zákoníku v části týkající se samotného pořizování soupisu jeví nelogické, bude následující text uspořádán odlišně od zákonného řazení.

Dlužno však říci, že prvotně je sice správně zmíněn účel soupisu, dále však hned následuje výčet osob, které jsou oprávněny mimo jiné být pořízeny soupisu přítomny. Až v následujícím ustanovení jsou ve dvou odstavcích uvedeny situace, při nichž soudní komisař soupis pozůstalosti nařídí. Především tedy ustanovení § 1684 a § 1685 o. z. jsou při vzájemném sledu poněkud matoucí. Třetím ustanovením, jež následuje v řadě, jsou upraveny náklady na pořízení soupisu. Opět se domnívám, že by ustanovení o nákladech nemělo předcházet ustanovení o možných alternativách soupisu pozůstalosti.

Samotné provedení soupisu pozůstalosti se převážně děje na základě uplatněného práva výhrady soupisu dědicem. Ne vždy bude soupis pořizován pouze z důvodu omezení odpovědnosti dědice za dluhy. Další, neméně důležitou funkcí soupisu pozůstalosti je zjistit rozsah pozůstalostního jmění, tzn. sestavit podrobný soupis aktiv a pasiv pozůstalosti a na základě těchto účetních položek určit čistou hodnotu majetku v době smrti zůstavitele (§ 1684 odst. 1 o. z.).

Soud je povinen nařídít soupis tehdy (§ 1685 o. z.):

- a) uplatní-li dědic výhradu soupisu,
- b) je-li to potřebné pro výpočet povinného dílu,
- c) je-li mezi dědici „osoba pod zvláštní ochranou“, tj. osoba plně nesvéprávná, neznámá či nepřítomná nebo právnická osoba veřejně prospěšná či zřízena ve veřejném zájmu,
- d) panuje-li nejistota o osobě dědice (např. probíhá-li sporné řízení o žalobě o dědické právo),
- e) žádá-li to věřitel v souvislosti s návrhem na odloučení pozůstalosti,
- f) osvědčí-li věřitel zůstavitele, že tu je pro provedení soupisu jiný vážný důvod.

6.1. Výhrada soupisu uplatněná dědicem

Ad a) Dědic, který dědictví neodmítl, musí být vyrozuměn o právu výhrady soupisu. Následně soudní komisař nařídí soupis pozůstalosti, nicméně v některých případech může být nahrazen některou z alternativ. Důsledkem je omezená odpovědnost dědice za dluhy. Detailněji je vše popsáno v jednotlivých kapitolách a podkapitolách s odpovídajícími názvy.

Proto na tomto místě nebudu více pojednávat o povinnosti soudního komisaře nařídít soupis pozůstalosti, uplatní-li dědic řádně a včas své právo.

6.2. Výhrada soupisu za účelem výpočtu povinného dílu

Ad b) Povinný díl je ta část pozůstalosti, která náleží nepominutelným dědicům, tj. zůstavitelovým dětem, a nedědí-li oni, potom jejich potomkům (§ 1643 odst. 1 o. z.). Zletilému potomku se musí dostat alespoň jedna čtvrtina jeho zákonného dědického podílu, nezletilému potom alespoň tři čtvrtiny (§ 1643 odst. 2 o. z.). Mimo zákonnou posloupnost může zůstavitel povinný díl nepominutelnému dědici zanechat v podobě dědického podílu či ve formě odkazu (dovětkem), každopádně musí zůstat zcela nezátížen. K omezujícím nařízením se ze zákona nepřihlíží, případně se budou týkat jen té části, která přesahuje hodnotu povinného dílu. Zůstavitel však může nepominutelnému dědici dát na výběr, zda se rozhodne pro dědický podíl s omezením, či pouze pro povinný díl. Právo na povinný díl ale nemá dědic nezpůsobilý či platně vyděděný a ani ten, který se ho zřekl smlouvou se zůstavitelem (§ 1644 až § 1645 o. z.).

Občanský zákoník opomenutého či zkráceného nepominutelného dědice na jeho povinném dílu staví do pozice věřitele dědiců a rovněž odkazovníků, neboť i oni se poměrně podílí na vyrovnání jeho práva (§ 1653 o. z.).³⁴

Nepominutelný dědic nemá právo na podíl z pozůstalosti, nýbrž dědicové jsou povinni mu povinný díl vyplatit a priori v penězích, nedohodnou-li se jinak. Ze zvlášť závažných důvodů na straně dědiců, a lze-li to na nepominutelném dědici rozumně požadovat, může soud povolit, aby byl povinný díl splácen, či může odložit jeho splatnost (§ 1654 odst. 1 o. z.).³⁵ Pravděpodobně bude muset soudní komisař dát na mísky vah životní, finanční či sociální situaci dědiců na straně jedné a nepominutelných dědiců na straně druhé. Jen s obtížemi však může soudní komisař z minimálního množství osobních setkání posoudit tak specifické a individuální záležitosti. Bude se muset řídit nejlepším vědomím a svědomím, nebude-li situace lehce čitelná zejména s ohledem na jejich sociální zařazení či věkovou kategorii.

Zcela logicky zákon umožňuje smírnou cestu, jež je vždy samozřejmě preferována. Není totiž ctnostnějších dědiců a ostatních účastníků řízení o pozůstalosti než těch, kteří jsou

³⁴ SVOBODA, J. v komentáři k 1657 in FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 435–442 [online]. Beck-online. [cit. 2. 11. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgvpwk5tlge3s443cl4zdamjsl44dsx3qmyvtmjx>

³⁵ Ustanovení § 160 odst. 1 o. s. ř. stanoví soudem uloženou povinnost splnit do tří dnů od právní moci rozsudku.

schopni mezi sebou dosáhnout konsensu. Na základě takto uzavřené dohody, tzv. dohody o odbytném, může nepominutelný dědic obdržet jakoukoliv částku v penězích, s jakoukoli dobou splatnosti. Rovněž na jejím základě může být jeho povinný díl vypořádán formou movité či nemovité věci, ať už z pozůstalosti, či ve vlastnictví někoho z dědiců. V případě, že se tato věc z pozůstalosti zapisuje do veřejného rejstříku, zapíše se nepominutelný dědic kontinuálně po zůstaviteli (např. v katastru nemovitostí; § 1654 odst. 2 o. z.).

Neúčinnou se vůči dalším věřitelům stane ta dohoda, jež bude krátit jejich práva (§ 1654 o. z.), zaváže-li se například nepominutelný dědic uhradit dluh zůstavitele. Ze zákona za dluhy odpovídají dědicové a k takovému převzetí dluhu je vždy zapotřebí souhlasu věřitele (§ 1888 a násl. o. z.). Dohoda by byla ovšem neúčinná jen vůči věřiteli. Uhradí-li tento dluh věřiteli dědic, bude mít regresivní nárok vůči nepominutelnému dědici. Dohodu o odbytném schvaluje soudní komisař usnesením, kterým se řízení o pozůstalosti končí [§ 1657 o. z.; § 185 odst. 3 písm. b) z. ř. s.].

V případě absence dohody o odbytném bude soudní komisař povinen nařídit soupis pozůstalosti (případně může být nahrazen seznamem pozůstalostního majetku vyhotoveným správcem pozůstalosti a potvrzeným všemi dědici či společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku) a jeho odhad, u kterého je nepominutelný dědic oprávněn být přítomen, klást dotazy a připomínky (§ 1655 o. z.). Tento postup se evidentně jeví jako velmi nákladný, neboť je soudní komisař za provedení soupisu odměňován poměrně vysokou tarifní odměnou a následný odhad prováděný odhadcem rovněž není nejlevnějším úkonem.

Umožní-li soudní komisař nahradit soupis pozůstalosti, bude praktické, aby se nepominutelný dědic se seznamem správce či prohlášením dědiců také seznámil a neměl výtek, případně byly jeho připomínky zapracovány. Jelikož je nepominutelný dědic účastníkem mimo jiné i části o určení obvyklé ceny a musí mu být doručeno příslušné usnesení, mohlo by hrozit podání odvolání.

Při výpočtu povinného dílu se vyjádří hodnota aktiv pozůstalosti, ke které se připočte vše, co se započítává na povinný díl (např. dary; § 1660 až § 1661 o. z.), a od celé hodnoty tohoto majetku se odečtou dluhy a závady váznoucí na majetku již v době smrti zůstavitele (§ 1655 až § 1656 o. z.). Na tomto místě je opětovně zákon terminologicky nepřesný, neboť jsou mezi pasiva pozůstalosti dále řazeny i dluhy, jež v době smrti neexistovaly, přesto je však nutno je mezi ně zařadit. Jsou to zejména náklady pohřbu, náklady některých osob na zaopatření a další dluhy, které vznikly po smrti zůstavitele, o nichž zákon stanoví, že je hradí dědici nebo že se hradí z pozůstalosti, popřípadě že jsou pasivem pozůstalosti [např. náklady spojené s pořízením soupisu; § 171 odst. 2 písm. b)]. Neodečítají se odkazy ani jiné závady,

keré vznikly z pořízení pro případ smrti. Než se určí hodnota povinného dílu, podílí se nepominutelný dědic poměrně na zisku a ztrátě a má rovněž právo na poměrné vyúčtování. Výsledná hodnota výpočtu povinného dílu se porovná s tím, co bylo nepominutelnému dědici případně zůstaveno. Pokud nenabude ničeho (byl-li zcela opomenut či neplatně vyděděn), má právo na jeho plnou výši, jinak na jeho dorovnání.

V usnesení o dědictví soud rozhodne o výši povinného dílu, případně schválí dohodu o odbytném (§ 185 odst. 3 z. ř. s.). Právní mocí tohoto usnesení je povinný díl určen.

Dle dikce zákona je nepominutelný dědic účastníkem pouze v některých částech řízení o pozůstalosti, a to jde-li v něm o soupis pozůstalosti, určení obvyklé ceny pozůstalosti a o vypořádání povinného dílu (§ 113 z. ř. s.).

Na procesní postavení nepominutelného dědice, který není dědicem, lze v odborné literatuře nalézt několik názorů. Někteří se opírají o znění zákona, jak občanského zákoníku, tak zákona o zvláštních řízeních soudních, v nichž nenalezneme direktivní ustanovení o povinnosti soudního komisaře nepominutelného dědice vyrozumět o existenci pořízení pro případ smrti, ve kterém jej zůstavitel opomenul, ba dokonce vydědil. Druhý tábor považuje za vhodné a v souladu se zákonem nepominutelného dědice uvědomit o počínání zůstavitele, které se dotýká jeho dědického práva.³⁶

Jsem zastáncem druhého názoru, neboť lidské vztahy jsou komplikované, a přestože by vůle zůstavitele, vůle kteréhokoliv člověka, měla být tím nejsvrchovanějším při rozhodování o vlastním majetku, ne vždy se v závěti odrazí jeho skutečná vůle. Může být zastřena několika nepříjemnými zkušenostmi z posledních let, jež vytlačí ty příjemnější, či může být naopak ovlivněna pouze několika dobrými skutky z nedávné doby téměř cizích lidí. Nechť se dalším dokazováním prokáže, jaká byla skutečnost, nicméně nepominutelný dědic by měl být srozuměn s existencí vůle zůstavitele a měl možnost se k ní vyjádřit.

Za další se jeví ryze praktickým takový postup soudního komisaře, ve kterém si od opomenutého či vyděděného potomka zůstavitele vyžádá stanovisko už na počátku řízení o pozůstalosti. Neboť neuplatní-li před soudním komisařem právo na povinný díl a jeho vypořádání, ukončí soudní komisař jeho účast usnesením a nadále se jím nebude zaobírat (§ 7 odst. 2 z. ř. s.).

³⁶ TALANDA, A., TALANDOVÁ, I., PLAŠIL, F. *Postavení nepominutelného dědice*. Ad Notam. 2019, č. 1, s. 27 [online]. Beck-online. [cit. 11. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrhfpwc3s7gfpngxzsg4&groupIndex=0&rowIndex=0>

Jen málo dalších pocitů v právní sféře je tak osvobozujících jako jistota, přestože ne vždy zcela stoprocentní. Bude-li však nepominutelný dědic seznámen s poslední vůlí zůstavitele, bude moci soudní komisař pokračovat v řízení o pozůstalosti v souladu s postojem nepominutelného dědice. Zde se nabízí hned několik scénářů (uplatní povinný díl, namítne neplatnost závěti atd.). Zabývat se jimi by přesahovalo téma rigorózní práce. Každopádně vyjádření nepominutelného dědice mohou být právě oním zdrojem alespoň zdánlivé jistoty. Je nesmírně praktické opomenutého či vyděděného dědice zahrnout do řízení o pozůstalosti, byť to může znamenat nařízení soupisu pozůstalosti a vypořádání jeho práva na povinný díl.

Dlužno říci, že nebude-li právo na povinný díl a jeho vypořádání uplatněno do právní moci usnesení, jímž se řízení o pozůstalosti končí, bude na nepominutelném dědici, aby se jej domáhal ve sporném řízení žalobou. Ovšem i v této situaci bude soud favorizovat dohodu mezi dědici a nepominutelným dědicem sepsanou dle vlastní libosti, v mezích zákona (koneckonců, tu mohou uzavřít i bez ingerence soudu). Výhodou u dohody schválené soudem, ať v řízení o pozůstalosti, či ve sporném řízení, je její vymahatelnost, jelikož takový rozsudek je již exekučním titulem.

6.3. Výhrada soupisu, je-li mezi dědici „osoba pod zvláštní ochranou“

Ad c) Za osobu pod zvláštní ochranou zákon označuje osobu, která není plně svéprávná, dále osobu, která je neznámá či nepřítomná, anebo právnickou osobu veřejně prospěšnou či zřízenou ve veřejném zájmu.

Svéprávným se člověk zpravidla stává zletilostí, které dosáhne dovršením osmnáctého roku věku. Výjimku z tohoto pravidla tvoří přiznání svéprávnosti soudem či uzavření manželství, jehož zánik ani prohlášení za neplatné nepůsobí ztrátu zletilosti (§ 30 o. z.). Uzavřít manželství ale musí nezletilému povolit opět soud, a to pouze ve výjimečných případech, a jsou-li pro to důležité důvody (např. těhotenství; § 672 odst. 2 o. z.).

Neznámým dědicem je ten, o kterém se ví, že existuje, avšak nelze jej dohledat či zjistit jeho bydliště podle bližších údajů. V praxi se mi jednou přes dalekosáhlé pátrání podařilo vyhledat ztracenou či snad zapomenutou dceru zůstavitele, o níž jsem znala pouze její křestní jméno. V dnešní době mají obce a matriky již celkem dostatek informací. Ovšem je potřeba znát alespoň základní indicie (místo narození zůstavitele či jeho průběžná bydliště). Nutno dodat, že bez ochotné pomoci úředníků by pátrací akce nekončily vždy úspěšně.

Je-li známo jméno a bydliště dědice, kterému se bohužel nepodaří na adresu jeho bydliště či místa pobytu doručit vyrozumění o dědickém právu do vlastních rukou bez možnosti náhradního doručení, hovoříme o dědici neznámého pobytu (§ 165 z. ř. s.).

Dědici neznámému či neznámého pobytu soud ustanoví opatrovníka, vyrozumí o jeho dědickém právu vyhláškou a vyzve ho, aby se v dané lhůtě přihlásil (§ 166 z. ř. s.). Neučiní-li tak, jeho dědické právo sice nezaniká, soud však k němu nadále nebude přihlížet (§ 1671 o. z.). Vyhlášku soudní komisař doručí ostatním účastníkům a ustanovenému opatrovníkovi a vyvěsí ji na úřední desce soudu po dobu 30 dnů. Desátým dnem po dni vyvěšení se má vyhláška dědici neznámému či neznámého pobytu za doručenou (§ 501 o. s. ř.). V odůvodněných případech může být vyhláška zveřejněna prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků (§ 166 odst. 2 z. ř. s.). Do pravomocného skončení řízení o pozůstalosti se může soudu přihlásit a soud jej přijme do řízení. Bude-li však chtít své dědické právo uplatnit až po pravomocném skončení řízení, bude tak muset učinit ve sporném řízení žalobou.

Aby bylo možné považovat právnickou osobu za veřejně prospěšnou, musí naplnit několik kritérií stanovených občanským zákoníkem.³⁷ Především již v zakladatelském právním jednání musí mít jako vlastní činnost zakotveno dosahování obecného blaha. Dále na její rozhodování mohou mít podstatný vliv jen bezúhonné osoby, majetek musí nabýt z poctivých zdrojů (nikoliv nezákonnou činností, což se snad očekává od všech právnických osob) a v poslední řadě musí hospodárně využívat své jmění k veřejně prospěšnému účelu (§ 146 o. z.).

Veřejný zájem právnické osoby spočívá ve sledování obecného blaha, které naplňuje nejen její hlavní účel, ale i následnou činnost.³⁸

Ve prospěch osoby pod zvláštní ochranou má soudní komisař povinnost ze zákona nařídit soupis pozůstalosti. Proto nebude nutné, aby tyto osoby právo výhrady soupisu uplatnili, a z tohoto důvodu se domnívám, že je soudní komisař nemusí ani o právu výhrady soupisu vyrozumívat.

³⁷ Předpokládaný zákon o veřejné prospěšnosti právnických osob nebyl přijat. Status o veřejné prospěšnosti byl z občanského zákoníku vypuštěn zákonem č. 303/2017 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti se zrušením statusu veřejné prospěšnosti.

³⁸ RONOVSÁ, K., BÍLKOVÁ, J. v komentáři k § 144 in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 748–758 [online]. Beck-online. [cit. 10. 11. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpwk5tlge2c443cl4zdamjls144dsx3qmyytina>

6.4. Výhrada soupisu, je-li nejistota, zda je někdo dědicem nebo kdo je dědicem

Ad d) Nejistota o osobě dědice zavládne ve chvíli, kdy vznikne mezi dědici spor o dědické právo, tj. situace, kdy jednotlivá dědická práva nemohou vedle sebe obstát (§ 168 z. ř. s.).

Závisí-li vyřešení sporu na právním posouzení mezi dědici skutečností nesporných, soudní komisař si tuto otázku vyřeší sám a rozhodne, s kým nadále bude jednat a čí účast v řízení o pozůstalosti ukončí (§ 169 z. ř. s.). Jedná se prakticky o jednodušší spor, jenž například nastane tehdy, zanechá-li zůstavitel dvě pořízení pro případ smrti. Prvním pořízením zůstaví veškerý svůj majetek své sestře, druhým pořízením zůstaví automobil své družce, načež družka bude namítat, že pozdější závěť ruší dřívější, a proto by sestra neměla být vůbec dědičkou. Spor bude tudíž záviset na právním posouzení a výkladu právních norem. Soudní komisař sám posoudí, zda předložená závěť splňuje všechny požadavky, které na ni zákon klade, a následně určí, kdo bude nadále účastníkem řízení o pozůstalosti. V tomto případě budou dědičkami obě dvě, družka se stane majitelkou automobilu, sestra veškerého ostatního majetku.

Naopak, budou-li se dědicové přit o skutkových otázkách, ať se jedná o pravost závěti, či dědickou nezpůsobilost, které se budou muset prokázat dalším dokazováním, odkáže usnesením soudní komisař toho z účastníků, jehož dědické právo se jeví jako nejslabší, aby své právo uplatnil žalobou u soudu. K podání žaloby mu stanoví lhůtu ne kratší než dva měsíce. Pokud ale odkázaný účastník žalobu v této lhůtě nepodá, řízení o žalobě bude zastaveno či žaloba bude zamítnuta, má se za to, že spor o dědické právo byl vyřešen v jeho neprospěch. Buď na základě tohoto výsledku, či až následně dle rozhodnutí soudu o žalobě soud usnesením účast dotyčného účastníka ukončí (§ 170 z. ř. s.). Pokud bude řízení u soudu zahájeno, soudní komisař by měl řízení o pozůstalosti usnesením přerušit [§ 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř.].

6.5. Výhrada soupisu, žádá-li o to věřitel

Ad e) a f) Soud nařídí soupis pozůstalosti na návrh věřitele, jenž navrhl odloučení pozůstalosti nebo osvědčil, že je pro to jiný vážný důvod. V obou případech není věřitel legitimován k návrhu na soupis pozůstalosti, nebude-li dědici jeho pohledávka uznána, a proto se k ní v řízení o pozůstalosti nepřihlíží.³⁹

6.5.1. Výhrada soupisu na návrh věřitele navrhuje-li odloučení pozůstalosti

K tomu viz ucelený výklad v kapitole Odloučení pozůstalosti.

6.5.2. Osvědčí-li věřitel „jiný vážný důvod“

Zákon předvídatelně „jiný vážný důvod“ dále nespécifikuje a ponechává tím soudnímu komisaři manipulační prostor. Komentář jako „jiný vážný důvod“ spatřuje „*např. v tom, že majetek patřící do pozůstalosti může být v pozůstalostním řízení „zatajen“ nebo že s ním může být jinak naloženo způsobem poškozujícím věřitele zůstavitele*“.⁴⁰

Ani tento výklad důvodů neshledávám uspokojivým, neboť provedení soupisu nezbytně nezabrání zatajení majetku a druhý důvod je naprosto nekonkrétní. Možná měli autoři spíše na mysli situaci, kdy je znám zůstavitelův cenný majetek, např. sbírka známek, a je tudíž vhodné jej podrobně sepsat, aby nedošlo ke zcizení ani jedné známky a v důsledku toho ke snížení hodnoty zůstavitelova majetku, potažmo k nižší šanci věřitele na uspokojení.

Poněkud konkrétnější je Šešina, jenž za jiný vážný důvod označuje kupříkladu situaci, ve které dochází k nekontrolovatelnému vyvážení věcí z pozůstalosti nebo je věřiteli prokazatelně známa existence dalšího majetku, který dědicové nenahlásili a před soudním komisařem zatajili.⁴¹

6.5.3. Právo věřitele účastnit se soupisu

Na první pohled nemusí být zřejmé, že tyto dvě skupiny věřitelů, jež budou specifikovány o pár řádků níže, od sebe odlišuje legitimita být přítomen soupisu pozůstalosti, vznášet dotazy a činit připomínky, čemuž se věnuje a důkladně tuto problematiku rozebírá Karel Volný v článku uveřejněném v časopise Ad Notam.⁴² Mohlo by se zdát automatické,

³⁹ DRÁPAL, L. v komentáři k § 1686 in FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 513–526 [online]. Beck-online. [cit. 1. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgvpwk5tlge3s443cl4zdamjsl44dsx3qmyytmobw>

⁴⁰ Op. cit. sub 38.

⁴¹ ŠEŠINA, M. v komentáři k § 1685 in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 497

⁴² VOLNÝ, K. *Participace věřitelů na soupisu pozůstalosti*. Ad Notam. 2020, č. 4, s. 18–21.

aby věřitel, jenž navrhl soupis pozůstalosti, byl oprávněn být přítomen jím navrženému soupisu. Porovnáme-li ustanovení § 1684 odst. 2 o. z. a ustanovení § 1685 odst. 2 o. z., zjistíme, že věřitel, který navrhl odloučení pozůstalosti a její soupis, má rovněž právo účastnit se soupisu [§ 1684 odst. 2 písm. d) o. z.]. Naopak a zcela nepochopitelně ale věřitel, který osvědčil jiný vážný důvod a navrhl soupis pozůstalosti, bude evidentně spadat do zbytkové kategorie účastníků oprávněných být přítomni soupisu a definovaných ustanovením § 1684 odst. 2 písm. c) o. z. Podmínkou jeho účasti na soupisu bude souhlas soudního komisaře. Domnívám se, že může být udělen zcela neformálně přípisem či sdělením, není nutné vyhotovovat usnesení.

Otázka udělení souhlasu je celkem těžko zodpověditelná. Především musí být vyřešena ještě před vyrozuměním oprávněných osob ve smyslu ustanovení § 178 z. ř. s. Kdo či co bude impulsem pro soudního komisaře k jeho udělení? Bude-li aktivita ponechána na věřiteli, myslím, že by v usnesení, jímž se nařizuje soupis pozůstalosti na jeho žádost, mělo být taktéž poučení o tom, že je nutné soudního komisaře požádat o udělení souhlasu. Praktické bude stanovit věřiteli lhůtu, ve které má tak učinit. Nicméně uplynutí lhůty (protože se nejedná o lhůtu vyplývající ze zákona) nebude mít žádný následek a hrozí, že nebude dodržena lhůta 15 dní, která musí být dodržena mezi vyrozuměním osob oprávněných účastnit se soupisu a okamžikem provedení soupisu (viz kapitola Provedení soupisu). Potom hrozí, že bude soudní komisař stíhán za nesprávný úřední postup.⁴³ Tudíž bych ponechala iniciativu na soudním komisaři jako osobě znalé zákona, jejího smyslu a výkladu, aby udělil souhlas rovnou v usnesení, jímž se nařizuje soupis pozůstalosti.

Za účelem vyvarování se chyb soudního komisaře při udělování souhlasu věřiteli s účastí na soupisu bych navrhovala novelizaci občanského zákoníku tak, aby zákon umožňoval být přítomen soupisu, vznášet dotazy a činit připomínky každému věřiteli, na základě jehož žádosti byl nařízen soupis pozůstalosti.

⁴³ Viz § 13 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti.

7. Provedení soupisu

Následující výklad se dotýká soupisu pozůstalosti prováděného soudním komisařem. Výklad k možnému nahrazení takto uskutečňovaného soupisu učiním v následujícím textu v kapitole Nahrazení soupisu pozůstalosti.

7.1. Usnesení a vyrozumění o soupisu pozůstalosti

Soudní komisař nařizuje soupis pozůstalosti usnesením, které se doručuje. Není povinnost doručovat do vlastních rukou výhradně adresáta (§ 126 z. ř. s.), proto bude použita obálka s označením TYP III. Může se tak dít i při jednání. Ztotožňuji se s právním názorem o přípustnosti odvolání proti tomuto usnesení.⁴⁴ Občanský soudní řád výslovně připouští možnost odvolání, jestliže to nevyklučuje zákon (§ 201 o. s. ř.). K němu speciální ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních nezmiňuje usnesení o nařízení soupisu ve svém taxativním výčtu těch, proti kterým není odvolání přípustné (§ 129 z. ř. s.).

Přestože by se mohlo zdát, že s přípustností odvolání není třeba polemizovat, autor komentovaného znění zákona o zvláštních řízeních soudních hovoří ve svém výkladu o názorové nejednotnosti.⁴⁵ Přeci jen musíme připustit možnost, kdy bude soupis pozůstalosti nesprávně nařízen. Napadá mne situace, ve které nebude nepominutelný dědic účastníkem řízení o pozůstalosti, vědom si tohoto faktu. Posléze uzavře s dědici mimo řízení o pozůstalosti dohodu o odbytném, načež uplatní svůj povinný díl i v rámci soudního vyřízení pozůstalosti. Soudní komisař následně nařídí soupis bez toho, že by si ověřil veškerá fakta. Dalším příkladem, kdy by dědicové nemuseli s nařízením soupisu souhlasit, je případ, kdy o to žádá věřitel a soudní komisař si před nařízením soupisu pozůstalosti nevyžádá stanovisko dědice. Dotčený dědic se může odvoláním bránit a předložit důkazy vyvracející věřitelovo tvrzení.

O jeho samotném uskutečnění, o době a místě musí nejméně 15 dnů předem soudní komisař vyrozumět všechny osoby, jež jsou oprávněny být přítomny, vznášet dotazy a připomínky (§ 178 z. ř. s.). Nejčastěji bude probíhat soupis v místě bydliště, v místě sídla firmy, v bance, kde byla uložena bezpečnostní schránka apod., tedy všude, kde by se mohl zůstavitelův majetek nacházet. Nebude-li zůstavitel vlastníkem nemovitostí, v nichž se

⁴⁴ SVOBODA, J., KLIČKA, o. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 264.

⁴⁵ VLÁČIL, D. v komentáři k § 177 in SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2020, s. 407–409 [online]. Beck-online. [cit. 20. 11. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptemsgbpwk232ge4toltqmyytony>

movité věci nachází, měl by být řádně vyrozuměn také jejich majitel, aby včas předmětnou nemovitost zpřístupnil. Soupisů však může být hned několik, a to třeba v případě, kdy je zůstavitel vlastníkem několika nemovitostí (dům, garáž, byt). Je vhodné si soupis nemovitostí rozvrhnout do několika dnů, zvláště když budou od sebe místa vzdálena.

Soudní komisař má možnost rovněž využít institutu dožádání adresované okresnímu soudu, v jehož obvodu se majetek nalézá. Podmínkou je, že se majetek zůstavitele nenachází v obvodu soudu pověřeného soudního komisaře. Zvýšené, neúčelné náklady nebo obtíže nebudou zřejmě důvodem pro provedení soupisu na dožádání. Soudní komisař musí přesně dožádanému soudu popsat úkon, který má vykonat, a to se všemi náležitostmi, tzn. stejně tak, jako by soupis pozůstalosti prováděl on sám. Okresnímu soudu musí být detailně popsáno, jaký majetek má být ohledán a zjištěn, které osoby musí být vyrozuměny, v jaké lhůtě apod. Domnívám se, že spis nebude třeba k žádosti přikládat, neboť veškeré rozhodné skutečnosti a informace je schopen obsáhnout dopis se žádostí (§ 39 o. s. ř.).

Pokud by mohlo být vážně ohroženo včasné provedení soupisu (např. má-li dědic neznámou doručovací adresu a lze předpokládat, že mu informace o konání soupisu nebude včas předána), může od vyrozumění soudní komisař upustit, avšak musí k soupisu přizvat dva svědky. Předvídatelně zákon vyžaduje jejich plnou svéprávnost, musejí umět číst a psát. Nemohou jimi být osoby podjaté, tj. ty, které by jinak soupisu mohly být přítomny, a ani zaměstnanci notáře pověřeného v řízení o pozůstalosti (§ 177 odst. z. ř. s.). Ti mohou být koneckonců sami pověřeni provedením soupisu. Přesto bude-li možno zaslat vyrozumění alespoň některým oprávněným osobám, měl by tak soudní komisař učinit.

Forma vyrozumění není předepsána, je tedy na soudním komisaři, jakou stylizaci a formu zvolí. Může se tak dít samostatným usnesením, které má ovšem povahu usnesení, jímž se upravuje vedení řízení, a z tohoto důvodu proti němu není přípustné odvolání [§ 202 odst. 1 písm. a) o. s. ř.].⁴⁶ Vyrozumění se může opět dít při jednání v kanceláři u soudního komisaře. Jsem toho názoru, že vyrozumění je možné doručovat současně s usnesením o nařízení soupisu, samozřejmě s ohledem na průběh a povahu řízení o pozůstalosti. Podání odvolání do usnesení o nařízení soupisu nebrání jeho provedení, jelikož zákon o zvláštních řízeních soudních neobsahuje speciální ustanovení o vázanosti vykonatelnosti usnesení k okamžiku jeho právní moci (§ 171 odst. 2 o. s. ř.).

⁴⁶ Tento závěr Krajského soudu v Praze vyjádřený v usnesení ze dne 15. 11. 2016, sp. zn. 24 Co 563/2016 rovněž potvrdil Nejvyšší soud České republiky v usnesení ze dne 25. 6. 2018, sp. zn. 21 Cdo 3604/2017. [online]. www.nsoud.cz. [cit. 24. 1. 2021]. Dostupné z: https://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/EF484F6435BAD3E4C12582FA0047851C?openDocument&Highlight=0

At' už bude vyrozumění doručováno současně s usnesením, či zvlášť, opět bych volila formu doručení obálkou s označením TYP III, a to i pro osoby, které se ze zákona nevyrozumívají, ale jejich účast je pro pořízení soupisu nezbytná (např. majitel nemovitosti, v níž se nachází zůstavitelův majetek).

Dle mého názoru autor souhrnného komentáře k ustanovení § 1686 o. z. Drápal špatně vykládá ustanovení týkající se soupisu pozůstalosti za přítomnosti svědků, neboť požaduje, aby toto rozhodnutí soudního komisaře bylo uvedeno již v usnesení o nařízení soupisu, namísto údaje o místu a čase provedení soupisu.⁴⁷ V usnesení o nařízení soupisu nemusí být obligatorně uvedeno, kdy a kde bude soupis prováděn. Jak je uvedeno výše, soud o těchto informacích osoby oprávněné vyrozumívá zvlášť listinou, která nemá předepsané náležitosti co do formy. Navíc může být nejprve nařízen soupis a až následně nastanou okolnosti, jimiž bude soudní komisař teprve donucen nařídit soupis pozůstalosti pouze za přítomnosti svědků.

7.2. Povinnost strpět vstup za účelem provedení soupisu

Problematickou otázkou spojenou s povinností strpět vstup do bytu (domu apod.) za účelem pořízení soupisu již řešil Nejvyšší soud ČR.⁴⁸ V tomto případě notář pověřený provedením úkonů v řízení o pozůstalosti nařídil soupis, jenž měl být uskutečněn v bytě, který zůstavitel obýval spolu s pozůstalou manželkou, a uložil pozůstalé manželce, neuplatnivší výhradu soupisu, aby umožnila přístup do objektu.

Ta podala proti rozhodnutí soudu prvního stupně odvolání. Ve svém podání namítala, že provedení takto nařízeného soupisu „*představuje nepřijatelný zásah do jejich základních práv a svobod*“ a dále že je v rozporu s ustanoveními čl. 2, 7 a 12 Listiny základních práv a svobod (dále také jen „Listina“), neboť se fakticky jedná o domovní prohlídku, a také že narušuje nedotknutelnost osoby a jejího soukromí; to vše nikoliv v mezích zákona a způsobem, který zákon stanoví. Dokonce namítala spáchání trestného činu porušování domovní svobody soudním komisařem či jím pověřenou osobou, uskuteční-li se onen soupis. Městský soud v Praze potvrdil usnesení soudu prvního stupně. Nařídit soupis pozůstalosti hodnotí jako povinnost soudního komisaře, neboť bylo dědici uplatněno právo výhrady soupisu. Nezbytně se tak musí dít zejména v místě bydliště zůstavitele, jelikož lze očekávat,

⁴⁷ Op. cit. sub 38.

⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 7. 12. 2016, sp. zn. 21 Cdo 122/2016. Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek NS, 2/2018. C 16225 [online]. Beck-online. [cit. 12. 1. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrhbpwgxrgvzdni&groupIndex=0&rowIndex=0>

že se zde nalézá majetek, který za života užíval a vlastnil. Popírá možnost, že by se jednalo o neodůvodněný a nezákonný zásah, neboť je opatřením vydaným na základě ustanovení zákona. Naopak znemožnění vstupu do objektu posuzuje jako zásah do práv dědiců a nesplnění příkazu soudního komisaře, za což je tento oprávněn uložit pořádkovou pokutu a současně povinnost k náhradě nákladů, které tím vznikly.

S tímto rozhodnutím se stěžovatelka nespokojila a v dovolání trvá na své původní argumentaci. Navíc posuzuje provedení soupisu jako v rozporu se Všeobecnou deklarací lidských práv a Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod. V uvedeném postupu neshledává žádnou zákonnou oporu. Ze zákona dle jejího tvrzení totiž nevyplývá, že by byl soudní komisař oprávněn komukoliv uložit povinnost strpět vstup do svého bytu a pořídit soupis věcí. Provedení soupisu nepovažuje za potřebné, jelikož není ani jasné, zda se v bytě nachází nějaký dosud nezjištěný majetek.

Dovolací soud usnesení odvolacího soudu kvituje a dovolání zamítl. Ztotožnil se s názorem, že stěžovatelka hrubě ztěžuje postup řízení, které není z tohoto důvodu možné pravomocně skončit a soudní komisař je oprávněn uložit jí pořádkovou pokutu. Dovolací soud naprosto adekvátně argumentuje možností nahradit soudní soupis pozůstalosti jednou z dalších alternativ, tj. seznamem pozůstalostního majetku či společným prohlášením dědiců. Dovolací soud v odůvodnění vysvětluje, že stěžovatelka je povinna umožnit provedení soupisu ve svém bytě a současně zpřístupnit byt i dalším osobám, jež jsou oprávněny být soupisu přítomny, tj. včetně dědiců, znalce apod., neboť v opačném případě se jedná o úmyslné maření probíhajícího řízení o pozůstalosti.

Celé soudní řešení situace ze strany stěžovatelky mi připadá povrchní, avšak pro soudní praxi soudních komisařů je jeho výsledek přínosný. Z povahy věci výhrady soupisu je jednoznačné, že bez provedení soupisu věcí na místě samém, tj. na místě, popř. místech, kde se nachází nebo může nacházet zůstavitelův majetek, by byl popřen smysl a účel tohoto institutu. Argumentace stěžovatelky, že není ani jisté, zda se v bytě nachází nějaký zůstavitelův majetek, je zcela lichá. Naopak má být tento skutkový stav soupisem zjištěn. Zákon dědicům nabízí další možnosti, jak soupis pozůstalosti sestavovaný soudním komisařem nahradit. Nicméně bez součinnosti osoby, jež je majitelem bytu, ve kterém se movité věci nacházejí, to nebude možné. Dědici a ostatní osoby, v tomto případě pravděpodobně zejména stěžovatelka, jsou pouze samy proti sobě, když těchto alternativ nevyužijí a neusnadní si celou situaci, která je už sama osobně dost trýznivá. Pokud by dědici chtěli být ve sporu ti moudřejší a soupis pozůstalosti by nepožadovali, resp. výhradu soupisu neuplatnili, potencionálně by se mohli poškodit, nikoliv nepatrně, neboť by jim hrozila

odpovědnost za veškeré dluhy zůstavitele v jejich plné výši. V tomto ohledu je znění zákona zcela nepochybné. Postup soudního komisaře, při kterém je nařízen soupis pozůstalosti, k němuž jsou přizvány další osoby, je jistě v mezích zákona a ze zákona vyplývá. Jinak by totiž nemohl být naplněn smysl a účel soupisu pozůstalosti.

Zásahem do základních lidských práv a svobod a neoprávněností uložení pokuty se v nedávné době zabýval i Ústavní soud ve svém usnesení ze dne 2. 6. 2020, sp. zn. IV. ÚS 1191/20. Stěžovatelé se ústavní stížností chtěli domoci zrušení rozhodnutí soudu prvního i druhého stupně. Namítali v ní postupem obecného soudu porušení ústavně garantovaného zákazu libovůle podle čl. 2 odst. 2 Listiny – pravděpodobně uložením pořádkové pokuty, kterou odvolací soud snížil z 15 000 Kč na 5000 Kč pro každého ze stěžovatelů; zákazu zásahu do práva obydlí, resp. práva na nedotknutelnost obydlí dle čl. 12 Listiny; práva na spravedlivý soudní proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a práva rovnosti účastníků soudního řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny – neboť byli přesvědčeni o favorizaci dědiců v pozůstalostním řízení na jejich úkor; a dále i ústavně garantované vázanosti soudu zákonem podle čl. 95 odst. 1 Ústavy – zřejmě spočívající v onom neoprávněně nařízeném soupisu pozůstalosti. Dle mínění stěžovatelů došlo napadenými rozhodnutími rovněž k porušení čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Odůvodnění ústavní stížnosti je opět celkem strohé a nepromyšlené. Stěžovatelé se brání tím, že v jejich domě, kde měla zůstavitelka se svým pozůstalým manželem bydliště, se již žádné její věci nenacházejí. Argumentace je podobná, jako v předchozím případě. Nelze opomíjet skutečnost, že stěžovatelé jsou zastoupeni advokátem, tedy odborníkem na slovo vzatým. Měl by tudíž chápat smysl výhrady soupisu pozůstalosti, tedy že právě až na jeho základě bude zjištěno, zda se v místě bydliště nějaký majetek zůstavitelky nachází. Nelze vycházet pouze z tvrzení stěžovatelů.

Ústavní soud stejně jako Nejvyšší soud ČR shledal ústavní stížnost za zjevně neopodstatněnou a rozhodl o jejím odmítnutí.

Soudy ve svých rozhodnutích neprojevily sebemenší pochybnosti o zákonnosti provedení soupisu pozůstalosti soudním komisařem nebo o uložení pořádkové pokuty.

Lze souhlasit se snížením výše pořádkové pokuty odvolacím soudem. Každému ze stěžovatelů byla soudním komisařem uložena pokuta ve výši 15 000 Kč, což považuji za neadekvátní a přemrštěné, uvědomíme-li si navíc, že sankce byla uvalena na manžele, u kterých předpokládám, že režim společného jmění manželů trvá a v tomto majetkovém režimu se nemovitost nacházela. Výsledná částka zatěžující rodinný rozpočet je nakonec 30 000 Kč. Byť šlo o maření úředního postupu fakticky dvěma osobami, po právní stránce lze

na ně hledět jako na jednu a tutéž osobu, neboť manželství je současně společenstvím, kdy každý z manželů má právo k celé věci (§ 1236 o. z.). Navíc je společný postup manželů zcela přirozený.

7.3. Protokol o soupisu pozůstalosti

O průběhu pořizování soupisu na místě samém je soudní komisař povinen vyhotovit protokol. Občanský soudní řád předepisuje jeho povinné náležitosti (§ 40 odst. 6 o. s. ř.), z nichž budou moci být, z hlediska povahy věci, obsaženy v protokolu o soupisu pozůstalosti jen některé, tj.

- označení projednávané věci,
- může být rovněž vyličen průběh dokazování, stojí-li za zmínku,⁴⁹
- poučení účastníkům, jsou-li poskytována (např. poučení o možnosti uložení pořádkové pokuty).

Speciální ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních (§ 179 z. ř. s.) dále požaduje uvést tyto náležitosti:

- z jakého důvodu se soupis provádí (např. uplatnil-li dědic výhradu soupisu, je-li mezi dědici osoba pod zvláštní ochranou),
- kdo byl soupisu přítomen – zde je vhodné také uvést, kdo byl nepřítomen a z jakého důvodu, popř. zda se ze své účasti omluvil,
- dotazy a připomínky zúčastněných osob,
- konkrétní popis majetku zůstavitele, kde se nachází a zda, popř. jak byl zajištěn.

Nedostavení se některého z vyrozuměných účastníků nemá za následek odročení soupisu pozůstalosti, a to ani v případě, že by o to daná osoba předem požádala. Soupis je vhodné uskutečnit co možná nejdříve, aby byl co nejaktuálnější a obsahoval seznam veškerého majetku.⁵⁰ Odkládáním soupisu pozůstalosti může být narušena jeho úplnost a věrohodnost.

Jednotlivé movité věci (nemovité se dohledají z katastru nemovitostí, jakož i účty u peněžních institucí budou ověřeny na základě písemného přípisu) musí být v protokolu označeny tak, aby je nebylo možné později zaměnit. Nemyslím si, že je potřeba vypisovat drobné bezcenné věci, ale lze je označit souhrnně a zdokumentovat fotografiemi. Domnívám se, že nebude nutné vypisovat přesný počet spodního prádla či ostatního oblečení, je-li na

⁴⁹ Pozn.: Provedení soupisu pozůstalosti považuji za specifický druh dokazování, neboť je jedním z důkazních prostředků o existenci majetku zůstavitele.

⁵⁰ Op. cit. sub 38.

první pohled zřejmé, že se nejedná o luxusní kusy. Ani běžné a opotřebené kuchyňské potřeby neshledávám za nezbytné detailně vypisovat. Každopádně, čím více pořízené fotodokumentace, tím lépe. Rovněž se zaznamenají nalezené doklady, platební karty, listiny a další dokumenty, které mohou mít vypovídající hodnotu o aktivech a pasivech zůstavitele.

Měl by být pro jistotu sepsán či alespoň fotografiemi zdokumentován naprosto veškerý majetek (zejména drobné, bezcenné věci) nacházející se na místě samém, případně s poznámkou od účastníků, kdo je jeho skutečným vlastníkem. Např. sepisuje-li se majetek náležející do společného jmění manželů, je žádoucí poznamenat, zda určitá věc náleží pouze do výlučného vlastnictví jednoho z manželů (může se jednat o dar či věci ryze osobní povahy), či do společného jmění.

Naopak se nezapisují věci, jež jsou v držbě třetí osoby, byť náleží zůstaviteli. Ty se následně doplní do seznamu aktiv až na základě sdělení účastníků, správce pozůstalosti nebo třetí osoby.⁵¹

V protokolu o provedení soupisu lze přímo u jednotlivých položek uvést jejich hodnotu, a to na základě shodného prohlášení dědiců, sdělení správce pozůstalosti či znalce, byl-li ustanoven a přibrán k soupisu.⁵²

Doporučuji do protokolu zahrnout maximum informací, které by později mohly mít vliv na řízení o pozůstalosti, aby nedocházelo v důsledku jeho neúplnosti ke sporům a zbytečným konfliktům. Někdy i na první pohled nerelevantní skutečnost může hrát v budoucnu důležitou roli. Dědicové jsou schopni si často realitu pozměňovat a zapomínat. Proto je opravdu podstatné zaznamenat průběh sepisování majetku a rovněž majetek samotný co nejvěrněji.

Protokol je podkladem pro sestavení seznamu aktiv pozůstalosti a nadále platí, že neshodnou-li se dědicové na tom, co vše patří do aktiv pozůstalosti, ke spornému majetku se nepřihlíží a tato otázka bude muset být vyřešena ve sporném řízení (§ 172 odst. 2 z. ř. s.). Proto ještě z uvedení věci v protokolu o soupisu pozůstalosti nelze automaticky dovozovat skutečné vlastnictví zůstavitele. Budou-li předloženy dostatečné důkazy či poskytnuta věrohodná prohlášení, nebude věc následně uvedena v seznamu aktiv pozůstalosti.

Přestože občanský soudní řád ani zákon o zvláštních řízeních soudních nepožadují v protokolu o soupisu podpisy zúčastněných osob, tuto náležitost považuji za nezbytnou, když už ne k ochraně samotných účastníků, tak alespoň k ochraně soudního komisaře, aby později například dědicové nemohli namítat nesoulad či jakékoli další nesrovnalosti.

⁵¹ Op. cit. sub 38.

⁵² Op. cit. sub 38.

Domnívám se, že naopak zákonodárci tento požadavek povinných náležitostí protokolu o soupisu pozůstalosti opomněli do zákona o zvláštních řízeních soudních zahrnout. Tak lze soudit i z poslední věty odstavce týkajícího se protokolu, kde je uvedena povinnost zaznamenat prohlášení svědků soupisu o tom, že byli přítomni po celou dobu soupisu a že soupis byl proveden řádně a úplně, konal-li se soupis bez osob oprávněných (§ 179 odst. 2 z. ř. s.). Opět chybí požadavek jejich podpisu, nicméně prohlášení bez podpisu jakoby nebylo.

Dlužno říci, že zákon č. 208/1854 ř. z., o soudním řízení v nesporných právních věcech (dále také jen „nesporný patent“) v ustanovení § 109 s podpisy účastníků počítal: *„Soupis bud' podepsán soudními vyslanci, znalci, svědky a účastníky přítomnými při jeho sepsání a předložen se všemi přílohami soudu, který prozkoumav jej uschová a každému na žádost vydá opis.“*

Byl-li soupis proveden pouze za účasti svědků, ukládá Drápal soudnímu komisaři povinnost usnesení o nařízení spolu s protokolem o soupisu doručit osobám oprávněným být soupisu přítomny až po jeho uskutečnění.⁵³ Jak jsem se již výše vyjádřila, soudní komisař ne vždy zná všechny okolnosti pro nařízení soupisu již na počátku, proto rozhodnutí uskutečnit soupis pouze za přítomnosti svědků může často následovat až po vydání usnesení o nařízení soupisu. Zamyslíme-li se nad funkcí protokolů, jsou nosiči záznamu o průběhu, v tomto případě o průběhu soupisu pozůstalosti. Následně jsou založeny do spisu. Z žádného ustanovení nevyplývá povinnost protokolů doručovat. Bude-li to jen trochu možné, vždy by měli být účastníci a ostatní oprávněné osoby o nařízeném soupisu vyrozuměni předem v zákonné lhůtě, a nebude-li toto v moci soudního komisaře, potom by jim mělo být zasláno vyrozumění následně (totéž platí především za situace, kdy například nejsou známy všechny doručovací adresy, a soupis bude muset probíhat za přítomnosti svědků). Z tohoto důvodu se o jeho uskutečnění účastníci musí dozvědět. Tito a dále jejich zástupci a každý, kdo na tom má právní zájem, mají právo nahlížet do spisu, mohou si z něj činit výpisy a opisy (§ 44 o. s. ř.). Kancelářský řád dále přímo stanoví, že lze vyhotovit stejnopis protokolu bez ověření.⁵⁴ Proto neshledávám žádný důvod k tomu, aby byl protokol spolu s usnesením oprávněným osobám doručován.

⁵³ Op. cit. sub 38.

⁵⁴ Ustanovení § 21 Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3. 12. 2001, č.j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy

7.4. Oprávněné osoby

Ustanovení § 1684 odst. 2 o. z. vyjmenovává osoby, které jsou oprávněny být soupisu přítomny. Výčet osob však není taxativní. Soudnímu komisaři je ponechán manévrovací prostor a může rozhodnout o potřebě přibrat k soupisu pozůstalosti i další osoby, například již shora zmíněného věřitele, jenž navrhl soupis pozůstalosti a osvědčil jiný vážný důvod, dále znalce, popřípadě tlumočnicka. Nebudou-li mít osoby oprávněné, které byly řádně a včas vyrozuměny, vůli zúčastnit se soupisu, jeho provedení to nijak neovlivní.

Znalce či tlumočnicka ustanoví soudní komisař usnesením, proti němuž je odvolání přípustné.⁵⁵ Přizvání znalce k soupisu ovšem není jedinou možností, jak lze majetek ocenit, jelikož znalec může být samozřejmě ustanoven následně a osobní zjištění na místě samém provede později. Rovněž vidím jako žádoucí, aby byl přítomen vlastník nemovitosti a měl možnost zasáhnout do soupisu poznámkou o vlastnictví jednotlivých předmětů, byť se vlastnické právo bude muset prokázat. V tomto případě se domnívám, že postačí vlastníka nemovitosti vyrozumět a zmínit ho v protokolu o soupisu. Lze to považovat za konkludentní souhlas soudního komisaře s jeho účastí.

Neohrozí-li to tedy vážně včasné provedení soupisu, může být soupisu přítomen, vznášet dotazy a činit připomínky:

- a) vykonavatel závěti,
- b) správce dědictví,
- c) každý, kdo osvědčí své tvrzené právo na dědictví nebo na povinný díl nebo o kom je známo, že mu takové právo zřejmě náleží,
- d) věřitel, který si vyžádal odloučení pozůstalosti,
- e) se souhlasem soudu i jiná osoba, která na tom prokáže právní zájem a za určitých okolností i odkazovník.

Negativně se zákonné ustanovení vyjadřuje pouze o odkazovníku, jemuž je účast umožněna za předpokladu, že bude povinen poměrně přispět na povinný díl.

Oproti dnešnímu znění občanského zákoníku zakládalo ustanovení § 783 o. z. o. povinnost odkazovníka poměrně přispět nepominutelnému dědici na jeho dědický podíl či povinný díl, bylo-li jeho právo kvantitativně porušeno. Za tím účelem byl oprávněn účastnit se pouze odhadu nemovitosti, nikoliv soupisu pozůstalosti. Odkazovník byl s dědici

⁵⁵ DRÁPAL, L. v komentáři k § 18 in DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I, II*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 94–102 [online]. Beck-online. [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfwpk5tlgmxhgys7ge4tmm27he4v64dgge4a#mn5_Sb_1963_99_pf18

odpovědný společně a nerozdílně.⁵⁶ Nicméně ustanovení § 812 o. z. o. umožňovalo odkazovníku se účastnit soupisu, žádal-li o oddělení dědicova jmění od dědictví.⁵⁷ Toto oprávnění v občanském zákoníku dnes zakotveno není. Je patrné, že ne vždy je současné znění občanského zákoníku podobné se zněním obecného zákoníku občanského.

7.4.1. Udělení souhlasu

V rámci podkapitoly s názvem Právo věřitele účastnit se soupisu jsem se zabývala udělením souhlasu soudním komisařem k účasti věřitele na soupisu pozůstalosti. Ustanovení § 1684 odst. 2 písm. e) o. z. bohužel není doplněno procesní úpravou a soudní komisař si při jeho aplikaci bude muset odpovědět sám, jakým způsobem souhlas udělí, v jaké lhůtě apod.

Svou dříve vyjádřenou úvahu doplním o pár dalších poznámek k této problematice. Jelikož pro udělení souhlasu není stanovena žádná forma, domnívám se, že může být souhlas uveden i na místě do protokolu o soupisu pozůstalosti. Potom by bylo nejspíš nutné vzdát se 15denní lhůty uvedené v ustanovení § 178 odst. 1 z. ř. s. Totéž by platilo pro osobu, jež požádala o účast ještě před samotným uskutečněním soupisu, leč ne natolik předem, aby zákonnou lhůtu soudní komisař byl schopen dodržet. Právě pro tyto případy by v zákoně o zvláštních řízeních soudních měly být uděleny výjimky z dodržení předeepsané lhůty.

S konkludentní formou souhlasu se pro účast věřitele navrhuji soupis pozůstalosti za jiným účelem, než je odloučení pozůstalosti, spokojil Šešina, když na vydání usnesení o nařízení soupisu pohlíží jako na souhlas s účastí tohoto věřitele na něm.⁵⁸ Pravděpodobně ani tato forma není vyloučena, nicméně jsem toho názoru, že by alespoň drobná zmínka o souhlasu s účastí na soupisu měla být alespoň v odůvodnění uvedena.

⁵⁶ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. ASPI Publishing, s. r. o., 2002, s. 457–458

⁵⁷ K tomu viz rovněž rozsudek Nejvyššího soud Československé republiky R i 774/30. Vážný 10343. Sbirka rozhodnutí NS 1919–1945, XII-b/1930 [online]. Beck-online. [cit. 3. 1. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptcojtgbpmyl2nz4v6mjqgm2dg>:

“Odkazovník a pozůstalostní věřitel mají účast při zřízení pozůstalostního soupisu jen za předpokladu § 812 obč. zák. Jinak nemají tyto osoby právo býti při soupisu a, nejde-li ani o případ § 783 obč. zák., nelze jim přiznati ani oprávnění k rekursu do opatření (pozůstalostního soudu, jímž nařídil odhad.”

⁵⁸ ŠEŠINA, M. v komentáři k § 1684 in ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 491

8. Náklady na pořízení soupisu

Náklady na pořízení soupisu se dle dikce zákona hradí z pozůstalosti a z logiky věci vyplývá, že by je tudíž měla vyplatit osoba spravující pozůstalost (tj. správce pozůstalosti, případně vykonavatel závěti, dědicové; § 1677 o. z.). Spravedlivě se na nich musejí podílet všechny osoby, jimž je soupis ku prospěchu, tj. zpravidla dědicové či nepominutelný dědic. Pokud je nebude možné uhradit z pozůstalosti (např. nebude dostatek finanční hotovosti), soudní komisař uloží dědicům, případně i nepominutelnému dědici, aby na úhradu nákladů poměrně přispěli. Ovšem v případě, že bude soupis uskutečněn bez vážného důvodu, bude povinna tato osoba, jež soupis požadovala, nést veškeré náklady sama (§ 1686 o. z.).

Analogickým výkladem k ustanovení § 127 z. ř. s. o nákladech řízení o pozůstalosti získáme odpověď na otázku, co všechno lze podřadit pod náklady soupisu. Patří sem tedy odměna soudního komisaře za provedení soupisu pozůstalosti a jeho hotové výdaje, případně náhrada za daň z přidané hodnoty, jakožto i náklady, jež vznikly správci dědictví, byl-li ustanoven. Zcela jistě se do této skupiny řadí také náklady vzniklé ostatním osobám oprávněným účastnit se soupisu (dědicové, nepominutelný dědic, vlastník předmětné nemovitosti apod.), které se soupisu zúčastnily. Tyto výdaje lze taktéž podřadit pod náklady řízení o pozůstalosti, jež si zpravidla každý účastník hradí sám. Jen odůvodňují-li to okolnosti případu nebo existují-li důvody hodné zvláštního zřetele, může soud přiznat náhradu nákladů, a to pouze vždy proti jinému účastníku, popř. účastníkům, nikoliv však v případě, byla-li nařízena likvidace pozůstalosti (§ 128 z. ř. s.).

8.1. Znalečné, svědečné

Byl-li k ocenění majetku ustanoven znalec, nehradí se jeho odměna a náhrada hotových výdajů v režimu ustanovení § 1686 o. z., nýbrž se uhradí ze složených záloh účastníky řízení nebo ji hradí stát, jenž má následně právo na regres proti účastníkům (§ 148 o. s. ř.).⁵⁹ Musí se však jednat již o pravomocně přiznané znalečné, do té doby nemůže stát uplatňovat nárok na náhradu znalečného.⁶⁰ O výši znalečného rozhoduje soudní komisař usnesením, proti němuž je odvolání přípustné [analogicky lze stejné aplikovat i na tlumočnicka, nicméně jeho odměnu a další náklady nese vždy stát (§ 141 odst. 2 o. s. ř.)].

⁵⁹ Op. cit. sub 38.

⁶⁰ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. 8. 2014, sp. zn. 22 Cdo 585/2014. Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek NS, 26/2014. C 14036 [online]. Beck-online. [cit. 20. 1. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgrpwxzrgqydgngq&groupIndex=0&rowIndex=0>

Svědci mají právo na náhradu hotových výdajů a ušlého výtěžku, tzv. svědečné. Soud musí svědka poučit o tom, že své právo na svědečné je povinen uplatnit do tří dnů od výslechu nebo ode dne, kdy mu bylo oznámeno, že k výslechu nedojde. Uplatní-li svědek své právo na svědečné, soud o něm rozhoduje usnesením, proti kterému se mohou účastníci odvolat (§ 139 o. s. ř.). Přestože je svědečné upraveno pod stejným zněním ustanovení občanského soudního řádu, zahrnuje autor komentáře k občanskému zákoníku náklady svědků pod náklady soupisu.⁶¹ Jsem toho názoru, že by ale přeci jen mělo být svědečné hrazeno stejným způsobem jako znalečné, nikoliv tedy v režimu ustanovení § 1686 o. z., aby byla dodržena jednotnost postupu v rámci téhož paragrafu občanského soudního řádu.

8.2. Praktické hledisko a účast dědice či nepominutelného dědice na nákladech soupisu

Zatím byl výklad o nákladech soupisu zaměřen teoreticky. Vzhledem k tomu, že řadím ustanovení o nákladech soupisu mezi ta nedostatečně zpracovaná, ráda bych se v následujícím textu zaměřila na praktickou stránku, zejména postup, jakým budou náklady hrazeny.

Občanský zákoník obsahuje několik ustanovení, která jsou z mého hlediska v praxi těžko proveditelná a ustanovení § 1686 o. z. se řadí mezi ně. Dle komentáře k němu soudní komisař nemusí vydávat žádné usnesení a bez dalšího náklady soupisu uhradí z pozůstalosti ten, kdo ji spravuje. Až ve chvíli, kdy nebude možné náklady soupisu z pozůstalosti uhradit, soud usnesením dědicům, kterým bylo pořízení soupisu ku prospěchu, případně rovněž nepominutelnému dědici, uloží, aby každý z nich ve stanoveném poměru na jejich úhradu přispěl. Komu byl soupis ku prospěchu, bude nutné posuzovat konkrétně v danou chvíli. Náklady soupisu vyplacené z pozůstalosti nemusí proto zatížit všechny účastníky. Dědické podíly dědiců, jimž byl soupis ku prospěchu, popř. povinný díl, byl-li soupis nařízen pro potřeby výpočtu povinného dílu, budou příslušně zkráceny. To znamená, že nepominutelný dědic dostane na výplatu povinného dílu méně, dědicům se vyplacené náklady na pořízení soupisu započtou k dědickým podílům. K výkladu mám ale jisté výhrady. Nesporné je snad pouze tvrzení, že náklady na pořízení soupisu jsou pasivem pozůstalosti [§ 171 odst. 2 písm. b) z. ř. s.].⁶²

Vycházím-li z toho, že mezi náklady soupisu se řadí i odměna a hotové výdaje soudního komisaře za uskutečněný soupis pozůstalosti, potom bude opět nezbytné aplikovat analogický výklad k ustanovení § 108 odst. 2 z. ř. s. To zakládá konstitutivní povahu

⁶¹ Op. cit. sub 38.

⁶² Op. cit. sub 38.

usnesení o nákladech řízení o pozůstalosti, na základě kterého má teprve soudní komisař na jejich úhradu nárok. Z tohoto důvodu se domnívám, že vždy by mělo být o nákladech soupisu rozhodnuto usnesením, i kdyby měly být hrazeny z pozůstalosti. Opět favorizují jednotnost postupu.

Nicméně nesouhlasím ani s tím, aby náklady byly hrazeny z pozůstalosti. Ne vždy tak bude dobře možné. Například:

- nebude dostatek financí v hotovosti,
- nebude ustanoven správce pozůstalosti a správu budou vykonávat všichni dědicové, kteří se jen s obtížemi dohodnou na společném postupu v případě, bude-li nutné náklady hradit z prostředků zanechaných na účtu zůstavitele apod.

Uspokojující vysvětlení jsem našla v odborné literatuře, v níž kolektiv autorů osvětluje požadavek úhrady nákladů soupisu právě z pozůstalosti.⁶³ Z vysvětlení lze pochopit, že se jedná o nedůslednou implementaci obecného zákoníku občanského, který počítal s institutem tzv. ležící pozůstalosti. To je takový stav pozůstalosti, kdy do okamžiku doručení odevzdací listiny se má za to, že vlastníkem je stále zemřelý, kdežto v současné právní úpravě nenalezneme tento institut a dědic nabývá dědictví zpětně ke dni úmrtí zůstavitele.⁶⁴ Za existence ležící pozůstalosti bylo možno snadněji uhradit náklady soupisu z pozůstalosti, nyní se jedná o krácení majetku dědiců.

Vzhledem ke shora uvedeným příkladným důvodům by se často mohlo stát, že nebude soudní komisař v jednotlivých řízeních o pozůstalosti postupovat jednotně. Bude tím jen vytvářen zmatek, v němž se nebudou orientovat zejména účastníci řízení, kteří mohou vystupovat v různých řízeních o pozůstalosti opakovaně (a pokaždé s jiným postupem).

Oporu tvrzení, aby o nákladech soupisu soudního komisaře bylo rozhodnuto usnesením, spatřuji také v ustanovení § 14 vyhlášky č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (dále také jen „notářský tarif“), ve kterém je uvedeno, že notáři jako soudnímu komisaři náleží za provedení soupisu nebo jeho části prováděného na místě samém odměna jako část jeho odměny.

Proto bych navrhovala ustanovení o nákladech na pořízení soupisu formulovat tak, aby vyvolávalo co možná nejmenší diverzitu při aplikaci. Nejjednodušší by z mého hlediska bylo, aby ve všech případech byly hrazeny dědici či nepominutelným dědicem ve stanoveném poměru, avšak až na základě vydaného usnesení, přičemž odměna soudního

⁶³ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. XIX–XXI (kapitola Úvod do problematiky dědického práva)

⁶⁴ Op. cit. sub 5, s. 12.

komisaře a náhrada hotových výloh by byla zahrnuta až do usnesení, kterým se řízení o pozůstalosti končí (§ 108 z. ř. s.).

Tento postup by byl kompatibilní i s výkladem ohledně svědečného, o kterém by mělo být rozhodnuto již v průběhu řízení, stejně jako o znalečném, kdežto o ostatních nákladech soupisu by mělo být rozhodnuto až následně v konečném usnesení.

Výjimkou by ještě byly náklady jiných osob oprávněných účastnit se soupisu pozůstalosti, avšak nikoliv v pozici dědice, budou-li mít nárok na jejich úhradu ve smyslu ustanovení § 128 z. ř. s., tj. odůvodňují-li to okolnosti případu nebo jsou-li tu důvody hodné zvláštního zřetele. Takovou osobou může být manžel, který není dědicem, věřitelé, vlastníci dotčené nemovitosti. Zde souhlasím s postupem vyjádřeným v komentáři k zákonu o zvláštních řízeních soudních, aby o jejich nákladech, jež jim vznikly v souvislosti s účastí na soupisu pozůstalosti, bylo rozhodnuto v usnesení, jímž se jejich účast v řízení končí, a to i v případě správce pozůstalosti.⁶⁵

8.3. Účast ostatních osob (mimo dědice a nepominutelného dědice) na nákladech soupisu

Ze shora uvedeného textu je patrné, kdo a jak bude hradit náklady na pořízení soupisu, budou-li se dělit mezi dědice či nepominutelného dědice. Jak to bude ale v ostatních případech, kdy bude soupis nařízen proto, že je mezi dědici „osoba pod zvláštní ochranou“, panuje nejistota o osobě dědice či soupis pozůstalosti navrhne věřitel?

Problematické se mi jeví ustanovení § 1686 odst. 3 o. z., v němž je uložena povinnost k náhradě nákladů na pořízení soupisu tomu, kdo požadoval soupis bez vážného důvodu. Zde bude muset soudní komisař posuzovat vážnost důvodu případ od případu, což bude jistě nelehký úkol. Nicméně je to zřejmě nezbytná díkce zákona. Ustanovení bude pravděpodobně aplikovatelné v případech, kdy bude nařízen soupis na žádost věřitele, ať už bylo bezdůvodně žádáno odloučení pozůstalosti, či k tomu měl jiný bezvýznamný důvod [§ 1685 odst. 2 písm. c) a d) o. z.].

Krátce připomenu, že „osobou pod zvláštní ochranou“ se rozumí osoba, která není plně svéprávná, dále osoba, která je neznámá či nepřítomná, anebo právnická osoba veřejně prospěšná či zřízená ve veřejném zájmu.

⁶⁵ VLÁČIL, D. v komentáři k § 128 z. ř. s. in SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2020, s. 287–289 [online]. Beck-online. [cit. 19. 1. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgbpwk232ge4toltqmyvteoa>

V případě osoby, jež není plně svéprávná, je evidentní, že soupis pozůstalosti je jí ku prospěchu, a proto ponese náklady na pořízení soupisu ona. Stejně platí pro veřejně prospěšnou osobu či osobu zřízenou ve veřejném zájmu.

Ovšem v případě osoby neznámé či nepřítomné není řešení až tak očividné. Soupis v tomto případě je k jejich prospěchu, a proto by teoreticky ony měli být zodpovědné za úhradu nákladů soupisu. Nicméně nepodaří-li se soudnímu komisaři tyto osoby dohledat, skončí pátrání po nich nakonec tak, že se k nim nebude dále v řízení o pozůstalosti přihlížet. Kdo bude v tuto chvíli odpovědný za náklady? Samozřejmě, že dědicové. Je to ovšem spravedlivé? Dle mého názoru nikoliv.

Byť se osoba může pro účely řízení o pozůstalosti stát neznámou bez vlastního zavinění nebo je již natolik pokrevně vzdálena, že je velice obtížné ji vyhledat, nepřikládala bych této skutečnosti příliš velký význam. Připouštím, že je na místě, aby byl z opatrnosti proveden soupis pozůstalosti. Každopádně bych vyloučila možnost jeho provedení soudním komisařem, aby nebyly nespravedlivě ekonomicky zatěžovány „nevinné“ osoby. Tudiž by soupis pozůstalosti mohl být nahrazen společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku jako variantou nejlevnější. Uvědomuji si úskalí tohoto postupu, a to že by se dědicové nemuseli dohodnout. Z tohoto důvodu by zde měla být tato jejich povinnost podmíněna tím, že neshodnou-li se na prohlášení všichni dědicové, potom soud pověří jeho vyhotovením jednoho z nich.

Vůči osobě nepřítomné by zákon natolik milosrdný už být nemusel. Neshledávám důvod, proč by osoba, která nemá v evidenci obyvatel řádně uvedenou doručovací adresu či nepřebírá svou poštu, měla požívat výhod soupisu pozůstalosti. Na ochranu zájmů osoby nepřítomné bych už jen z důvodu ekonomické zátěže ostatních účastníků nevynakládala tolik úsilí, kolik jí zákon přiznává. Případně potom o něco shovívavěji bych připustila možnost nahradit soupis pozůstalosti provedený soudním komisařem způsobem uvedeným u osoby neznámé.

Dlužno říci, že vyrovnání nákladů za pořízení soupisu pozůstalosti za stávající právní úpravy se bude moci dědicům dostat tehdy, objeví-li se dědic nepřítomný či neznámý po pravomocném skončení řízení o pozůstalosti a bude uplatňovat právo na dědictví. Dědicové jsou oprávněni po něm požadovat náhradu nákladů či poměrnou část, byl-li soupis proveden ku prospěchu více osob.⁶⁶

⁶⁶ ŠEŠINA, M. v komentáři k § 1685 in ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 496

Panuje-li nejistota o osobě dědice, je soupis ku prospěchu této osobě a ona ponese náklady na jeho pořizeni. Bude to tak pravděpodobně i v případě, jestliže se nakonec dědicem nestane. Domnívám se, že opět není toto řešení příliš šťastné. Rozhodnutí o potřebě vyhotovit soupis pozůstalosti bych ponechala na vůli osoby, které by měl být ku prospěchu, neboť ona bude povinna zaplatit náklady na jeho pořizeni.

Požádá-li věřitel o odloučení pozůstalosti, a proto bude nařizen soupis, je dle komentáře k danému ustanovení ku prospěchu osobě dědice, u níž se věřitel obává předlužení, i když neuplatnila výhradu soupisu.⁶⁷ S tímto nemohu souhlasit, neboť je naprosto zjevné, že těžit z toho bude zejména věřitel. On by měl být povinen nést náklady na pořizeni soupisu. Bude-li takto zatížen on, více si promyslí potřebu provést odloučení pozůstalosti. Stejně platí tehdy, osvědčí-li věřitel jiný vážný důvod. Pokud by mu nařizeni soupisu nebylo ku prospěchu, nenavrhol by jej. Pokud by byl věřitel odpovědný za náklady na pořizeni soupisu, nemuselo by zřejmě být aplikováno ustanovení § 1686 odst. 3 o. z.

8.4. Odměna soudního komisaře za provedení soupisu a notářský tarif

Bude-li soupis pozůstalosti provádět soudní komisař, popř. jeho zaměstnanci pověřeni prováděním úkonů v řízení o pozůstalosti (§ 103 z. ř. s.), náleží mu za provedené úkony odměna a náhrada hotových výloh. Jak je již shora uvedeno, notářský tarif tuto odměnu považuje za součást odměny soudního komisaře za provedené úkony v řízení o pozůstalosti. O té rozhoduje soudní komisař v usnesení, kterým se řízení v prvním stupni končí (§ 108 z. ř. s.). Přestože je odměna za soupis součástí konečné odměny za provedené úkony v řízení, je vhodné tyto dvě odlišit a zvlášť vypočítat již ve výroku, aby byl co nejpřehlednější. Rovně pokládám za žádoucí od sebe oddělit jednotlivé náklady řízení (např. poštovné, cestovné), to však postačí v odůvodnění.

Odměna soudního komisaře za úkony provedené při sepisování pozůstalosti činí 1000 Kč za každou započatou hodinu po dobu, po kterou se soupis na místě samém prováděl (§ 14 odst. 1 notářského tarifu). Odměna ve stejné výši mu bude náležet i v případě, kdy bude soupis proveden pověřeným zaměstnancem notáře coby soudního komisaře (tj. notářským koncipientem, notářským kandidátem či zaměstnancem, který složil kvalifikační zkoušku). Bude-li soudní komisař plátce daně z přidané hodnoty, připočte se daň k výsledné částce.

⁶⁷ Op. cit. sub 38.

Ustanovení § 14 odst. 4 notářského tarifu dále umožňuje odměnu přiměřeně zvýšit, maximálně ale o 100 %, byly-li úkony soudního komisaře v řízení o pozůstalosti mimořádně obtížné nebo časově náročné. Možné využití zvýšení odměny shledávám v okamžiku, kdy bude soupis prováděn současně několika zaměstnanci soudního komisaře. Odměna by byla téměř stejně vysoká, kdyby tam jezdil jeden zaměstnanec po více dnů a majetek sepisoval sice sám, ale o to delší čas. Naopak, pokud by soupis musel rozložit do více dnů, vzrostly by tím náklady na dopravu. Proto si myslím, že za takové situace by odměna měla být navýšena o 100 %. Každopádně toto rozhodnutí je na libovůli každého soudního komisaře.

8.5. Separace nákladů na pořízení soupisu

Na náklady na pořízení soupisu je zcela jistě aplikovatelné ustanovení § 147 o. s. ř. o separaci nákladů řízení. Žádné ustanovení týkající se řízení o pozůstalosti je nevylučuje, ať již přímo svou dikcí, či výkladem.

Ustanovení v odstavci prvním umožňuje, aby soud účastníku nebo jeho zástupci uložil hradit náklady řízení, které by jinak nebyly vznikly, jestliže je způsobili svým vlastním zaviněním nebo vznikly náhodou, která se jim přihodila. Dle odstavce druhého stejné platí pro svědky, fyzické osoby uvedené v § 126a o. s. ř.⁶⁸, znalce, tlumočníky nebo ty, kteří měli při dokazování nějakou povinnost, tzn. soud jim může uložit povinnost nahradit náklady řízení ostatním účastníkům, jestliže je zavinili a náklady by jinak nevznikly. Zde je na první pohled patrné, že je vyloučena odpovědnost za náhodu.

Domnívám se, že první odstavec v případě řízení o pozůstalosti bude aplikovatelný na dědice či nepominutelného dědice, tj. ty osoby, jež jsou přímo účastny řízení. Jednání, kterým by mohli zmařit soupis pozůstalosti, čímž by narůstaly bezdůvodně jeho náklady, spatřuji například ve znemožnění vstupu do objektu, kde se má soupis uskutečnit (mohou být majiteli předmětného objektu). Navýšení nákladů by spočívalo v další korespondenci (opětovné předvolávání oprávněných osob), ve vynaložení cestovních výdajů, v náhradě za ušlý zisk⁶⁹ apod.

Druhý odstavec bude s největší pravděpodobností aplikovatelný zejména za situace, kdy se znalec, tlumočník či svědek nedostaví k soupisu pozůstalosti. Zavinění ovšem může spočívat i v podání nesprávného znaleckého posudku či křivé výpovědi svědka.

⁶⁸ Ustanovení § 126a odst. 1 o. s. ř. :

„Fyzická osoba, která má vypovídat o okolnostech, týkajících se právnické osoby a nastalých v době, kdy byla jejím statutárním orgánem nebo členem tohoto orgánu, je povinna dostavit se na předvolání k soudu v řízení, jehož účastníkem je tato právnická osoba.“

⁶⁹ Výpočet ztráty na výdělku blíže upravuje § 29 vyhlášky ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy.

O separaci nákladů rozhodne soudní komisař usnesením, proti kterému je přípustné odvolání. Z výroku o separaci nákladů musí být nade vší pochybnost patrné, které osobě se povinnost ukládá a jaké její jednání je přesně sankcionováno. Přestože se může jednat o osobu, která není účastníkem řízení o pozůstalosti (svědek, znalec), musí jí být usnesení doručeno.

Dále z citovaného komentáře vyplývá, že je na uvážení soudního komisaře, zda usnesení vydá již v průběhu řízení, či se rozhodne výrok o separovaných nákladech pojmout až do usnesení, kterým se řízení o pozůstalosti končí.⁷⁰ Na druhou stranu komentář k zákonu o zvláštních řízeních soudních zakládá povinnost soudního komisaře rozhodnout o separovaných nákladech v okamžiku, kdy vznikly, nikoliv až v usnesení konečném.⁷¹ Přikláním se k první variantě, aby o separovaných nákladech mohlo být rozhodnuto jak v průběhu řízení o pozůstalosti, tak v usnesení, jímž se řízení končí. Důvodem pro tento závěr je absence jakéhokoliv příkazu či zákazu v zákoně ohledně toho, v jaký okamžik má soud, resp. soudní komisař, o těchto nákladech rozhodnout.

⁷⁰ BÍLÝ, M. v komentáři k § 147 in SVOBODA K., SMOLÍK P., LEVÝ J., ŠÍNOVÁ R. a kol. *Občanský soudní řád*. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 620–621 [online]. Beck-online. [cit. 20. 1. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrg5pwk232ge3tolttmjptcojwgnptsok7obtdcnbx>

⁷¹ Op. cit. sub 64.

9. Nahrazení soupisu pozůstalosti

At' je soupis nařízen z obligatorních důvodů stanovených zákonem, či na základě uplatněného práva výhrady soupisu dědici, ne vždy musí být soupis pozůstalosti proveden soudním komisařem coby jedna z ekonomicky nejnákladnějších variant. Občanský zákoník v ustanovení § 1687 umožňuje soudnímu komisaři rozhodnout o jeho nahrazení

- v odůvodněných případech seznamem pozůstalostního majetku, vyhotoveným správcem pozůstalosti a potvrzeným všemi dědici (§ 1687 odst. 1 o. z.),
- v jednoduchých případech společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku, nebudou-li tomu dědicové odporovat (§ 1687 odst. 2 o. z.).

Než soudní komisař rozhodne o nahrazení jednou ze shora uvedených alternativ, musí zvážit veškeré okolnosti případu, zohlednit jak hospodárnost a rychlost řízení a zároveň svým rozhodnutím ochránit a především nepoškodit osoby, kterým má být soupis ku prospěchu (tj. osoby pod zvláštní ochranou, věřitele). Bude-li soupis pozůstalosti nahrazen jiným opatřením, musí být dosaženo stejného výsledku, jako kdyby soupis sestavoval soudní komisař. Nesmí být ohrožena jeho úplnost.⁷² Je potřeba si uvědomit, že zejména společné prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku nese svá úskalí a musí splňovat nároky kladené na soupis a nikoliv být pouze upravenou verzí prostého seznamu aktiv a pasiv pozůstalosti.

Drobnou odchylku v obsahu však lze spatřit. Bude-li soudní komisař provádět soupis pozůstalosti na místě samém, sepíše veškerý majetek zde se nacházející a na základě dalších zjištění a provedených lustrací jej v kanceláři doplní o čísla účtů, nemovitosti apod. Na druhé straně, předkládaný seznam či společné prohlášení dědiců již všechny tyto údaje musí obsahovat.

9.1. Seznam pozůstalostního majetku

Soupis pozůstalosti sestavovaný soudním komisařem, může být mimo jiné, odůvodňují-li to okolnosti případu, nahrazen seznamem pozůstalostního majetku, který vyhotoví správce pozůstalosti. Soudní komisař je povinen sám posoudit a zvážit veškeré

⁷² DRÁPAL, L. v komentáři k § 1687 in FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 526–530 [online]. Beck-online. [cit. 2. 11. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgvpwk5tlge3s443cl4zdamjls44dsx3qmyytmobx>

okolnosti případu. Zákon neposkytuje upřesnění ani neklade žádné nároky, jak dané okolnosti posoudit. Domnívám se, že má-li dojít k nahrazení, mělo by se jednat o variantu vždy přínosnější, hospodárnější jak finančně, tak časově, a zároveň nesmí poškodit zájmy jednotlivých účastníků a dotčených osob.

První podmínkou je vyhotovení seznamu správcem pozůstalosti. Druhá podmínka se mi jeví komplikovaněji, neboť seznam musí potvrdit všichni dědicové, tedy i ti, kteří výhradu soupisu neuplatnili. Očekává se tudíž, že dědicové budou ve shodě. Bude-li tomu tak, výhodnější (zejména ekonomicky) pro dědice však potom bude využít druhou variantu, tj. předložit jejich společné prohlášení o pozůstalostním majetku. Odpadne tím povinnost hradit odměnu a náklady správce pozůstalosti spojené s vyhotovením seznamu.

Seznam pozůstalostního majetku by měl sloužit především jako ulehčení při nutnosti provést soupis pozůstalosti, nikoliv po stránce obsahové. Bude-li jím nahrazen soupis prováděný soudním komisařem, jsou na něj kladeny stejné obsahové požadavky a musí být úplným seznamem majetku. Správce v něm nezaměnitelným způsobem popíše veškerý zjištěný majetek, případně majetek náležející do společného jmění manželů, ve výlučném vlastnictví, majetek v držbě třetí osoby apod. Poznámkou může u jednotlivých položek označit jejich majetkový režim, případně místo, kde je majetek uložen, či zda je předmětem sporu dědiců.

Z velké části bude zajisté správce pozůstalosti vycházet z ohledání na místě samém. Na základě osobního zjištění může dát podnět soudnímu komisaři k ověření majetku u bank, investičních fondů apod. Domnívám se, že i takto následně vyhledaný majetek by měl správce pozůstalosti zařadit do seznamu. Bude z tohoto důvodu potřebné, aby se soudním komisařem spolupracoval a seznam pozůstalosti sestavil rovněž na základě nahlédnutí do spisu a z něj doplnil aktiva tak, aby ničeho neopomněl. Nesmí proto zapomenout ani na nemovitosti. Ocenění sepsaného majetku může, ale nemusí uvést. Nakonec stejně bude rozhodující, zda se na ocenění dědicové dohodnou, či bude nezbytné ustanovit znalce.

Jak už vyplývá z názvu, jedná se o soupis majetku, nikoliv dluhů. Každopádně zjištěná pasiva může stejně tak do seznamu zařadit a soudní komisař z toho bude následně vycházet při sestavování jejich seznamu.

9.1.1. Správce pozůstalosti

Správcem pozůstalosti je osoba buď povoláná zůstavitelem veřejnou listinou, nebo jmenovaná soudním komisařem usnesením. Osobu správce pozůstalosti nelze zaměňovat s osobou spravující pozůstalost, kterou může být ve smyslu ustanovení § 1677 o. z. kromě

správce pozůstalosti rovněž vykonavatel závěti, dědicové či pouze jeden z nich, ujednají-li si to mezi sebou. Součástí takové dohody může být i ujednání o odměně.

Správci povolanému zůstavitelem může být ke správě svěřena celá pozůstalost, její část, případně pouze zůstavitel vyjmenuje konkrétní povinnosti. Dále ve veřejné listině stanoví, zda bude za svou činnost odměňován. Pokud ano, zůstavitel určí, jakým způsobem (§ 1556 o. z.). Byť zákon nevyžaduje souhlas ustavované osoby, je vhodné, aby s vůlí zůstavitele byla srozuměna a nedošlo pak k nechtěné situaci, kdy po smrti zůstavitele správce odmítne svěřenou činnost vykonávat. Je ponecháno na zůstavitelově libovůli, zda povolá správce více, avšak jejich povinnosti by se neměly překrývat, aby nedocházelo k nadbytečným sporům či průtahům v řízení. Pravděpodobně i z tohoto důvodu je obligatorně vyžadována forma veřejné listiny pro ustavení správce, kdežto pro zrušení projevu vůle zůstavitele o správci pozůstalosti postačí způsob, kterým se zrušuje závěť (např. prostý písemný projev vůle).

Nepovolal-li zůstavitel správce pozůstalosti, může soudní komisař i bez návrhu za účelem sestavení majetku patřícího do pozůstalosti usnesením správce jmenovat [§ 157 odst. 1 písm. b) z. ř. s.]. K tomu je soudní komisař oprávněn též ve chvíli, kdy je povolán správce jen k části pozůstalosti (lze jej rovněž pověřit sestavením seznamu), dále pokud zemřel, byl prohlášen za mrtvého nebo nezvěstného, byl omezen ve svéprávnosti, odstoupil ze své funkce nebo byl pravomocným usnesením soudu odvolán [§ 157 odst. 1 a 3 z. ř. s.].

Jelikož správcem může být pouze ta osoba, která s tím souhlasí, je vhodné si vyžádat písemný souhlas dotčené osoby ještě před jejím jmenováním, opět z toho důvodu, aby po svém jmenování z funkce neodstoupil.

V usnesení soudní komisař přesně definuje účel, ke kterému byl jmenován, v našem konkrétním případě to je vyhotovení seznamu pozůstalostního majetku (nebude-li zároveň jmenován i ke správě pozůstalosti). Následující den po dni doručení usnesení o jmenování je správce povinen se ujmout své funkce, pokud není stanoven den pozdější. S tím by bylo vhodné správce srozumět. Z toho plyne, že se jedná o usnesení předběžně vykonatelné a není potřeba vyčkávat na nabytí právní moci. Stejně jako zůstavitel je soudní komisař oprávněn jmenovat více správců, je-li to vhodné, každého ale pro jiný účel či jinou povinnost, aby se jejich jednotlivé výkony nepřekrývaly.

Soud jmenuje správce usnesením, které se doručuje jak správci pozůstalosti, tak všem dědicům. Odvolání je proti němu přípustné (§ 129 z. ř. s.) a nemusí být doručováno do vlastních rukou adresáta (§ 126 z. ř. s.), lze tudíž použít obálku s označením TYP III.

Nastane-li situace, kdy ke správě pozůstalosti bylo povoláno či jmenováno více správců, vždy každý pro konkrétní část (např. pro jednotlivé obchodní závody), je analogicky aplikovatelné ustanovení § 156 z. ř. s. Tedy vznikne-li pochybnost o tom, kdo ze správců pozůstalosti má provést její soupis (např. bude-li si každý z nich tuto činnost nárokovat), soudní komisař i bez návrhu usnesením autoritativně rozhodne, který z nich bude oprávněn vyhotovit soupis pozůstalosti, popř. posoudí-li to jako nejlepší řešení, jmenuje správce nového k tomu danému účelu.

Přestože zákon nedefinuje přesně okamžik zániku funkce správce pozůstalosti [kromě odstoupení (§ 1559 o. z.) či odvolání (§ 1560 o. z., § 159 z. ř. s.)], v případě správce ustanoveného za účelem vyhotovení seznamu pozůstalostního majetku tím zřejmě bude předložení seznamu společně s vyúčtováním za provedené úkony.

9.1.1.1. Odměna správce pozůstalosti

Již v textu výše bylo pojednáno o nákladech řízení, mezi něž se řadí také odměna správce pozůstalosti. Ustanovení, ze kterého je možné takto soudit, je bohužel terminologicky nepřesné a užívá označení „správce dědictví“ (§ 127 z. ř. s.), což způsobilo mnohé výkladové rozepře. Tento pojem v současné právní úpravě hmotného ani procesního práva neexistuje, neboť funkce existuje pod označením „správce pozůstalosti“.

Důraz na doslovný výklad je kladen například v komentáři k ustanovení § 1559 o. z. Náklady správce pozůstalosti Drápal zahrnuje mezi její pasiva, nikoliv pod náklady řízení, a zcela striktně odmítá použití § 22 až § 24 notářského tarifu, ke kterému se vrátím v textu později. Správci pozůstalosti by nezbývalo než se s dědici na své odměně a nákladech, jež mu vznikly při výkonu funkce, dohodnout. V nejhorším případě by byl odkázán k podání žaloby k soudu.⁷³ Takový výklad je pro mne zcela neuspokojivý, jelikož je spíše ke škodě a v praxi by způsobil značné peripetie.

O něco lepší vysvětlení je podáno v komentáři k ustanovení § 127 z. ř. s., v němž je uvedeno, že ono nešťastné označení pravděpodobně bylo nechtěně převzato z předchozí právní úpravy a David Vláčil z něj nevyvozuje fatální následky, jako autor komentáře zmíněného výše. Vláčil připouští aplikaci ustanovení § 22 až § 24 notářského tarifu. Nicméně je zde nastíněna další terminologická nesrovnalost, jelikož ustanovení § 22 notářského tarifu

⁷³ DRÁPAL, L. v komentáři k § 1559 o. z. in FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 230–236 [online]. Beck-online. [cit. 21. 1. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgvpwk5tlge3s443cl4zdamjls44dsx3qmyytmmsz>

používá pro vznik funkce správce pozůstalosti označení „ustanoven“, kdežto zůstavitel správce „povolává“ a soudní komisař jej „jmenuje“.⁷⁴

Poněvadž při tvorbě zákona došlo i k větším excesům, než je tento, nepřikládala bych mu větší význam. Naopak bych jej hodnotila kladně. Jestliže občanský zákoník a zákon o zvláštních řízeních soudních užívají dvou různých pojmů pro označení okamžiku vzniku funkce správce pozůstalosti, potom možná při tvorbě ustanovení notářského tarifu týkajících se odměňování správce pozůstalosti bylo použito jednotné označení, řekla bych nadřazené, záměrně.

Kloním se k aplikaci notářského tarifu na výpočet odměny správce pozůstalosti. Především se mi tento postup jeví jako praktický. Musíme přihlídnout k faktu, že bude-li správci pozůstalosti hrozit soudní spor, jehož předmětem má být právě jeho odměna, bude více než pravděpodobné, že drtivá většina osob tento risk nebude podstupovat a funkce správce pozůstalosti se neujme. Směrodatné je pro mne i usnesení Ústavního soudu ČR, ve kterém Ústavní soud bez dalších pochybností na výpočet odměny správce pozůstalosti aplikuje notářský tarif. Současně bez zaváhání řadí odměnu správce pozůstalosti mezi náklady řízení ve smyslu ustanovení § 127 z. ř. s.⁷⁵ Je nutné při výkladu práva více vnímat jeho smysl a účel, aby byl přínosem, nikoliv z něj činit nebezpečnou zbraň, jež už tak mnohdy komplikované situace činí ještě komplikovanějšími.

Správce pozůstalosti povoláný zůstavitelem je odměňován dle nařízení zůstavitele. Pokud je uvedeno, že mu odměna náleží, ale chybí pokyny k jejímu výpočtu, bude se soudní komisař řídit notářským tarifem, podle kterého se vypočte rovněž odměna správce pozůstalosti jmenovaného soudním komisařem.

Bude-li soupis proveden správcem pozůstalosti již stávajícím, domnívám se, že je postup pro výpočet jeho odměny jasný (dle tarifu). Nicméně bude-li ustanoven pouze za účelem vyhotovení soupisu, tedy k úkonu, který je víceméně jednorázový, zákon přesný popis pro stanovení odměny neobsahuje. Pravděpodobně bude potřeba ustanovení § 22 až § 24 notářského tarifu aplikovat přiměřeně. Soudní komisař na základě zprávy správce pozůstalosti posoudí časovou náročnost úkonu. Z tohoto důvodu by měl správce doložit

⁷⁴ VLÁČIL, D. v komentáři k § 127 z. ř. s. in SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2020, s. 287–289 [online]. Beck-online. [cit. 21. 1. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgvpwk232ge3dklittmjptembrgnpteojsl5ygmmsjsg4>

⁷⁵ Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 14. 5. 2019, sp. zn. III. ÚS 1437/19. [online]. [www.nalus.usoud.cz](http://nalus.usoud.cz). [cit. 22. 1. 2021]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=106958&pos=1&cnt=1&typ=result>

přehled o přesném počtu hodin strávených vyhotovením soupisu a o výši jednotlivých hotových výdajů (poštovné, cestovné apod., jak to činí znalec při vyúčtování). Následně soudní komisař vypočte základ odměny dle ustanovení § 22 a násl. notářského tarifu, který poměrně sníží na základě předložených podkladů.

Soudní komisař o odměně a nákladech správce pozůstalosti rozhodne usnesením, ve kterém stanoví povinnost k jejich úhradě účastníkům řízení o pozůstalosti a vyčíslí částky připadající na každého z nich. Musí zvážit, z jakého důvodu byl soupis uskutečněn a komu byl soupis ku prospěchu. Podle okolností by mohl rozhodnout již v průběhu řízení (např. bude-li zřejmé, že řízení nebude v dohledné době ukončeno a kdo bude povinný k úhradě těchto nákladů), nicméně nejvhodnější bude rozhodnout samostatným výrokem v usnesení, jímž se řízení o pozůstalosti končí. Bude-li rozhodnuto samostatným usnesením, nemusí být doručováno do vlastních rukou výhradně adresáta a je opět možné usnesení zaslat v obálce s označením TYP III. Konečné usnesení se ovšem doručuje do vlastních rukou výhradně adresáta vždy, v obálce s označením TYP I (§ 126 z. ř. s.). V obou případech je odvolání proti odměně správce pozůstalosti a jeho hotových výdajích přípustné (§ 129 z. ř. s.).

9.2. Společné prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku

V jednoduchých případech může být soupis pozůstalosti nahrazen společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku, neodporují-li tomu dědicové (§ 1687 odst. 2 o. z.).

Jako jednoduchý případ posuzuji takové řízení o pozůstalosti, ve kterém mezi dědici nedochází k častým a závažným střetům a jsou převážně ve shodě, struktura zanechaného majetku není příliš členitá a lze očekávat, že v dohledné době bude řízení o pozůstalosti pravomocně skončeno.

Za dobu mé notářské praxe bylo společné prohlášení dědiců častým a převážným opatřením nahrazujícím soupis pozůstalosti. Často jsem si však pokládala otázku – musí se jednat o společné prohlášení všech dědiců nebo pouze těch uplatnivších výhradu soupisu? Při nalézání odpovědi na svou otázku shledávám jako významné rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky. Je v něm vyjádřen právní názor, že společné prohlášení musí učinit shodně všichni dědicové, jimž má být posléze potvrzeno nabytí dědictví.⁷⁶ Touto větou jsem sice

⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 6. 2018, sp. zn. 21 Cdo 3604/2017. [online]. www.nsoud.cz. [cit. 24. 1. 2021]. Dostupné z: https://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/EF484F6435BAD3E4C12582FA0047851C?openDocument&Highlight=0

dostala odpověď na svou otázku, ale musím konstatovat, že nejsem naprosto přesvědčena o její správnosti.

Domnívám se, že touto interpretací bude dosaženo takového stavu, kdy bude společné prohlášení dědiců převážně použitelné pouze za situace, kdy výhradu soupisu uplatní všichni dědicové. Za těchto okolností je nadějně, že se na společném prohlášení všichni dohodnou, alespoň proto, aby si snížili náklady na jeho pořízení. Neuplatní-li výhradu soupisu žádný dědic, pak se samozřejmě soupis pozůstalosti nebude vyhotovovat (opomenou-li pro tento moment i jiný účel soupisu pozůstalosti, např. je-li mezi dědici osoba pod zvláštní ochranou). Uplatní-li výhradu soupisu pouze někteří dědicové a ostatní nikoliv (což už samo o sobě má vypovídající hodnotu o tom, že mezi dědici nevládne naprostá shoda), jaký zájem by měli tito ostatní na tom, aby se podíleli na společném prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku? Zřejmě žádný, jelikož pravděpodobně mají důvod, proč výhradu neuplatnili.

Podle mého názoru není ani samotná věta ustanovení § 1687 odst. 2 o. z. příliš logicky sestavená. Společné prohlášení dědiců s sebou přeci nutně musí nést jednotu na straně dědiců, potom nerozumím tomu, proč je zde věta „...*neodporují-li tomu dědicové*...“. Nicméně jsem přesvědčena o účelném a záměrném vložení této věty zákonodárcem, proto se domnívám, že se nabízí následující výklad. Společné prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku by měli vytvořit ti dědicové, kteří uplatnili výhradu soupisu, ovšem je možné jím nahradit soupis pozůstalosti prováděný soudním komisařem pouze tehdy, nebudou-li tomu odporovat dědicové ostatní, kteří nečerpají výhod institutu výhradu soupisu.

Uplatnění by tato varianta náhrady soupisu pozůstalosti mohla nalézt také v případě obligatorně nařízeného soupisu v zájmu osoby pod zvláštní ochranou. Zde ovšem souhlasím s tím, aby se skutečně jednalo o společné prohlášení všech dědiců, kterým má být nabytí dědictví v budoucnu potvrzeno, poněvadž má být ku prospěchu osobě se slabším postavením.

Při pochybnostech, zda je někdo dědicem či kdo je dědicem, z logiky věci nepřichází nahrazení soupisu společným prohlášením v úvahu, neboť okruh dědiců není pevně stanoven v okamžiku potřeby jeho provedení.

Požádá-li věřitel o soupis pozůstalosti, bude situace komplikovanější, aby byl s předloženým prohlášením spokojen i on. Jelikož je účastníkem řízení o pozůstalosti v části týkající se soupisu pozůstalosti, který navrhl, mělo by mu být usnesení o nahrazení soupisu pozůstalosti společným prohlášením dědiců rovněž doručeno a hrozilo by, že se proti rozhodnutí soudního komisaře odvolá. Tudíž by bylo vhodné, aby dědicové věřitele s prohlášením seznámili. V tomto případě by stačilo, aby prohlášení bylo výsledkem společné vůle dědiců uplatnivších soupis pozůstalosti, neboť tito odpovídají omezeně do výše ceny

nabytého dědictví, popř. by měl být zapojen i dědic, kterého se odloučení týká či ohledně kterého věřitel osvědčil jiný vážný důvod.

Po obsahové stránce pro společné prohlášení dědiců platí stejné požadavky, jako pro soupis pozůstalosti či seznam pozůstalostního majetku (viz v textu výše). Oproti soupisu pozůstalosti však již musí obsahovat veškerý majetek, nejen ten nacházející se na místě samém. Má praxe je vždy taková, že dědicům poskytnu přesné a správné údaje ohledně nemovitostí, případně účtů u bank či jiných institucí, aby je pod správným označením zařadili do prohlášení. Mělo by být tedy komplexní, a pokud možno i s uvedeným oceněním, jsou-li dědicové schopni se mezi sebou dohodnout. Ocenění však není obligatorní náležitostí prohlášení, stejně tak nemusí být uvedeny dluhy zůstavitele.

Forma prohlášení není zákonem upřesněna, může být tedy učiněno písemně či ústně do protokolu. Při poučování dědiců o výhradě soupisu dochází rovněž k poučení o alternativách, zejména je pro dědice nejprístupnější právě společné prohlášení dědiců. Zpravidla bývá soudnímu komisaři předem známa vůle dědiců, nepřichází tudíž ústní prohlášení nečekaně. Proto může být prohlášení zasláno předem soudnímu komisaři v textové podobě, aby nemuselo být zdlouhavě vypisováno při jednání.

9.3. Usnesení o nahrazení soupisu pozůstalosti

U každé z alternativ, které zákon nabízí jako náhradu soupisu pozůstalosti prováděného soudním komisařem, soudní komisař o nich rozhoduje usnesením, proti kterému je odvolání přípustné (§ 129 z. ř. s.) a nemusí se doručovat do vlastních rukou výhradně adresáta (§ 126 z. ř. s.). Proto bude písemnost opět zasílána v obálce s označením TYP III. Usnesení je soudní komisař povinen zaslat každému z dědiců a dále všem osobám, které jsou oprávněny být přítomny soupisu pozůstalosti, jelikož tyto osoby budou usnesením rovněž dotčeny, zejména věřitelé.

Na rozdíl od seznamu pozůstalostního majetku vyhotoveného správcem pozůstalosti je v případě společného prohlášení úprava obsažená v zákoně o zvláštních řízeních soudních podrobnější a více upřesňuje podmínky, za kterých lze soupis prohlášením nahradit (§ 177 z. ř. s.). Nejprve musí dědicové společné prohlášení soudnímu komisaři předložit a navrhnout, aby bylo přijato jako náhrada za soupis pozůstalosti.⁷⁷ Soudní komisař prohlášení posoudí. Pokud ho shledá vyhovujícím a věc posoudí jako jednoduchou, rozhodne

⁷⁷ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 6. 2018, sp. zn. 21 Cdo 3604/2017. [online]. www.nsoud.cz. [cit. 24. 1. 2021]. Dostupné z: https://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/EF484F6435BAD3E4C12582FA0047851C?openDocument&Highlight=0

o nahrazení usnesením a v případě, že soupis pozůstalosti již byl nařízen, soudní komisař usnesení o tom zruší (§ 177 z. ř. s.). Zajisté tomu tak může být v rámci jednoho usnesení několika výroky. To ovšem nebude možné za situace, kdy byl již soupis proveden, potom společné prohlášení dědiců ztrácí smysl a může být například pouze doplňujícím zdrojem při vyhotovování seznamu aktiv, popř. pasiv.

Usnesení o nahrazení seznamem pozůstalostního majetku vyhotoveným správcem pozůstalosti má ještě některá specifika.

Komentář k občanskému zákoníku požaduje, aby dosud usnesení o nařízení soupisu nenabylo právní moci, jinak by nahrazení seznamem nepřicházelo v úvahu. Nicméně se domnívám, že dokud nebyl soupis skutečně vykonán, je možné jej nahradit, analogicky jako je tomu u společného prohlášení dědiců (§ 177 odst. 2 z. ř. s.). Byť to nevyplývá přímo ze zákona, v usnesení o nahrazení by měl soudní komisař zároveň stanovit přiměřenou lhůtu, ve které má být seznam vyhotovený správcem pozůstalosti předložen, jinak po jejím uplynutí rozhodnutí soudního komisaře o nahrazení soupisu pozbude právních účinků. Poté by bylo nutné rozhodnout o nařízení soupisu, které by však stále mohlo být nahrazeno společným prohlášením dědiců.⁷⁸ Tento požadavek hodnotím jako adekvátní a současně jako rozumný nástroj, jak zabránit zbytečným průtahům v řízení.

Bude-li potřeba za účelem vyhotovení seznamu jmenovat správce pozůstalosti, musí soudní komisař rozhodnout o jeho jmenování nejpozději v usnesení o nahrazení soupisu pozůstalosti seznamem vyhotoveným správcem. Dále lze z komentáře k předmětnému ustanovení vyčíst: „*Lhůta k předložení seznamu v takovém případě však nemůže začít běžet přede dnem, v němž usnesení o jmenování správce pozůstalosti nabylo právní moci.*“⁷⁹

S tímto závěrem souhlasím, nicméně bych toto pravidlo rozšířila i na případy, kdy je již správce pozůstalosti povolán či byl jmenován soudem, jelikož by se účastníci mohli do usnesení o nahrazení soupisu seznamem vyhotoveným správcem odvolat a úkony správce pozůstalosti směřující ke splnění svěřeného úkolu by byly zbytečné. Je tudíž vhodné počátek běhu lhůty odsunout až k okamžiku nabytí právní moci a prolomit tím zásadu předběžné vykonatelnosti zakotvené v ustanovení § 158 odst. 3 z. ř. s.

⁷⁸ Op. cit. sub 71.

⁷⁹ Op. cit. sub 71.

9.4. Účinky nesprávného prohlášení nebo seznamu

Ustanovení § 1688 o. z. je doplňujícím k ustanovení § 1681 o. z., přičemž při splnění předjímané hypotézy nastane sankce v podobě zrušení účinků výhrady soupisu od počátku (*ex tunc*). Provinění spočívá v odevzdání seznamu či prohlášení, která neodpovídají skutečnosti v rozsahu nikoliv nepodstatném, což musí být prokázáno (§ 1688 odst. 1 o. z.). Dědicové v důsledku tohoto nedostatku ztratí veškeré výhody z institutu výhrady soupisu plynoucí, tzn. budou odpovídat za veškerá pasiva zůstavitele, jako by výhradu soupisu nikdy neuplatnili, tj. v plné výši. Rovněž pozbudou další práva s výhradou soupisu nezbytně spojená. Tím mám na mysli nemožnost navrhnout konvokaci věřitelů (§ 1711 o. z.) a dále nebudou moci navrhnout ani likvidaci pozůstalosti (§ 195 z. ř. s.).

Ljubomír Drápal ve svém komentáři k předmětnému ustanovení shora uvedený právní následek nevyvozuje vůči dědicům za všech okolností a mimo případy uvedené v zákoně stanovuje další výjimku z pravidla. Pokud soudní komisař zahrne seznamem či prohlášením opomenutý majetek do seznamu aktiv pozůstalosti, o kterém se dozvěděl například z výpisu z katastru nemovitostí, ze sdělení finanční instituce apod., nemohla tudíž být věřitelům, odkazovníkům, nepominutelnému dědici či jiným osobám způsobena žádná újma na jejich právech. Proto tedy nebude aplikovatelný závěr o pozbytí účinků výhrady soupisu.⁸⁰

Dlužno říci, že byl-li i přes nedokonalost seznamu či prohlášení seznam aktiv pozůstalosti úplný, nejsou fakticky dotčena práva třetích osob, nevznikne jim žádná škoda a mělo by se jim dostat adekvátní uspokojení. Nicméně zákonné ustanovení nepodmiňuje ztrátu výhod plynoucích z výhrady soupisu vznikem škody. Jedinou podmínkou je, že prohlášení nebo seznam neodpovídají skutečnosti v rozsahu nikoliv nepodstatném.

Domnívám se, že bylo-li úmyslem dědiců nezahrnout všechen majetek do seznamu, který potvrdili, či do prohlášení, jež učinili, jedná se o vypočítavé jednání z jejich strany a mělo by být alespoň s ohledem na zásadu dobrých mravů sankcionováno. Držela bych se proto doslovného výkladu ustanovení § 1688 o. z. Přeci jen je stále dědicům ponechána možnost prokázat, že neúplnost seznamu či prohlášení nezavinili.

⁸⁰ DRÁPAL, L. v komentáři k § 1688 in FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 530–534 [online]. Beck-online. [cit. 27. 1. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgvpwk5tlge3s443cl4zdamjls44dsx3qmyytmoby>

9.4.1. Zkoumání podmínek vedoucích ke zrušení účinků výhrady soupisu

Splnění podmínek vedoucích ke ztrátě účinků spojených s výhradou soupisu soudní komisař v řízení o pozůstalosti nezkoumá z úřední povinnosti, nýbrž až tehdy, bude-li někdo neúplnost prohlášení či seznamu namítat. Zpravidla bude oním odpůrcem věřitel, který se bude domáhat úplného uspokojení svých pohledávek proti dědici, jenž odmítá hradit dluhy a jiná pasiva zůstavitele ve výši přesahující cenu nabytého majetku. Dle mého názoru by při námítce neúplnosti měl být předložen i důkaz, aby nebylo ustanovení § 1688 o. z. neodůvodněně zneužíváno a řízení o pozůstalosti zbytečně prodlužováno.

Soudní komisař k námítce neúplnosti přihlédne, jestliže bude prokázána nade vši pochybnost, ať prostřednictvím rozhodnutí soudu, či jiného orgánu, popř. jinými věrohodnými listinami či bez potřeby dalšího dokazování. Bude-li však namítaná skutečnost otázkou pro sporné řízení, je vyloučeno z povahy řízení o pozůstalosti jako řízení nesporného ji prokazovat v rámci tohoto řízení.⁸¹ Poněvadž se nejedná o spor o aktivum mezi dědici, nemá opomenutá věc povahu sporného majetku, ke kterému se při projednání pozůstalosti nepřihlíží (§ 172 odst. 2 z. ř. s.).

Zůstává však pro mne otázkou, jakým způsobem bude soudní komisař pokračovat v případě, že námítku neúplnosti nebude moci sám posoudit a vyhodnotit. Domnívám se, že by bylo vhodné postupovat obdobně jako v případě sporných skutečností (§ 170 z. ř. s.), tzn. odkázat by usnesením toho účastníka, jenž namítá neúplnost seznamu či prohlášení dědiců, k podání žaloby k soudu. Pokud by totiž byl k podání žaloby odkázán dědic, potom by bylo obtížné v případě, že by nepodal žalobu k soudu, vyvodit z toho důsledky. Myslím, že by nebylo adekvátní, aby nastalo zrušení účinků výhrady soupisu jako jediný možný důsledek. Zároveň je nutné určit lhůtu, ve které je povinen odkázaný tak učinit. Nebude-li žaloba v této lhůtě podána, bude soudní komisař pokračovat v řízení, jako by námítka podána nebyla. Samozřejmě tím nebude věřiteli odebrána možnost domáhat se svého práva ve sporném řízení mimo řízení o pozůstalosti. Bude-li žaloba podána, je namístě zvážit fakultativní přerušení řízení o pozůstalosti, jelikož prokázání neúplnosti prohlášení či seznamu a z toho vyplývající zrušení účinků výhrady soupisu je otázkou, která může mít význam pro rozhodnutí soudu, resp. soudního komisaře [§ 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř.]. o přerušení řízení soudní komisař rozhoduje usnesením, proti kterému je odvolání přípustné, a stejné platí i pro rozhodování o pokračování v řízení o pozůstalosti.

⁸¹ Op. cit. sub 79.

Jak je patrné, sankce jsou neúprosné a dědicové s těmito následky musí být srozuměni, proto by je měl o nich soudní komisař vždy poučit.

9.4.2. Rozsah nikoli nepodstatný

Pokud jde o hledisko kvalitativní stránky vad, zákon je ohraničuje jako „v rozsahu nikoliv nepodstatném“ bez další bližší specifikace. Nemyslím si ale, že by to bylo na škodu. Věřím, že rozsah nikoliv nepodstatný je soudní komisař schopen sám posoudit. Pravděpodobně ne vždy bude možné vyhotovit seznam či prohlášení ve stoprocentní shodě s reálným stavem, ale bude to právě vinou absence oněch „drobností“, jež bývají většinou bezcenné či nepatrné hodnoty. Představme si, že zůstavitel vlastnil televizi, která byla velmi stará, dávno již nefungovala, a proto byla odložena a zapomenuta na půdě. Její pořizovací cenu zůstavitel uhradil prostřednictvím úvěru, který poctivě splácel až do poslední koruny. Nicméně televize nebyla neúmyslně zahrnuta do seznamu správce či prohlášení dědiců. Věřitel věděl o existenci dávného úvěru, z čehož si vyvodil i fakt existence televize a následně se účelově domáhal neúplnosti, aby dosáhl uspokojení své pohledávky v plné výši. Byť by se správce či dědicové mohli z odpovědnosti vyvinut, jako první přichází v úvahu časově ekonomičtější řešení, a to posoudit tuto neúplnost soudním komisařem jako nepodstatnou.

Zákon tím respektuje lidský faktor při vyhotovování opatření nahrazujícího soupis pozůstalosti, což hodnotím jedinečně kladně. Bylo by nespravedlivé trestat dědice ztrátou výhod plynoucích z uplatněné výhrady soupisu za každou omylem zapomenutou bezcennost, která by beztak citelně odpovědnost dědiců za dluhy nezvýšila. Navíc je tím eliminováno projednávání bagatelních záležitostí u soudu.

9.4.3. Nový soupis pozůstalosti

Nicméně prokázání vad v seznamu či prohlášení ještě nemusí znamenat upuštění od provedení soupisu pozůstalosti.

Dikce zákona zní tak, že měl-li být soupis vyhotoven z důvodu obligatorně stanoveného v ustanovení § 1685 odst. 2 o. z. (tj. je-li mezi dědici osoba pod zvláštní ochranou, je-li nejistota, zda je někdo dědicem nebo kdo je dědicem, či o soupis požádá věřitel ze zde uvedených důvodů), mohou tyto osoby žádat, aby soudní komisař navrhl nový soupis pozůstalosti, prokáží-li na tom právní zájem [§ 1688 odst. 1 písm. b) o. z.].

Ztotožňuji se s komentářem k ustanovení § 1688 o. z., ve kterém Ljubomír Drápal dovozuje opětovné nařízení soupisu pozůstalosti soudním komisařem vždy, a to i bez návrhu,

bude-li prokázáno, že seznam pozůstalostního majetku vyhotovený správcem pozůstalosti či společné prohlášení dědiců neodpovídají skutečnosti „v rozsahu nikoliv nepodstatném“, a potřeba jeho vyhotovení bude nadále přetrvávat, tj. za situace, kdy nadále některému z dědiců svědčí účinky spojené s uplatněnou výhradou soupisu či jej bude nutné nařídit z důvodů výpočtu povinného dílu a dále také uvedených v § 1685 odst. 2 o. z. Může být však od něj upuštěno, bude-li zůstavitelův majetek spolehlivě zjištěn, např. prostřednictvím předloženého, sice neúplného, seznamu či prohlášení a následného dokazování. Soupis pozůstalosti by za dané situace byl nadbytečný.⁸²

Zamyslíme-li se nad celou záležitostí selským rozumem, je ustanovení § 1688 odst. 1 písm. b) o. z. spíše jistotou pro osoby zde uvedené, nicméně by v praxi nemělo zpravidla docházet k jeho využívání, jelikož soudní komisař má povinnost nový soupis nařídit, bude-li třeba, což vyplývá z předchozích ustanovení občanského zákoníku. V následujícím textu osvětlím svůj názor několika argumenty.

Nejjednodušší a zároveň časově i finančně nejméně nákladnou je situace, ve které přestože bude prokázána neúplnost seznamu či prohlášení, bude spolehlivě zjištěna majetková struktura zůstavitele. Tudíž nový soupis pozůstalosti nebude soudní komisař povinen znovu nařizovat. Domnívám se, že tomu tak bude ve většině případů. Jelikož bude-li v řízení (ať v řízení o pozůstalosti, či v řízení sporném) prokázána námitka neúplnosti jako důvodná, předpokládám, že tím bude seznam či prohlášení dovedeno k dokonalosti a soudní komisař bude moci sestavit úplný seznam aktiv pozůstalosti. Soupis nebude nutné nařizovat rovněž tehdy, provinili-li se všichni dědicové uplatnivší výhradu soupisu a tudíž došlo ke zrušení účinků výhrady soupisu a za pasiva zůstavitele jsou odpovědni do jejich plné výše.

Další alternativou je přetrvávající potřeba nařídit nový soupis pozůstalosti, jelikož stávající zjišťování a předložený seznam či prohlášení nebudou dostačující či existují obligatorní důvody pro nařízení soupisu. Zde se musíme vrátit k ustanovení § 1685 o. z., které soudnímu komisaři výslovně přikazuje nařídit soupis pozůstalosti, uplatní-li dědic právo výhrady soupisu, je-li to potřebné pro výpočet povinného dílu či existují důvody uvedené v odstavci 2 téhož ustanovení. Této povinnosti ze zákona vyplývající nemůže soudního komisaře zprostit provinění dědiců nebo pouze některého z nich či správce pozůstalosti, spočívající v úmyslném zatajení zůstavitelova majetku.

⁸² Op. cit. sub 79.

Pokud se prokáže, že se dědicové při potvrzení seznamu vyhotoveného správcem pozůstalosti neprovinili, mohl by dle mého názoru být soupis pozůstalosti stále ještě nahrazen společným prohlášením dědiců.

Bude-li dokázáno zavinění dědiců jak při potvrzení seznamu vyhotoveným správcem, tak při vyhotovení jejich společného prohlášení, nebude ani jedno z alternativních opatření přicházet v úvahu. Soupis pozůstalosti bude muset sestavit soudní komisař. Otázkou ale zůstává, zda budou-li účinky výhrady soupisu nadále zachovány alespoň pro některého z dědiců, zda je oprávněn vyhotovit nové prohlášení o pozůstalostním majetku sám, když jediným důvodem pro nařízení soupisu pozůstalosti bude uplatnění práva výhrady soupisu. V souladu s mým vlastním výkladem vyjádřeným v kapitole Společné prohlášení dědiců, a nebudou-li zároveň nahrazení soupisu pozůstalosti prohlášením ostatní dědicové odporovat, potom se domnívám, že ano.

9.4.4. Výjimky z odpovědnosti osob pod zvláštní ochranou a dědiců

Sankce ztráty výhod plynoucích z uplatněné výhrady soupisu nemusí být zcela definitivní pro všechny účastníky řízení o pozůstalosti.

Platí vyvratitelná právní domněnka pro osobu pod zvláštní ochranou, vůči které účinek nenastane, ledaže se prokáže, že úmyslně majetek náležející do pozůstalosti zatajila. Bude tudíž na ostatních účastnících řízení, aby prokázali, že osoba pod zvláštní ochranou o dalším majetku zůstavitele věděla, nicméně seznam vyhotovený správcem pozůstalosti potvrdila, ač na něm konkrétní majetek uvedený nebyl, či společné prohlášení dědiců učinila a o majetek jí známý jej úmyslně nedoplnila.

Stejně tak účinek nenastane vůči dědici, který prokáže, že neúplnost prohlášení či seznamu nezavinil (§ 1688 odst. 2 o. z.). Oproti osobě pod zvláštní ochranou, u níž se presumuje, že neúplnost nezavinila, bude důkazní břemeno tížit dědice a bude na něm, aby se zprostil své viny.

9.4.5. Odpovědnost správce pozůstalosti za škodu

Správce, který způsobil neúplnost seznamu pozůstalostního majetku, je navíc penalizován povinností k náhradě vzniklé škody (§ 1688 odst. 3 o. z.).

Dle názoru Ljubomíra Drápala, vyjádřeného v již dříve citovaném komentáři, je správce povinen k náhradě škody pouze tehdy, jestliže nedošlo ke zjištění opomenutého

majetku jiným způsobem.⁸³ Tímto extenzivním výkladem opět rozšířil právní normu o další podmínku a teprve po jejím splnění bude správce pozůstalosti hradit škodu.

Dle mého názoru správce musí nahradit škodu, která vznikla v důsledku jím vyhotoveného neúplného seznamu za všech okolností. Jedinou zákonnou podmínkou, kterou je třeba respektovat, je, že správce způsobil, že seznam není úplný, bez zkoumání dalších následků. To, jestli byl majetek zjištěn jinak, není rozhodující. Logicky ale musí být zjištěn jinak, jelikož by potom ani nemohlo vyjít najevo, že je seznam neúplný.

Správce musí uhradit škodu vzešlou z nezodpovědného výkonu své funkce všem dotčeným osobám. Dědicům pravděpodobně nebude povinen k náhradě škody, jestliže rovněž nesou část viny, zejména věděli-li o majetku, jenž na seznamu chyběl, a přesto seznam svými podpisy potvrdili.

Povinnost správce k náhradě škody vyplývá z obecných ustanovení dle § 2910 o. z., které ukládá škůdci, jenž vlastním zaviněním poruší zákonnou povinnost, nahradit škodu jím způsobenou. Dále dle ustanovení § 2911 o. z. platí vyvratitelná právní domněnka, která předpokládá zavinění z nedbalosti. Jestliže správce pozůstalosti domněnku nevyvrátí a neprokáže, že škodu nezpůsobil, je povinen uhradit skutečnou škodu v penězích a to, co poškozenému ušlo, tzv. ušlý zisk (§ 2952 o. z.). Uvedení do předešlého stavu z povahy věci nepřichází v úvahu (§ 2951 o. z.).⁸⁴

9.5. Oznámení provedení soupisu pozůstalosti věřiteli

Soudnímu komisaři je uložena povinnost oznámit všem známým věřitelům (v praxi jsou to zejména věřitelé, kteří se sami přihlásili či o nich soudního komisaře uvědomili dědicové), že byl proveden soupis pozůstalosti, a poskytnout jim prostor k jejich vyjádření (§ 1689 o. z.).

V tomto případě se mezi věřitele neřadí odkazovníci ani nepominutelní dědicové, ač je v určitých fázích řízení o pozůstalosti na ně tak pohlíženo. Zákonem sami o sobě jako věřitelé označováni nejsou, tudíž pokud by měl zákonodárce v úmyslu je pojmut do tohoto ustanovení, musel by tak učinit výslovně. Navíc odkazovníci a nepominutelní dědicové patří mezi osoby oprávněné účastnit se soupisu pozůstalosti, leč odkazovníci pouze tehdy, existuje-li riziko, že budou přispívat poměrně na povinný díl.

Nelze pochybovat o ochranné funkci institutu výhrady soupisu, zejména ve prospěch dědiců. Každopádně nelze opomíjet ani ochranu a zajištění práv věřitelů, kteří nejsou a priori

⁸³ Op. cit. sub 79.

⁸⁴ Op. cit. sub 79.

účastníky řízení o pozůstalosti. Důvodová zpráva k občanskému zákoníku klade důraz na možnost věřitelů vyjádřit se k provedenému soupisu pozůstalosti. Bohužel už výslovně nestanovuje povinnost soudního komisaře, aby k případným námitkám přihlédl, a tuto otázku odkazuje předpisům procesním.⁸⁵ Bez tohoto je ustanovení nevymahatelné a dobrovolné. Procesní předpis, zákon o zvláštních řízeních soudních, tuto záležitost dále rovněž nijak nereflektuje.

9.5.1. Obsah oznámení

Ustanovení § 1689 o. z. je velice strohé, neboť z něj dále neplyne rozsah informací, jež je povinen soudní komisař poskytnout, a ani neposkytuje návod, jak hodnotit věřitelova vyjádření.

Často zmiňovaný autor komentářů k ustanovením občanského zákoníku Drápal požaduje, aby soudní komisař věřiteli protokol o provedení soupisu zaslal, popř. seznam pozůstalostního majetku či společné prohlášení dědiců, a to pouze v případě, že alespoň jeden z dědiců uplatnil výhradu soupisu. Výjimkou by byla situace, kdy by bylo zřejmé, že obsah těchto listin nemůže mít na právní postavení věřitele žádný vliv.⁸⁶

Dle mého názoru užití slovo „oznámí“ v sobě nese jasnou instrukci oproti slovu „seznámí“, které by již bylo širšího informačního charakteru a znamenalo by pro soudního komisaře více povinností. Proto bych se držela doslovného výkladu a nenakládala na soudní komisaře větší břímě spočívající v obesílání věřitelů protokoly, seznamy či prohlášeními. Nehledě na to, že takových věřitelů může být nespočet a samotný soupis pozůstalosti či jeho alternativy mohou čítat tucty stránek. Ve výsledku by to znamenalo větší ekonomickou zátěž pro dědice v podobě zvyšování nákladů řízení za poplatky na poštovním a rovněž nevhodnost řízení jakožto neodůvodněnou časovou zátěž pro soudního komisaře, potažmo jeho pracovníky (nepočítaje navíc náklady za spotřebovaný materiál).

Ze zkušeností sama dobře vím, kolik by tato práce vyžadovala času, jenž by mohl být věnován důležitější činnosti směřující k ukončení řízení o pozůstalosti. Nezapomeňme, že dle ustanovení § 44 o. s. ř. má každý, kdo na tom má právní zájem nebo má pro to vážné důvody, právo nahlížet do spisu a činit si z něj výpisy nebo opisy. Tedy i věřitel by splnil hypotézu dané právní normy a mohl by se vlastní aktivní činností seznámit se soupisem pozůstalosti, seznamem správce pozůstalosti či prohlášením dědiců.

⁸⁵ Op. cit. sub 1.

⁸⁶ Op. cit. sub 79.

Samozřejmě, budeme-li se řídit doslovně dikcí zákona, oznamovací povinnost se na soudního komisaře vztahuje za všech okolností. Je žádoucí, aby sdělovaná informace obsahovala i důvod, ze kterého byl soupis nařízen, a dále způsob jeho provedení, byl-li nahrazen jinými alternativami. Následně ať si věřitel sám posoudí relevantnost soupisu pozůstalosti (seznamu či prohlášení) vůči jeho přihlášené pohledávce.

9.5.2. Možnost věřitele vyjádřit se k soupisu

Pravděpodobně bude vhodné, aby soudní komisař poskytl věřiteli lhůtu v délce dle vlastního uvážení a počkal na její uplynutí, než podstoupí další kroky. Bude tím nastavena jistota v očekávání. Pro věřitele tím, že bude vědět, do kdy na jeho vyjádření soudní komisař bude čekat a pro soudního komisaře tím, že uplyne-li lhůta, aniž by se věřitel k soupisu vyjádřil, věřitel nemá pravděpodobně relevantních námitek a soudní komisař může s klidem postupovat dále.

Při dalších krocích bude opět na soudním komisaři posoudit, nakolik bude vyjádření věřitele podstatné pro řízení o pozůstalosti. Domnívám se, že vyjádření věřitele (ať zaslané poštou, či zaznamenané v protokolu) by mělo být podloženo důkazy. K pouhému tvrzení věřitele, že ví ještě o dalším majetku zůstavitele, aniž by jej jakkoliv podepřel například listinami, nemůže soudní komisař přihlížet a vyvozovat z něj důsledky.

Nakonec výsledek řízení o pozůstalosti nebrání věřiteli domáhat se svého práva žalobou u soudu ve sporném řízení (§ 189 odst. 2 z. ř. s.).

9.5.3. Polemika nad právním názorem Karla Volného

Velice zajímavý právní názor obsáhle vyjádřil Karel Volný ve svém článku uveřejněném v časopise *Ad Notam*.⁸⁷ Rozlišuje v něm hned tři kategorie věřitelů. V první jsou zařazeni věřitelé, kteří navrhli odloučení pozůstalosti a současně její soupis. Do druhé kategorie spadají věřitelé, kteří osvědčili jiný vážný důvod a navrhli soupis pozůstalosti. Věřitele obou těchto kategorií rovněž považuje za účastníky řízení, s čímž se naprosto ztotožňuje. Poslední, třetí kategorii definují věřitelé, kteří jsou co do obsahu skupinou nejpočetnější, soudu svou pohledávku prokázali, dále však odloučení ani soupis pozůstalosti nenavrhli. Volný je označuje pracovním názvem „zbylí věřitelé“. Toto označení budu respektovat a nadále jej v rozboru jeho úvahy používat.

Pro použitelnost ustanovení § 1689 o. z. je pro autora článku shora uvedené rozdělení klíčové, neboť u prvních dvou kategorií nepochybuje o jeho aplikaci v případě, bude-li soupis

⁸⁷ VOLNÝ, K. *Participace věřitelů na soupisu pozůstalosti*. *Ad Notam*. 2020, č. 4, s. 18–21.

proveden bez jejich účasti, ať už z důvodu hrozby neprovedení včasného soupisu, či bude neúčast věřitele pouze jeho vlastním rozhodnutím. Argumentuje tím, že nebýt této oznamovací povinnosti soudního komisaře, věřitelé by se až do konce řízení o pozůstalosti nemuseli o provedeném soupisu vůbec dozvědět. S tímto právním názorem však nemohu souhlasit. Jestliže tyto věřitele považuje za účastníky řízení, což nemám ani v úmyslu rozporovat, potom se jim musí doručit jak usnesení o nařízení soupisu, popř. o jeho nahrazení, tak vyrozumění o konání soupisu pozůstalosti (o způsobu vyrozumívání již bylo pojednáno dříve). V textaci předmětného ustanovení nelze dále opomíjet samotné jeho uvedení slovy „je-li znám věřitel“, z čehož zajisté nelze usuzovat, že by zákon měl na mysli věřitele, kteří již jsou účastníky řízení, ale z určitého důvodu se samotného provedení soupisu neúčastnili. Také v případě, má-li být soupis nahrazen jiným opatřením, bude se usnesení o nahrazení těmto věřitelům doručovat. Je tedy očividné, že riziko, že by se věřitel z první a druhé skupiny o soupisu pozůstalosti nedozvěděl, je minimální.

Dosti kontroverzní je pro mne názor autora o aplikaci ustanovení § 1689 o. z. na „zbylé věřitele“, u nichž je přesvědčen, že oznamovací povinnost soudního komisaře se na ně nevztahuje za žádných okolností. Nutno konstatovat, že s naprostou většinou argumentačních bodů souhlasím, poněvadž se vesměs jedná o nezpochybnitelná fakta, bohužel vedoucí k odlišnému právnímu stanovisku. V rámci své argumentace autor mimo jiné opakuje již shora uvedené, tj. že k oznámení musí dojít vždy (potud se v názorech shodujeme) ve vztahu pouze k těm věřitelům, kteří jsou účastníky řízení, tj. těm, kteří navrhli soupis pozůstalosti.

Dále poukazuje na jistě nezpochybnitelný fakt, že pro věřitele je klíčové znát konečné usnesení, v němž jsou uvedeny veškeré podstatné informace, např. určení výše obvyklé ceny, výše dluhů, výše čisté hodnoty pozůstalosti atd. Přesto však usnesení co do obsahu pro něj není závazné a pohledávku je věřitel oprávněn vymáhat mimo jiné i ve sporném řízení. Větu o nezávaznosti usnesení ale autor uvozuje slovy „pokud věřitel není účastníkem řízení“, v čemž spatřuji kámen úrazu. Bude-li věřitel účastníkem řízení, pak stále jen ve fázi týkající se odloučení nebo soupisu pozůstalosti, které navrhl (§ 112 z. ř. s.). Proto není rozhodující, zda věřitel je či není účastníkem, aby byl usnesením jakýkoliv způsobem zavázán.

V neposlední řadě staví na misky vah zájem na ochranu soukromí zůstavitele a právo na veřejné projednání věci, přičemž první z nich převažuje, stejně jako převažuje i nad zájmem zbylých věřitelů, pro které není znalost o konkrétním majetku a dlužích pro uplatnění jejich práv nezbytná. Svou úvahu zakončuje otázkou, proč by zbylý věřitel měl být vyrozumíván o provedeném soupisu a měl by se k němu vyjadřovat, když byl proveden v jeho nepřítomnosti, a pokud by se jej chtěl účastnit, byl by nutný souhlas soudního

komisaře? A dále se ptá: „*Proč v tomto případě již souhlas soudu není zapotřebí?*“ Třebaže autor již na otázku odpověď neposkytuje, ráda bych mu odpověděla s odkazem na můj osobní pohled na věc, vyjádřený v kapitole s názvem Provedení soupisu. Zde se krátce zmiňuji o podmínkách nahlížení do spisu (rovněž se o právu nahlížení do spisu zmiňuji o několik řádek výše). Proto uzná-li soudní komisař, že není nezbytné poskytovat věřiteli konkrétní údaje dříve, než nabude usnesení právní moci, nepovolí mu do spisu nahlédnout. Tento právní postoj však jde spolu ruku v ruce s dalším mým stanoviskem k celé záležitosti, kdy nejsem příznivcem zasílání protokolů, seznamů či prohlášení věřitelům. A contrario, Volný argumentuje právem na ochranu osobnosti a ochranu soukromí zůstavitele při provádění soupisu pozůstalosti, a tudíž neposuzuje jako nezbytné, aby zbylý věřitel měl povědomí o konkrétním majetku a dlužích zůstavitele. Nicméně přiznává informační schopnost o všech těchto údajích usnesení, kterým se řízení o pozůstalosti končí. Tyto údaje věřitel v každém případě zjistí buď z tohoto usnesení, nebo na základě sdělení.

Ztotožňuji se s praktickým pohledem na věc, byť rovněž mohu hovořit jen za omezené území, konkrétně má praxe čítá pouze okres Česká Lípa. Také v našich spisech převažují řízení o pozůstalosti, která jsou ukončena při jednom jediném jednání, a postrádalo by veškerou logiku odročit jednání za účelem vyrozumění věřitele dle ustanovení § 1689 o. z. Myslím si ale, že není těžké se s tím vypořádat, poněvadž po pravomocném skončení řízení o pozůstalosti bývají věřitelé vyrozumíváni (§ 190 z. ř. s.). Nečiní tak pouze osoba, která spravovala pozůstalost, nýbrž i někteří soudní komisaři volí cestu zasílání konečného usnesení, jiní formu sdělení. Tak či onak, bude splněna oznamovací povinnost o provedení soupisu pozůstalosti. Na vyjádření věřitele není třeba čekat, jelikož jak již bylo zmíněno, pravomocné skončení řízení o pozůstalosti není překážkou pro věřitele podat žalobu k soudu.

9.5.4. Shrnutí

Závěrem této podkapitoly se sluší konstatovat, že argumentace Volného k ustanovení § 1689 o. z. není zcela lichá a v lecčem má naprostou pravdu. Nemůžeme však opomíjet skutečnost, že se jedná o dikci zákona a pouhým výkladem z něj nelze učinit ustanovení obsoletní. Z tohoto důvodu by mělo být respektováno, byť nejsou uvaleny na soudního komisaře žádné sankce za jeho nedodržování.

Navíc nejsem přesvědčená o nepoužitelnosti ustanovení § 1689 o. z. v tom rozsahu, jak jej Karel Volný prezentuje. Je nutné ctít práva i třetích osob stojících mimo řízení o pozůstalosti, byť se jich mohou domoci v řízení sporném. Nicméně celé ustanovení je jaksi nekompletní, a to i po stránce procesní. Tudíž bych navrhovala, aby zákonodárce více

vysvětlil svůj úmysl, kterým byl veden při psaní zákona. Mohl by proto konkretizovat znění ustanovení, tj. stanovení přesného okruhu věřitelů, způsob oznámení a relevantnost vyjádření věřitele. To vše i po stránce procesní a takovým způsobem, aby nebyly způsobeny zbytečné průtahy v řízení o pozůstalosti a rovněž aby důsledkem nebyla neadekvátní ekonomická zátěž (např. zasílat opravdu pouze oznámení, jelikož drtivá většina věřitelů bude mít zřízenou datovou schránku, nebudou zvyšovány náklady spočívající v poštovním).

10. Odpovědnost dědice za dluhy zůstavitele

Primárním účelem institutu výhrady soupisu je při jeho uplatnění omezená odpovědnost dědice za dluhy zůstavitele, a to pouze do výše ceny nabytého dědictví. Právě z tohoto důvodu bude nejčastěji proveden či nahrazen jinými opatřeními. Dědic, který nevyužije svého práva a ve lhůtě mu poskytnuté k vyjádření neuplatní výslovně výhradu soupisu, odpovídá za veškeré dluhy zůstavitele bez ohledu na hodnotu majetku, který po zůstaviteli zdědil. Nicméně toto je pouhým úvodním shrnutím. Odpovědnost za dluhy není záležitostí zcela jednoduchou a nese s sebou leccjaké peripetie, jež se budu snažit v následujícím textu nastínit a co nejsrozumitelněji vyložit.

Jedním ze základních principů dědického práva je princip univerzální sukcese, tzn. dědic se po pravomocném potvrzení nabytí dědictví stává právním nástupcem zůstavitele a vstupuje téměř do všech jeho právních vztahů, tudíž mimo jiné i na pozici dlužníka (s výjimkou těch dluhů, jež zanikly smrtí zůstavitele, poněvadž byl oprávněn je splnit pouze osobně on sám; učebnicovým příkladem je malba obrazu, divadelní role apod.). Tento princip reflektuje občanský zákoník rovněž v části týkající se závazkového práva, když stanoví, že smrtí dlužníka povinnost nezanikne, ledaže by plnění mělo být provedeno osobně dlužníkem (§ 2009 odst. 1 o. z.).

10.1. Dluh

Základním pojmem odpovědnostního vztahu dědice je dluh. Dluh představuje zápornou majetkovou hodnotu spočívající v povinnosti dlužníka splnit právo věřitele. Právo věřitele na plnění je jeho pohledávkou, opět majetkové povahy. Dluh i pohledávka jsou ocenitelné penězi.⁸⁸

V dědickém právu občanský zákoník užívá především pojem „dluh“. Avšak v ustanovení § 1631 o. z. můžeme narazit i na pojem „jiné povinné výdaje“. Do této kategorie bych zařadila například náklady spojené se soupisem pozůstalosti či právo některých osob na zaopatření.

Oproti tomu zákon o zvláštních řízeních soudních nerespektuje toto značení a užívá pojem „pasiva pozůstalosti“, o kterých jsem se zmiňovala o pár řádků výše. Vesměs jsou za pasivum označeny dluhy zůstavitele, dále ale zákon zvlášť označuje za pasivum například

⁸⁸ HULMÁK, M. v komentáři k § 1721 in HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1–7 [online]. Beck-online. [cit. 16. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpwk5tlgez443cl4zdamj44dsx3qmyytomrr>

náklady pohřbu. Nicméně v ustanovení § 171 odst. 2 písm. b) z. ř. s. pokračuje zákonodárce po konkrétním výčtu slovy „...a další dluhy, které vznikly po smrti zůstavitele, o nichž zákon stanoví, že je hradí dědici zůstavitele nebo že se hradí z pozůstalosti, popřípadě že jsou pasivem pozůstalosti.“ Ze slovního spojení „a další dluhy“ usuzuji, že z. ř. s. považuje pojem pasiva pozůstalosti za nadřazenou kategorii všem dluhům zařazeným na seznam pasiv.

Domnívám se, že v případě jednotlivých pasiv pozůstalosti lze vždy nalézt osobu, jež bude mít právo na plnění, kterému bude odpovídat dluh na seznamu pasiv, za nějž bude po pravomocném nabytí dědictví odpovědný dědic jako dlužník. Proto považuji pojmy pasivum a dluh za synonyma.

10.1.1. Za které dluhy dědic odpovídá?

Kromě dluhů existujících již k okamžiku smrti zůstavitele bude dědic odpovědný i za dluhy, které mají původ v právních skutečnostech vzniklých ještě za života zůstavitele, a kdyby nezemřel, byl by povinen je splnit [§ 171 odst. 2 písm. a) z. ř. s.]. Dále to jsou dluhy, které sice vznikly až po smrti zůstavitele, ale řadí se do pasiv pozůstalosti a přechází na dědice, tj. náklady pohřbu, náklady některých osob na zaopatření a další, o nichž zákon stanoví, že je hradí dědici zůstavitele nebo že se hradí z pozůstalosti či jsou jejím pasivem, např. náklady na pořízení soupisu pozůstalosti [§ 171 odst. 2 písm. b) z. ř. s.]. Pouze zákon stanoví, které dluhy na dědice nepřechází (§ 1701 odst. 1 o. z.).

Náklady pohřbu a opatření hrobového místa zůstavitele se v první řadě mají hradit z pozůstalosti (§ 114 odst. 2 o. z.). K jejich úhradě by v takovém případě byla povinna osoba spravující pozůstalost. Nicméně za dobu své praxe jsem se s tímto postupem nesetkala. Náklady pohřbu byly uhrazeny osobou blízkou (manžel, děti, partner apod.) a v některých případech je uhradila obec a tyto osoby si je až následně uplatnily do pasiv pozůstalosti. Bezproblémoví dědicové si otázku spojenou s náklady na zůstavitelovo pohřbení často vyřešili mezi sebou ještě v průběhu řízení o pozůstalosti a dále je do pasiv pozůstalosti nepřihlašovali. Dlužno říci, že povinnost dědiců k úhradě zůstavitelova pohřbení a opatření jeho hrobového místa je ukotvena zákonem (§ 1701 odst. 2 o. z.).

Nutno podotknout pro právního nástupce dvě důležité věci. Za první, dluhem může být i ručitelský závazek zůstavitele. Jestliže nadále existuje závazek hlavní, vstupují dědicové rovněž i do tohoto odpovědnostního vztahu, neboť smrt ručitele nezpůsobuje zánik

ručitelského závazku.⁸⁹ Je příkladem dluhu, jenž má původ v právních skutečnostech vzniknuvších ještě za života zůstavitele.

Za druhé, právní nástupce v souladu s principem univerzální sukcese je odpovědný za dluh i s veškerými jeho úroky z prodlení, a to i těch, které přirostly za dobu od okamžiku smrti zůstavitele po okamžik nabytí dědictví.⁹⁰

V případě zástavního práva váznoucího na majetku náležejícím do pozůstalosti je rozhodný okamžik vzniku jeho uhrazovací funkce. Nebyl-li k okamžiku smrti zůstavitel povinen plnit dluh za osobního dlužníka, který jej řádně a včas sám neuhradil, nepromítne se zatížení majetku na soupisu aktiv ani pasiv. Existence zástavního práva tedy nesníží obvyklou cenu dotčeného majetku ani se neprojeví v seznamu pasiv pozůstalosti jakožto dluh zatěžující pozůstalost.⁹¹

10.2. Práva věřitelů před potvrzením dědictví

Jelikož do právní moci usnesení, jímž se řízení o pozůstalosti v prvním stupni končí, není najisto postaveno, kdo je zůstavitelovým dědicem, může věřitel vymáhat splnění své pohledávky za probíhajícího řízení jen vůči osobě spravující pozůstalost (tím mohou být například všichni dědicové, jeden z dědiců nebo i správce pozůstalosti). Uspokojen může být však pouze z majetku náležejícího do pozůstalosti (*cum viribus hereditas*⁹²; § 1703 o. z.). Až právní mocí usnesení o dědictví přechází povinnost na dědice (popř. svůj podíl na dlužích ponесou i odkazovníci, o tom ale o něco později), který bude odpovídat celým svým majetkem s výjimkou toho, vyžádal-li si věřitel zůstavitele odloučení pozůstalosti (§ 1709 o. z.).

Domnívám se, že v praxi nebude moc časté, aby byl dluh splacen ještě v průběhu řízení o pozůstalosti. Může to být přínosné za situace, kdy v pasivech jsou pouze nevypořádané splatné běžné pohledávky typu nedoplatku za elektřinu, vodu, plyn apod. Naopak v aktivech je majetek poskytující dostatečnou jistotu, že pozůstalost nebude

⁸⁹ ŠILHÁN, J. v komentáři k § 2009 in HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1233–1237 [online]. Beck-online. [cit. 24. 9. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpwk5tlgezs443cl4zdamjsl44dsx3qmyzdambz&groupIndex=0&rowIndex=0>

⁹⁰ Op. cit. sub 5, s. 282.

⁹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 4. 2007, sp. zn. 29 Cdo 549/2007, Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek NS, 6/2008. C 5127 [online]. Beck-online. [cit. 24. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqhbpxzvgzdo&groupIndex=0&rowIndex=0>

⁹² DRÁPAL, L. v komentáři k § 1703 in FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 581–585 [online]. Beck-online. [cit. 17. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgvpwk5tlge3s443cl4zdamjsl44dsx3qmyytombt>

předlužena. Potom je výhodné dluh zaplatit, aby nepřibývaly úroky z prodlení, případně jiné smluvní pokuty a další příslušenství. Neboť smrtí zůstavitele běh lhůt nestaví, tudíž nadále narůstá veškerá penalizace za prodlení. Každopádně není vždy jednoduché z pozůstalosti vyjmout hotovost k pokrytí těchto nezbytných výloh, a proto ve většině případů dochází k tomu, že drobný dluh (např. nedoplatek za elektřinu) uhradí jeden z dědiců a ostatní se s ním vypořádají buď v rámci dohody o vypořádání pozůstalosti, či po pravomocném skončení řízení o pozůstalosti stejným způsobem, kterým se budou hradit pohledávky ostatních věřitelů.

Obezřetnost při úhradě dluhů platí především pro dědice, kteří uplatnili výhradu soupisu. Neuplatnivší dědicové budou odpovědni neomezeně, proto mohou dluhy splácet ještě v průběhu řízení, aby se jejich výše nenavyšovala.

Velice trefně Mihalík podotýká a domnívá se, že měla-li by osoba spravující pozůstalost uhradit dluh z majetku pozůstalosti, nekoná již nadále v režimu prosté správy. Mohlo by totiž takovým jednáním dojít až k extrémní situaci, kdy již nebude v pozůstalosti žádný majetek, který by dědicové mohli zdědit, neboť byl veškerý použit na úhradu dluhů přihlášených věřiteli ještě v průběhu řízení o pozůstalosti. Úkony přesahující rozsah prosté správy musí nutně odsouhlasit všichni dědicové. Pokud by se mezi sebou nemohli dohodnout či je dědicem osoba pod zvláštní ochranou, musí souhlas s úkonem přesahujícím rozsah prosté správy udělit soud (§ 1679 odst. 2 o. z.).⁹³ Výklad Mihalíka výstižně dotváří ustanovení § 1703 o. z., a proto se domnívám, že by o podmínku souhlasu mělo být ustanovení doplněno, aby soudní komisař při jeho aplikaci nemusel tápat.

Martin Šešina souhlas soudu dle ustanovení § 1679 odst. 2 o. z. za použití analogie rozšiřuje o případy uvedené v ustanovení § 1404 o. z. týkající se správy cizího majetku. Citované ustanovení uvádí, že rovněž v případě, že je beneficiant (dědic) neznámý nebo pokud nelze beneficiantovo (dědicovo) stanovisko zjistit včas, může být souhlas beneficianta (dědice) nahrazen rozhodnutím soudu. V poslední větě je nahrazení dále přípustné tehdy, odmítá-li beneficiant (dědic) udělit souhlas bez spravedlivého důvodu. Nicméně tento důvod se překrývá s ustanovením § 1679 odst. 2 věta druhá o. z., kdy odmítnutí udělit souhlas je prakticky totožné s nemožností dědiců dohodnout se na udělení souhlasu.⁹⁴ Proto jsem toho

⁹³ MIHALÍK, V. *Odpovědnost dědice za dluhy zůstavitele*. Právní rozhledy. 2017, č. 5, s. 153 [online]. Beck-online. [cit. 17. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptemrg5pxa4s7gvpxgxzrguzq&rowIndex=0>

⁹⁴ ŠEŠINA, M. v komentáři k § 1703 in ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 576

názoru, že ustanovení § 1679 o. z. je speciální k ustanovení § 1404 o. z. a zákonodárce úmyslně okruh případů, kdy je možné souhlas dědiců nahradit rozhodnutím soudu zúžil.

Uplatnění ustanovení § 1703 o. z. nalezneme zejména ve chvíli, kdy věřitel vymáhal svou vykonatelnou pohledávku soudně, ať prostřednictvím výkonu rozhodnutí, či exekuce, právě pro potřeby procesní legitimity. Po smrti zůstavitele je možné výkon rozhodnutí či exekuci nařídit a provést pouze proti osobě (popř. osobám) spravující pozůstalost, která může na úhradu předmětného plnění použít jen majetek náležející do pozůstalosti. To stejné však platí i za situace, že se věřitel teprve po smrti zůstavitele rozhodne svou splatnou pohledávku prostřednictvím výkonu rozhodnutí či exekuce vymáhat či teprve hodlá podat žalobu k soudu, aby bylo o ní v nalézacím řízení rozhodnuto. Vždy musí daný úkon po smrti zůstavitele směřovat vůči osobě, která spravuje pozůstalost.⁹⁵

Bohužel občanský zákoník ani zákon o zvláštních řízeních soudních dále neřeší praktickou část, především účetní operace, které bude muset soudní komisař zohlednit při sestavování seznamu aktiv a pasiv a následně při vydání usnesení o potvrzení nabytí dědictví. Drápal ve svém komentáři stanoví pouze toto: *„K tomu, co bylo zapláceno na úhradu zůstavitelových dluhů a jiných pasiv pozůstalosti v době do skončení řízení o pozůstalosti z majetku patřícího do pozůstalosti, se přihlédne při vydání usnesení o dědictví, jakož i při určení rozsahu hrazení zůstavitelových dluhů a jiných pasiv pozůstalosti ze strany dědiců, kterým svědčí výhrada soupisu.“*⁹⁶

Je to pouhé deklarování postupu bez jakékoliv konkrétní instrukce. Zákon o zvláštních řízeních naprosto přesně určuje, co tvoří aktiva pozůstalosti, zejména to je majetek, který vlastnil zůstavitel v den své smrti (§ 171 z. ř. s.). Toho se musí soudní komisař držet a veškerý takový majetek na seznam aktiv zařadit. Proto bude-li uhrazena pohledávka z pozůstalosti, není dle mého názoru možné tuto částku z hodnoty aktiv odečíst. Stejně platí pro pasiva pozůstalosti, nicméně bude-li pohledávka splacena, nebude věřitel oprávněn ji do pasiv pozůstalosti přihlásit, byť existovala k datu úmrtí, a z tohoto důvodu se v seznamu pasiv uhrazená pohledávka neobjeví.

Způsob, kterým tuto nejasnost lze podle mne vyřešit, je zařazení aktiv na seznam tak, jak požaduje zákon, a pohledávku, jež byla plně uspokojena, již dále na seznam pasiv nezařazovat. Poté při vypořádání pozůstalosti je na dohodě dědiců, jak majetek zůstavitele mezi sebou vypořádají. Nicméně, nedojde-li k dohodě, musí soudní komisař při vypořádání pozůstalosti přihlédnout k tomu, že konkrétní aktivum bylo použito na úhradu konkrétního

⁹⁵ Op. cit. sub 91.

⁹⁶ Op. cit. sub 91.

dluhu. Uvedu krátký příklad: Osoba spravující pozůstalost uhradí pohledávku věřitele z peněžních prostředků uložených na účtu zůstavitele. Dědicové se mezi sebou nedohodnou na vypořádání majetku a vypořádání pozůstalosti případně na soudního komisaře, který bude muset zohlednit, že na dotčeném účtu se již nenachází tolik peněžních prostředků, kolik jich bylo uloženo ke dni úmrtí zůstavitele, a v té výši byly ohodnoceny v seznamu aktiv pozůstalosti.⁹⁷

10.3. Právní účinky neuplatnění výhrady soupisu

Nevyužije-li dědic v zákonné lhůtě práva uplatnit výhradu soupisu či budou-li zrušeny účinky výhrady soupisu, bude povinen hradit dluhy zůstavitele v celé jejich výši. Bude-li neuplatnivších dědiců více, budou odpovědní za dluhy ve stejném rozsahu společně a nerozdílně (§ 1704 o. z.).

Za předpokladu, že bude některému z dědiců svědčit výhrada soupisu a jinému nikoliv (např. z důvodu zrušení účinků výhrady soupisu), odpovídají každý dle svého právního postavení, tzn. uplatnění práva výhrady soupisu jedním z dědiců nemá vliv na odpovědnost za dluhy u těch dědiců, kteří toto právo neuplatnili (§ 1705 o. z.).

Důležitým pravidlem, s nímž musejí být dědici v řízení o pozůstalosti seznámeni, je to, že není rozhodující, zda existující dluh byl zařazen do seznamu pasiv pozůstalosti, ať se jednalo o sporné pasivum, či nebylo do pravomocného skončení řízení zjištěno, a dokonce o něm nemusí mít ani samotný dědic povědomí. Dluh se může objevit až po právní moci usnesení, kterým se řízení o pozůstalosti končí, či může ve sporném řízení být dáno za pravdu věřiteli a dědic bude za dluh odpovědný.

Stejně platilo i za účinnosti obecného zákoníku občanského, když tehdejší judikatura dovodila, že není možné odkládat odevzdání pozůstalosti do vyřešení právního sporu, jehož předmětem je potencionální pohledávka, jež by mohla být zařazena do pasiv pozůstalosti. Pozůstalost lze odevzdat jednak proto, aby dědic nemohl oddalovat konečné vyřízení věci, a také proto, že z ustanovení obecného zákoníku občanského plyne, že dědic ručí za dluhy zůstavitele, třebaže se v průběhu řízení o pozůstalosti nevyskytly, a mohla-li by jimi být pozůstalost nejen vyčerpána, nýbrž i předlužena.⁹⁸

⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 10. 2007, sp. zn. 21 Cdo 1219/2006. Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek NS, 8/2009. C 5441 [online]. Beck-online. [cit. 17. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqhfpxzvgq2dc&groupIndex=0&rowIndex=0>

⁹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu Československé republiky R i 610/30. Vážný 10171. Sbirka rozhodnutí NS 1919-1945, XII-b/1930 [online]. Beck-online. [cit. 23. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptcojtgbpmyl2nz4v6mjqqe3tc>

Dluh samozřejmě nadále podléhá promlčení. Promlčecí lhůta nemůže uplynout dříve než šest měsíců ode dne, kdy bylo dědici potvrzeno nabytí dědictví (§ 643 odst. 1 o. z.).

10.3.1. Solidární odpovědnost

Dědicové, kteří neuplatnili výhradu soupisu, jsou povinni plnit dluh společně a nerozdílně, tedy solidárně. Totéž ale platí i pro dědice, kteří výhradu soupisu uplatnili, avšak za jiných podmínek. O tom pojednám až v následujícím textu v příslušné podkapitole.

Vztahy mezi dědici při vypořádávání pasiv pozůstalosti se řídí obecnými ustanoveními občanského zákoníku o společných dlužích (§ 1708 o. z.). Proto platí, že výhody ze solidární odpovědnosti vyplývají především ve prospěch věřitele, poněvadž je oprávněn se domáhat splnění celého dluhu či jeho části po všech dědicích, jen po některých z nich či po kterémkoliv z dědiců (§ 1872 odst. 1 o. z.).

Jestliže věřitel využije svého práva pouze proti některému z dědiců na uhrazení větší části dluhu, než odpovídá jeho dědickému podílu, tento má vůči ostatním dědicům povinnost je o tom vyrozumět, tzv. notifikační povinnost, jejíž realizace jim umožní uplatnit proti pohledávce námitky. Námitky mohou být jak osobního charakteru (např. započtení vlastní pohledávky vůči věřiteli), tak mohou být společné pro všechny solidární dlužníky (např. zánik individuálně určené věci). Pokud by dědic porušil tuto notifikační povinnost, budou moci ostatní dědicové uplatnit své námitky vůči němu místo vůči věřiteli. Dále má dědic subjektivní právo požadovat po ostatních dědicích, aby splnili svou část dluhu či ji v tomto rozsahu jakkoli jinak uspokojili, tzv. preventivní regres (§ 1876 odst. 1 o. z.). To však stále za předpokladu, že věřitel požadoval po jednom z dědiců více, než kolik činí jeho vnitřní spoludlužnický podíl.⁹⁹

Nesplní-li dědicové svou povinnost a jeden dědic či více z nich uhradí větší část dluhu, než připadá na jejich podíl, ostatní dědicové jim musí opět do výše svého podílu poskytnout náhradu za toto plnění, tzv. následný regres rozvrhový (§ 1876 odst. 2 o. z.). Pohledávka se rozvrhne mezi jednotlivé dědice na jednotlivé dílčí pohledávky, které se promlčují každá samostatně v obecné promlčecí době.¹⁰⁰ Nesplní-li dědicové povinnost dobrovolně, může se oprávněný dědic domáhat svého uspokojení soudně ve sporném řízení. Není-li jeden ze solidárních dědiců schopen plnit svůj poměrný díl dluhu, rozvrhne se jeho

⁹⁹ LAVICKÝ, P. v komentáři k § 1876 in HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 705–708 [online]. Beck-online. [cit. 18. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrpwwk5tlgez443cl4zdamj44dsx3qmyytqzvw>

¹⁰⁰ Op. cit. sub 75.

podíl poměrně mezi všechny ostatní solidárně dlužící dědice, tedy včetně dědice, jenž dluh splnil za ostatní (§ 1876 odst. 2 věta druhá o. z.).

Nejasný z mého pohledu je text zákona týkající se velikosti podílů na dluhu u solidárně dlužících dědiců. V části občanského zákoníku, týkající se dědického práva, nenalezneme žádné konkrétní ustanovení. Je tudíž nutné opět vycházet z obecných ustanovení o společných dlužích. Ustanovení § 1875 o. z. věnuje této otázce pouze jednu větu, z níž lze vyčíst vyvratitelnou právní domněnku o tom, že podíly spoludlužníků jsou v jejich vzájemném poměru stejné. Komentář je o něco přínosnější a Petr Lavický v něm podává přesnější výklad, z něž lze pak zjistit, že je favorizována dohoda o velikosti podílů. Samozřejmě musí být dohoda uzavřena v mezích zákona, nelze jí tedy změnit povahu solidárního závazku na dílčí, či jí jakkoli omezit práva věřitele.

Velikost podílů může rovněž vyplývat z rozhodnutí soudu, byť Lavický nevidí v zákoně oporu pro určení podílů konstitutivním rozhodnutím soudu. Myslím si, že pod tuto variantu určení velikosti podílů je možné podřadit usnesení o rozdělení pozůstalosti na žádost dědiců soudním komisařem (§ 1697 odst. 2 o. z.). Poslední možností, jak stanovit velikost podílů, je přímo samotným občanským zákoníkem,¹⁰¹ což je v případě posloupnosti ze zákona.

Kromě shora uvedených případů (dohoda, usnesení či zákon) mohou být podíly na pozůstalosti určeny přímo zůstavitelem.

Vyvratitelnou právní domněnku proto nebude potřeba v případě určení velikosti dědických podílů aplikovat, jelikož v poslední řadě tu bude vždy zákon, který stanoví velikost podílů jejich poměrem vzhledem k celku.

Závěrem lze konstatovat, že velikost dědických podílů může být stanovena zlomkem, procentem či poměrem obvyklé ceny nabytého dědictví jedním z dědiců vůči obvyklé ceně celé pozůstalosti.¹⁰²

Zajímavou se mi jeví polemika Šešiny nad závazností dohody dědiců o výši dědických podílů. Dospěl k závěru, že poněvadž není věřitel účastníkem dohody o výši

¹⁰¹ LAVICKÝ, P. v komentáři k § 1875 in HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 705–708 [online]. Beck-online. [cit. 23. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpwk5tlgezs443cl4zdamjisl44dsx3qmyytqzvy>

¹⁰² ŠEŠINA, M. v komentáři k § 1708 in ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 588

dědických podílů, je věřitel vázán velikostí dědického podílu stanoveného zákonem či porúzením zústavitele.¹⁰³

S tímto závěrem nesouhlasím, a to z toho důvodu, že zákon na dohodu dědiců o výši dědických podílů klade pouze takové požadavky, aby především její znění neodporovalo zájmu osoby pod zvláštní ochranou (§ 1693 odst. 1 o. z.). Za další, pokud byly podíly určeny zústavitelem a dědicové se chtějí od tohoto nařízení odchýlit, je jim takové ujednání umožněno, jen jestliže to zústavitel výslovně připustil (§ 1693 odst. 2 a § 1694 odst. 1 o. z.). Nebude-li dohoda tedy odporovat ani vůli zústavitele ani zájmům osoby pod zvláštní ochranou, soudní komisař dohodu usnesením schválí (§ 1696 odst. 1 o. z.).

Budu-li vycházet ze zásady „co není zákonem zakázáno, je dovoleno“, domnívám se, že pro věřitele rozhodná bude ta výše dědických podílů, jež bude potvrzena pravomocným usnesením o nabytí dědictví.

K dohodě dědiců o vypořádání pozůstalosti je třeba říci, že dohoda dědiců o odpovědnosti za jednotlivá pasiva je účinná pouze mezi nimi. Budou-li dluh nebo pohledávka přiděleny některému z dědiců, práv věřitele se to žádným způsobem nedotkne (§ 1699 odst. 1 o. z.). Aby tomu tak bylo, musel by věřitel být účastníkem případné dohody a souhlasit s ní. Jednalo by se o změnu v osobě dlužníka dle ustanovení § 1888 a násl. o. z. Splní-li však dluh věřiteli dědic, jemuž dluh přidělen nebyl, je zavázaný dědic dle § 1699 odst. 1 o. z. povinen tomuto dědici nahradit v plné výši vše, co jím bylo na dluh vynaloženo.¹⁰⁴ Bude-li dohoda dědiců o přidělení dluhu obsažena v pravomocném usnesení o skončení řízení o pozůstalosti, bude mít oprávněný dědic proti povinného exekuční titul k vymáhání pohledávky.

10.4. Právní účinky výhrady soupisu

Pouze dědic, jenž řádně a včas uplatnil právo výhrady soupisu, odpovídá za pasiva pozůstalosti omezeně, a to jen do výše ceny nabytého dědictví. Omezená odpovědnost se vztahuje rovněž na osobu pod zvláštní ochranou, v jejímž zájmu byl soudní komisař povinen nařídít soupis pozůstalosti (§1706 o. z.). Taktéž stát má ze zákona právní postavení rovné dědici, kterému svědčí výhrada soupisu (§ 1634 odst. 2 o. z.).

¹⁰³ ŠEŠINA, M. v komentáři k § 1707 in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 586

¹⁰⁴ DRÁPAL, L. v komentáři k § 1708 in FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720).* Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 586–593 [online]. Beck-online. [cit. 24. 2. 2021]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgvpwk5tlge3s443cl4zdamjsl44dsx3qmyytomby#mn18_Sb_2012_89_pf1708

Bude-li v řízení o pozůstalosti nařízen soupis pozůstalosti z kteréhokoliv obligatorního důvodu (§ 1685 o. z.), neznamená to pro dědice automaticky omezení odpovědnosti za dluhy, poněvadž výhradu soupisu musí sám řádně a včas uplatnit. Rovněž nesmí naplnit podmínky vedoucí ke zrušení účinků výhrady soupisu *ex tunc* (§ 1688 o. z.). Uvedené ovšem neplatí pro stát, na který se ze zákona hledí jako dědice, jemuž svědčí výhrada soupisu.

Současná právní úprava požaduje po dědici aktivní činnost, aby neodpovídal za veškerá pasiva pozůstalosti v celé výši. Oproti tomu předchozí občanský zákoník z roku 1964 zakotvoval automaticky omezenou odpovědnost dědice za přiměřené náklady spojené s pohřbem zůstavitele a za zůstavitelovy dluhy, které na něj přešly zůstavitelovou smrtí, a to do výše ceny nabytého dědictví (§ 470 odst. 1 obč. z.). Zcela zřejmě byl dědic zvýhodněn a jeho zájmy byly postaveny nad zájmy věřitele. Navíc mezi dědici neplatila solidarita, jelikož každý z dědiců odpovídal pouze v poměru toho, co z dědictví nabyl vůči celému dědictví (§ 470 odst. 2 obč. z.).

10.4.1. Obvyklá cena pozůstalosti

Obvyklá cena majetku a jiných aktiv pozůstalosti je důležitá pro stanovení rozsahu odpovědnosti dědice za dluhy. Stanovuje ji usnesením soudní komisař na základě soupisu pozůstalosti, seznamu pozůstalostního majetku, společného prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku nebo shodných údajů dědiců o zůstavitelově majetku a o pasivech pozůstalosti. V neposlední řadě jsou podkladem pro soudního komisaře i vlastní zjištění.

V rámci téhož výroku soudní komisař rozhodne o výši dluhů a dalších pasiv pozůstalosti a určí čistou hodnotu pozůstalosti, popřípadě výši předlužení (§ 180 odst. 1 z. ř. s.).

Při oceňování soudní komisař vychází zejména z prohlášení dědiců, rovněž může být majetek oceněn osobou spravující pozůstalost (§ 181 odst. 1 z. ř. s.). Nicméně prohlášení dědiců je nejčastějším zdrojem ocenění. V odůvodněných případech může být hodnota majetku zjištěna znaleckým posudkem (§ 181 odst. 1 věta druhá z. ř. s.). To bývá zpravidla tehdy, nedohodnou-li se dědicové na ceně majetku. Jistě by odůvodněným případem byla i situace, kdy dědicové majetek neocenili adekvátně a evidentně jej účelově podhodnotili.

Majetek se oceňuje vždy k okamžiku smrti zůstavitele. Pouze vznikla-li aktiva či pasiva později, oceňují se k okamžiku jejich vzniku (§ 181 z. ř. s.).

Nesouhlasí-li věřitel s oceněním majetku, může se domáhat stanovení jeho přesné a odpovídající hodnoty v rámci soudního či jiného řízení (nalézacího či vykonávacího). Na

základě nových poznatků soud ve vztahu ke konkrétnímu dědici určí, v jaké výši bude povinen uspokojit pohledávku dotčeného věřitele.¹⁰⁵ Mimo jiné, v nejlepším případě pro něj samotného, může věřitel u soudu rovněž prokázat, že došlo ke splnění předpokladů pro zrušení účinků výhrady soupisu,¹⁰⁶ a dědic bude odpovědný za celý dluh věřitele bez ohledu na obvyklou cenu jím nabytého dědictví.

Tento názor potvrdil rovněž Nejvyšší soud České republiky, když ve svém usnesení dovodil, že obecná cena majetku zůstavitele (nyní obvyklá cena majetku), stanovená v řízení o pozůstalosti, definitivně neurčuje míru odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele, neboť do ní nemohou být zahrnuta sporná aktiva, k nimž se v řízení o pozůstalosti nepřihlíží. Uplatní-li věřitel svou pohledávku vůči zůstavitelovým dědicům žalobou u soudu, musí v nalézacím řízení soud vždy znovu zjistit rozsah a hodnotu majetku náležejícího zůstaviteli. Až na základě provedeného zjištění lze určit míru odpovědnosti dědice za dluhy zůstavitele.¹⁰⁷

Šešina si v komentáři k ustanovení občanského zákoníku klade otázku, zda je pro odpovědnost dědice rozhodující obvyklá cena celé pozůstalosti, či by od této částky měla být odečtena hodnota jiných povinných výdajů a až tento výsledek by byl onou kvantitativní hranicí pro určení míry odpovědnosti dědice za dluhy. Jiným povinným výdajem je například částka k vyplacení povinného dílu nepominutelného dědice, náklady na soupis pozůstalosti apod. Šešina dospěl k názoru, že by hodnota jiných povinných výdajů neměla být odečtena.¹⁰⁸ Přikláním se k názoru Martina Šešiny, a to z tohoto důvodu: Věřitel by byl neodůvodněně zvýhodněn, když by před ním měl být nejprve uspokojen povinný díl nepominutelného dědice. Nepominutelný dědic je věřitelem dědiců jako každý jiný, proto pro odpovědnost dědiců za dluhy by měla být rozhodující obvyklá cena celé pozůstalosti.

Odpovídá-li dědic omezeně za dluhy zůstavitele, potom jisté vodítko k postupnému uspokojování pohledávek věřitelů podává ustanovení § 1713 o. z., kterému se budu věnovat později, až v návaznosti na výklad o konvokaci věřitelů.

10.4.2. Odpovědnost dědice vyhradivšího si soupis pozůstalosti

Rovněž pro dědice uplatnivšího výhradu soupisu platí solidární odpovědnost za dluhy zůstavitele, tedy jeden za všechny, všichni za jednoho, avšak jen do výše odpovídající jejich

¹⁰⁵ Op. cit. sub 103.

¹⁰⁶ ŠEŠINA, M. v komentáři k § 1706 in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 582

¹⁰⁷ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 4. 2009, sp. zn. 21 Cdo 3183/2007. Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek NS, 13/2011. C 9290 [online]. Beck-online. [cit. 25. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgfpwgxzzgi4ta&groupIndex=0&rowIndex=0>

¹⁰⁸ Op. cit. sub 105.

dědickému podílu (§ 1707 o. z.). Bude-li tedy hodnota dědického podílu ve výši 50 000 Kč, hodnota druhého dědického podílu bude totožná a dluh zůstavitele bude odpovídat částce ve výši 80 000 Kč, může věřitel po prvním dědici požadovat pouze plnění maximálně ve výši 50 000 Kč. Tento dědic bude tedy částečně plnit i za druhého dědice (konkrétně ve výši 10 000 Kč, jelikož podíl každého z dědiců na dluhu se rovná jedné polovině) a má vůči němu stejné nároky, jak je vyloženo v podkapitole Solidární odpovědnost.

10.4.3. Odpovědnost „osoby pod zvláštní ochranou“

Osobou pod zvláštní ochranou se rozumí osoba, která není plně svéprávná, dále osoba neznámá či nepřítomná nebo právnická osoba veřejně prospěšná či zřízená ve veřejném zájmu (více k tomu viz v podkapitole Výhrada soupisu, je-li mezi dědici „osoba pod zvláštní ochranou“).

Ustanovení § 1706 o. z. o omezení odpovědnosti za dluhy do výše ceny nabytého dědictví dopadá pouze na osobu, která není plně svéprávná, a k právnické osobě.

Nemůže se však vztahovat k osobě neznámé či nepřítomné, byť byl k jejich ochraně nařízen a proveden soupis pozůstalosti. K jejich postavení se váže jiný navazující postup, a nepřihlásí-li se tyto osoby ve lhůtě, která jim byla poskytnuta, v dalším postupu řízení o pozůstalosti se k nim nepřihlíží a jejich účast v řízení zaniká. V případě, že se přihlásí, ještě než bude řízení o pozůstalosti pravomocně skončeno, budou jim poskytnuta veškerá vyrozumění, rovněž o právu výhrady soupisu, a bude záležet pouze na nich, zda tohoto privilegia při odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele využijí. Přeci jen bude soupis pozůstalosti již proveden a nový by nebylo nutné opakovat.¹⁰⁹

10.5. Odpovědnost za dluhy v případě zastavení řízení o pozůstalosti

Jestliže zůstavitel nezanechal žádný majetek nebo majetek bez hodnoty či hodnoty pouze nepatrné, jsou splněny podmínky pro zastavení řízení o pozůstalosti (§ 153 a § 154 z. ř. s.). Pro rigorózní práci není klíčové rozebírat dopodrobna podmínky pro zastavení řízení, ani zodpovídat další otázky s tím spojené. Proto se tématu zastavení řízení dotknu pouze čistě z hlediska odpovědnosti za dluhy.

Neexistuje-li žádný majetek v pozůstalosti, je situace jednoduchá, a soud řízení usnesením, které není třeba ani doručovat, zastaví bez dalšího (§ 153 z. ř. s.).

Zanechal-li však zůstavitel majetek v nepatrné hodnotě, soudní komisař jej vydá vypraviteli pohřbu, vyslovil-li s tím souhlas, a řízení zastaví. To se nevztahuje k takovému

¹⁰⁹ Op. cit. sub 105.

majetku, o němž zákon stanoví, že přechází mimo řízení o pozůstalosti (např. životní pojištění). Vznikne-li spor o to, kdo se postaral o pohřeb zůstavitele, bude soudní komisař aplikovat ustanovení týkající se sporu o dědické právo (§ 154 z. ř. s.).

Dědicem je osoba, které náleží dědické právo, a pozůstalost ve vztahu k ní je dědictvím (§ 1475 odst. 3 o. z.). Vzhledem k tomu, že dědické právo vzniká již smrtí zůstavitele, budu muset jít ve výkladu o něco dále. Komu svědčí dědické právo, aniž byl o něm soudním komisařem vyrozuměn, je zatím putativním dědicem, dědicem v úvahu přicházejícím.

Aby se dědic stal dědicem v pravém slova smyslu, tzn. aby se stal univerzálním nástupcem, především nesmí dědictví odmítnout a následně mu musí být nabytí dědictví potvrzeno pravomocným usnesením. V důsledku toho se stane odpovědným za dluhy zůstavitele.

Vypravitel pohřbu se nepovažuje za dědice zůstavitele. Majetek, který mu je vydáván, bývá zpravidla maximálně v hodnotě odpovídající výši nákladů pohřbu. Proto mu má být vydán zejména alespoň na pokrytí těchto výloh. Bylo by rovněž nespravedlivé jej zavázat k úhradě zůstavitelových dluhů. Vyústěním by bylo jen to, že by majetek bez hodnoty či nepatrné hodnoty nebyl nikdo ochoten převzít, a z tohoto důvodu by museli být postupně vyrozumíváni všichni dědicové v rámci jednotlivých dědických tříd. Řízení o pozůstalosti by se nejen prodloužilo, ale i prodražilo.

Kde není dědice, nemůže být ani osoba odpovědná za dluhy zůstavitele. Objeví-li se však v budoucnu majetek hodný projednání v řízení o pozůstalosti, věřitel si může svůj dluh do pasiv pozůstalosti přihlásit, poněvadž zákon nestanoví zánik dluhu právní mocí usnesení, jímž bylo řízení o pozůstalosti zastaveno. Nadále ovšem podléhá obecným ustanovením občanského zákoníku o promlčení.

10.6. Odpovědnost za dluhy v případě nařízení likvidace pozůstalosti

Pouze na návrh dědice, kterému svědčí výhrada soupisu (tedy i osoby pod zvláštní ochranou), nebo na návrh státu, jemuž má pozůstalost připadnout jako odúmrt' nebo na návrh věřitele, který prokázal svou pohledávku, již odpovídá dluh zařazený do pasiv likvidační podstaty, soudní komisař nařídí likvidaci pozůstalosti, nejsou-li splněny podmínky pro zastavení řízení (např. vypravitel odmítne převzít majetek bez hodnoty či hodnoty pouze nepatrné), dále byl-li vypořádán majetek náležející do společného jmění manželů, zaniklo-li manželství smrtí zůstavitele, bylo stanoveno předložení majetku a dosud nebylo řízení o pozůstalosti pravomocně ukončeno (§ 195 odst. 1 z. ř. s.). Za splnění těchto podmínek,

a vyžaduje-li to navíc veřejný zájem, je soudní komisař oprávněn nařídit likvidaci pozůstalosti i z moci úřední, bez návrhu (§ 195 odst. 2 z. ř. s.). Pojem veřejný zájem není nijak zákonem definován a bude na soudním komisaři, aby situaci posoudil a veřejný zájem řádně odůvodnil. Pravděpodobně má tato podmínka význam zejména proto, aby soudní komisař nenařídil likvidaci pozůstalosti a nenarušil tím zájem soukromý, především dědiců.

Poněvadž zákon striktně stanovuje, že dnem právní moci usnesení, jímž se nařizuje likvidace pozůstalosti, zanikají mimo jiné dědická práva a právo státu na odúmrt', není ani v tomto případě žádných zůstavitelových dědiců, a proto ani žádných osob odpovědných za dluhy zůstavitele [§ 200 písm. a) z. ř. s.]. Ty budou vypořádány v rámci likvidace pozůstalosti. Jelikož předmětem této práce je odpovědnost dědiců za dluhy, nebudu se již likvidaci pozůstalosti nadále věnovat.

10.7. Odpovědnost odkazovníka za dluhy

Drobnou výjimku z odpovědnosti za dluhy pouze dědiců nalezneme v ustanovení § 1631 odst. 1 o. z., které nepřímou zatěžuje i odkazovníky při úhradě zůstavitelových dluhů. Ustanovení se týká samozřejmě pouze odkazovníků, kteří nejsou zároveň dědici zůstavitele (ti by byli odpovědni za pasiva pozůstalosti buď v plné výši, či do výše hodnoty nabytého dědictví). V případě, že nebude pozůstalost stačit k úhradě všech dluhů a jiných povinných výdajů (např. náklady na soupis pozůstalosti), dojde k poměrnému snížení odkazů automaticky ze zákona, avšak pouze ve prospěch dědice, jenž uplatnil výhradu soupisu.

Předmětné ustanovení se bude aplikovat na ty případy, ve kterých bude pozůstalost po sečtení všech dluhů, jiných povinných výdajů a odkazů předlužena. Nebude proto dostačující stav, kdy bude v nedostatečné výši čistá pozůstalost, jelikož čistou pozůstalostí se míní kladná účetní položka, která zůstane po odečtení veškerých dluhů a jiných povinných výdajů od celkové hodnoty pozůstalosti. Nevhodně je tudíž použito označení „čistá“ pozůstalost,¹¹⁰ což je možné vysledovat i prostřednictvím ustanovení § 692 o. z. o., v němž bylo zakotveno slovy tehdejšího českého jazyka stejné pravidlo, jako v současném § 1631 o. z., avšak bez přídatného jména „čistá“. Po jazykovém rozboru je možné provést ucelený výklad.¹¹¹

Je nepochybné, že § 1631 odst. 1 o. z. favorizuje dluhy a jiné povinné výdaje, jež je nutné uhradit přednostně před odkazy. Nepostačí-li zbývající hodnota pozůstalosti (nyní

¹¹⁰ BÍLEK, P. v komentáři k § 1632 in FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 367–373 [online]. Beck-online. [cit. 24. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgvpwk5tlge3s443cl4zdamjls44dsx3qmyvtmmzs>

¹¹¹ ŠEŠINA, M. v komentáři k § 1631 in ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 321

bychom mohli hovořit o čisté hodnotě pozůstalosti) k uspokojení odkazů, budou tyto poměrně sníženy. Bude-li hodnota pozůstalosti dluhy a jinými povinnými výdaji vyčerpána, nebudou odkazy uspokojeny vůbec.¹¹²

Dále § 1632 odst. 2 o. z. privileguje odkaz zaopatření, výchovy a výživy před ostatními odkazy, které budou opět případně poměrně sníženy.

Při krácení odkazů bude nutné vzít v úvahu, zda dědic uplatní právo na tzv. Falcidiánskou kvartu, tj. taková hodnota dědictví, jež se rovná jeho jedné čtvrtině odkazy nezatížené (§ 1598 o. z.). Uplatní-li dědic toto právo a nastane-li situace, při které nebude hodnota pozůstalosti postačovat na úhradu všech dluhů a povinných výdajů, budou odkazy kráceny o něco více než při pouhé aplikaci § 1631 odst. 1 o. z.

V případě, je-li předmětem odkazu peněžité plnění, případně pohledávka, nebude pravděpodobně problém vypočítat a provést poměrné snížení. Obtížnější řešení má však situace, bude-li předmětem plnění nezastupitelné (např. individuálně určená věc). Poněvadž odkazovníci nejsou účastníky řízení o pozůstalosti, bude nejprve na místě, aby celou záležitost vyřešili dědicové s odkazovníky dohodou, tedy smírnou cestou. Mohou se domluvit na finanční kompenzaci či odkazovník věc nemusí vůbec přijmout a může ji ponechat v pozůstalosti. Nebudou-li schopni mezi sebou dědicové a odkazovníci konsensu dosáhnout, nezbude jim nic jiného než nepříjemnou situaci vyřešit prostřednictvím sporného řízení u soudu.¹¹³

Odkazovník není tedy přímo odpovědný za dluhy náležející do pasiv pozůstalosti, nicméně bude-li na úhradu dluhů a jiných povinných výdajů hodnota pozůstalosti vyčerpána, dotkne se situace i hodnoty odkazu, jenž má být z pozůstalosti vydán, uplatnil-li odpovědný dědic výhradu soupisu.

10.8. Odkazovník jako věřitel

Poněvadž má dle ustanovení § 1627 odst. 2 o. z. odkazovník vůči osobě obtížené odkazem stejná práva jako věřitel, lze z tohoto dovodit, že má být odkaz splněn v podobném režimu jako věřiteli jeho pohledávka.

Důvodová zpráva podává přehledný výklad k postavení odkazovníka jakožto věřitele pozůstalosti. Rozhodující i v tomto případě bude, zda dědic uplatnil či neuplatnil výhradu soupisu, současně však za předpokladu, že neuplatnil právo na Falcidiánskou kvartu.

¹¹² Op. cit. sub 110.

¹¹³ Op. cit. sub 110.

Neuplatní-li dědic výhradu soupisu, musí vyrovnat veškeré odkazy neomezeně, stejně jako všechny zůstavitelovy dluhy. Oproti tomu dědic uplatnivší výhradu soupisu bude zvýhodněn hodnotou čisté pozůstalosti, jejíž výše bude tvořit horní hranici, nad kterou nebude povinen odkazy splnit.¹¹⁴

Drápal v komentáři k ustanovení § 1703 o. z. se vyslovuje pro jeho aplikaci i v případech, mají-li být splněny dospělé odkazy, jejichž vyrovnání schválil soud pravomocným usnesením.¹¹⁵ Nemyslím si, že je potřeba tak extenzivního výkladu a podřazování odkazovníků pod pojem věřitelů v rámci tohoto ustanovení, neboť samo ustanovení § 1678 odst. 2 o. z. ukládá osobě, která spravuje pozůstalost, aby dospělé odkazy schválené soudem vyrovnala.

10.9. Nepominutelný dědic

Nepominutelný dědic je věřitelem dědiců a jako takový má právo na povinný díl. Uplatní-li své právo na povinný díl v řízení o pozůstalosti, bude plnění, jež mu má být poskytnuto, jiným povinným výdajem.¹¹⁶

Domnívám se, že se bude pohledávka nepominutelného dědice uspokojovat stejným způsobem, jako ostatní dluhy zůstavitele. Bude tudíž opětovně rozhodné, zda dědic uplatnil výhradu soupisu.

Komplikace by mohla způsobit dohoda mezi dědici a nepominutelným dědicem o odbytném, jejímž předmětem bude věc, nikoliv tedy peněžní hotovost, pokud bude zároveň pozůstalost předložena. Dědic, který neuplatnil výhradu soupisu, bude odpovědný bez omezení, avšak dědic, jenž výhradu soupisu uplatnil, odpovídá pouze do výše ceny nabytého dědictví. Vzhledem k tomu, že předmětem dohody o odbytném je věc individuálně určená, je prakticky nemožné ji plnit jen zčásti. Proto bude vhodné uzavřít dohodu novou. Nestane-li se tak, nezbyvá účastníkům dohody nic jiného, než aby nově nastalou situaci vypořádali v soudním řízení.

Každopádně je zapotřebí při uzavírání dohody o odbytném myslet dopředu a předjímat předložení pozůstalosti, resp. uzavřít dohodu na plnění jiné než peněžité pouze tehdy, panuje-li jistota o struktuře a rozsahu jmění zůstavitele.

¹¹⁴ Op. cit. sub 1.

¹¹⁵ Op. cit. sub 91.

¹¹⁶ Op. cit. sub 110.

10.10. Odpovědnost za dluhy ve společném jmění manželů

Společné jmění manželů je formou majetkového společenství, jež vzniká mezi manželi uzavřením manželství. Podléhá zákonnému režimu (bude se řídit pouze ustanoveními zákona), smluvenému režimu (upraví-li si ho v mezích zákona manželé či budoucí manželé smlouvou ve formě notářského zápisu, bude se řídit ustanoveními této smlouvy a zákona) a v některých případech režimu založenému rozhodnutím soudu (§ 708 o. z.). Společné jmění manželů je náročnou kapitolou samo o sobě, proto se tématu dotknou pouze lehce a především zdůrazním aspekty odpovědnosti za dluhy náležející do společného jmění manželů.

Součástí společného jmění manželů jsou dluhy převzaté (tzn. vyplývající ze smlouvy, nikoliv z protiprávního činu nebo jiné právní skutečnosti¹¹⁷) jedním z nich za trvání manželství se dvěma výjimkami (§ 710 o. z.):

- a) týkají-li se majetku náležejícího do výhradního jmění jednoho z manželů v tom rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku,
- b) převzal-li jej jeden z manželů bez souhlasu toho druhého a nejednalo se přitom o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny.

Pro řízení o pozůstalosti bude tedy zcela zásadní zjistit panující majetkový režim mezi manželi. Proto soudní komisař na samém počátku řízení provede lustraci v Evidenci listin o manželském majetkovém režimu (§ 35d zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, dále také jen „notářský řád“) a v Seznamu listin o manželském majetkovém režimu (§ 35j notářského řádu).

Vypořádání společného jmění manželů se bude řídit dle daného režimu a dále dle zůstavitelových pokynů (§ 764 o. z.), které ještě za života učinil například závětí nebo dovětkem (§ 1498 o. z.), neboť forma ani obsah nejsou pro udělení pokynů zákonem předepsány.

Společné jmění manželů může být vypořádáno dohodou mezi dědici a pozůstalým manželem, což je upřednostňováno, či soudním komisařem, nedojde-li k uzavření dohody. Nicméně i dohoda musí být schválena usnesením vydaným soudním komisařem (§ 162 z. ř. s.).

Sice zákon o zvláštních řízeních soudních pojednává pouze o vypořádání majetku, nicméně není proti dikci žádného zákonného ustanovení, aby byly vypořádány i dluhy. Nyní

¹¹⁷ Op. cit. sub 5, s. 283.

se dostávám ke stěžejnímu problému, tj. odpovědnosti za dluhy náležející do společného jmění manželů.

V případě vypořádání společných dluhů dohodou uzavřenou mezi dědici a pozůstalým manželem, musí mít tito na paměti, že nadále platí ustanovení § 737 o. z. na ochranu nedotknutelnosti práv třetích osob. Ta spočívá v tom, že vypořádání dluhů je účinné jen mezi manželi, resp. dědici a pozůstalým manželem. Bude-li vypořádáním dotčeno právo třetí osoby, může se třetí osoba domáhat neúčinnosti tohoto právního jednání.

Zatímco za výlučné dluhy zůstavitele budou odpovídat dědicové dle konkrétního odpovědnostního vztahu (s ohledem na uplatnění výhrady soupisu), za dluhy ve společném jmění manželů budou odpovídat dědicové a pozůstalý manžel společně a nerozdílně, tedy solidárně (více viz podkapitola Solidární odpovědnost), tak jako tomu bylo ještě za života zůstavitele.¹¹⁸ Přitom se může stát, že manžel nebude dědicem zůstavitele. Stejně bude platit, bude-li společné jmění manželů vypořádáváno soudním komisařem a ten dluh přisoudí jen některému z dědiců či pozůstalému manželovi.

Nicméně domnívám se, že soudní komisař ve většině případů při vypořádání společného jmění manželů rozdělí pouze majetek, nikoliv dluhy. Z pozice své nadřazenosti by se měl řídit právním názorem Nejvyššího soudu České republiky, který je aplikovatelný také na řízení o pozůstalosti, tedy že: *„Společné dluhy mají být v řízení o vypořádání společného jmění manželů zpravidla přikázány oběma účastníkům k zaplacení rovným dílem a jen výjimečně pouze jednomu z manželů.“* Onu výjimečnost soud spatřuje zejména tehdy, bude-li jednomu z manželů přikázán dluh, jenž vázne na nemovitosti, která bude přisouzena témuž manželovi.¹¹⁹

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že společný dluh manželů nelze při vypořádání společného jmění fakticky rozdělit mezi dědice a pozůstalého manžela a za všech okolností odpovídají všichni společně a nerozdílně. Dědicové buď neomezeně, nebo do výše hodnoty nabytého dědictví, avšak pozůstalý manžel odpovídá nadále za dluhy náležející do společného jmění manželů neomezeně. Pro něj není rozhodné, zda bude dědicem či nebude a zda uplatní nebo neuplatní výhradu soupisu. Nebude-li však dědicem, nebude odpovídat pouze za výlučné dluhy zůstavitele.¹²⁰

¹¹⁸ Op. cit. sub 5, s. 333.

¹¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 5. 2017, sp. zn. 22 Cdo 4799/2015. Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek NS, 4/2018. C 16686 [online]. Beck-online. [cit. 23. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrhbpwgxzrgy3dqng&groupIndex=0&rowIndex=0>

¹²⁰ Op. cit. sub 5, s. 336.

10.11. Odpovědnost za dluhy zůstavitele v exekuci či insolvenční

Byla-li zahájena exekuce proti zůstaviteli již za jeho života, bude pokračovat i po jeho smrti. Uplatnění v tomto případě nalezne ustanovení § 1703 o. z., podle něhož lze plnění vymáhat pouze po osobě spravující pozůstalost a věřitel může být uspokojen jen z majetku náležejícího do pozůstalosti. Ovšem totéž platí i tehdy, rozhodne-li se věřitel k exekuci až po smrti zůstavitele. Bude-li následně potvrzeno nabytí dědictví dědici, bude možné vést exekuci nadále proti němu. Proto musí mít dědic na paměti, aby využil všech zákonných prostředků umožňujících mu omezit rozsah odpovědnosti za dluhy zůstavitele, nebo dokonce v případě vysokého zadlužení pozůstalosti navrhnout její likvidaci (avšak jen tehdy, uplatnil-li výhradu soupisu). Na veškeré aspekty spojené s odpovědnostním vztahem za dluhy zůstavitele by měl dědice soudní komisař upozornit a poučit jej o následcích učiněných, popř. neučiněných kroků.

Oproti tomu, bude-li zadluženost zůstavitele ještě za života řešena insolvenčním řízením (ať konkurzem, či oddlužením), platí, že v něm nadále nelze po jeho smrti pokračovat. Pro dědice to bude znamenat, že na základě zprávy insolvenčního správce soudní komisař sestaví seznam pasiv pozůstalosti, popřípadě dluhy ověří u konkrétních věřitelů.¹²¹ Dle daných zjištění se dědic rozhodne, zda dědictví přijme, zda uplatní výhradu soupisu a jaké učiní další kroky. Nicméně to znamená, že si věřitelé přihlásí do řízení o pozůstalosti dluhy v neuspokojené výši, jež budou v takovém stavu zařazeny na seznam pasiv, za které dle daného odpovědnostního režimu budou dědicové odpovědní. Odpovědnost za dluhy tudíž není v tomto případě odlišná od zůstavitele, proti němuž nebylo vedeno insolvenční řízení, avšak pouze s tou výjimkou, že již na počátku řízení bude soudní komisař muset provést o něco více zjišťování. Lze dovodit, že soudní komisař by měl v rámci lustrace v různých seznamech či evidencích na počátku řízení o pozůstalosti provádět obligatorně lustraci rovněž v insolvenčním rejstříku.

¹²¹ Op. cit. sub 5, s. 305.

11. Vyhledání dluhů zůstavitele (konvokace)

Ochranu dědici vyhradivšího si soupis pozůstalosti dovršuje občanský zákoník institutem svolání (konvokace) věřitelů (§ 1711 a násl. o. z.). Celá podstata institutu konvokace věřitelů tkví v utvoření si kompletního přehledu o dlužích zůstavitele a nakonec v ještě omezenější odpovědnosti dědice za dluhy. Význam má ovšem zejména tehdy, bude-li pozůstalost předložena a řízení prozatím nesměruje k nařízení likvidace pozůstalosti.

Dědic či osoba spravující pozůstalost mohou do pravomocného skončení řízení o pozůstalosti navrhnout, aby soudní komisař usnesením vyzval věřitele zůstavitele k přihlášení svých pohledávek. Nemůže tak učinit dříve, než bude vyřešen spor o dědické právo. Z dřívější judikatury lze vyčíst, že konvokace věřitelů má především poskytovat ochranu dědicům, nikoliv věřitelům. Proto pouze dědicové, jejichž dědické právo bylo prokázáno a dědictví neodmítli, jsou legitimováni k uznání či neuznání přihlášených pohledávek.¹²²

Bohužel je zákonné ustanovení nepřesné, když za osobu věcně legitimovanou k podání návrhu označuje dědice, který si vyhradil soupis. Toto oprávnění samozřejmě náleží rovněž osobě pod zvláštní ochranou (konkrétně dědici, který není plně svéprávný a právnické osobě veřejně prospěšné či zřízené ve veřejném zájmu) a soudní komisař má povinnost na ochranu jejích zájmů nařídít soupis pozůstalosti. Dále je stát oprávněn navrhnout svolání věřitelů, neboť se na něj ze zákona hledí jako na dědice, jemuž svědčí výhrada soupisu. Vhodnější by proto bylo užít označení „dědic, kterému svědčí výhrada soupisu“, poněvadž skutečnost, že si dědic vyhradil soupis pozůstalosti nemusí v závěru znamenat, že mu výhrada soupisu svědčí (tzn. mohl naplnit podmínky vedoucí ke ztrátě účinků výhrady soupisu) a naopak může svědčit osobám, jež výhradu soupisu neuplatnily.

Pro dědice, jenž výhradu soupisu neuplatnil, by nemělo oprávnění navrhnout konvokaci věřitelů smysl, beztak je odpovědný neomezeně za veškeré dluhy zůstavitele, které se však mohou objevovat v průběhu delší doby a nevědomost o dlužích zůstavitele jej může ještě nějakou dobu po skončení řízení o pozůstalosti zatěžovat.

Rovněž osoba, jež spravuje pozůstalost, může navrhnout svolání věřitelů. Proč tomu tak je, je patrné zejména ve spojení s ustanovením § 1703 o. z., neboť pouze vůči osobě spravující pozůstalost jsou věřitelé oprávněni vymáhat plnění. Přijme-li osoba spravující

¹²² Rozsudek Nejvyššího soud České republiky R i 423/19. Vážný 312. Sbírnka rozhodnutí NS 1919–1945, I/1919 [online]. Beck-online. [cit. 6. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptcojrhfpxmyl2nz4v6mzrgi>

pozůstalost rizika vyplývající z uspokojování věřitelových splatných pohledávek a odhodlá se k tomuto kroku, bude jistě bezpečnější, aby přistoupila ke svolání věřitelů. Navíc po dobu od vyhlášení usnesení do konce lhůty poskytnuté věřitelům k přihlášení pohledávek nenastává ani nepokračuje prodlení dlužníka (v tuto chvíli osoby spravující pozůstalost, neboť dědic není do pravomocného skončení řízení o pozůstalosti povinen plnit), což znamená, že k jistě nepřibývají úroky ani smluvní pokuty a nenastávají ani jiné právní následky spojené s exekucí či výkonem rozhodnutí. Jejich provedení se odsune a vyčká se na uplynutí lhůty stanovené věřitelům k přihlášení pohledávek. Rovněž nebude pokračováno ani v soudních řízeních, jež jsou vedena ohledně dluhů a jiných pasiv zůstavitele, přičemž může být takové řízení i přerušeno. Stejně účinky nastanou také tehdy, bude-li soupis pozůstalosti nařízen soudním komisařem z obligatorně stanovených důvodů.¹²³

Pozorného čtenáře by mohla napadnout myšlenka, zdali je možné, aby výhody plynoucí z konvokace věřitelů, navržené osobou spravující pozůstalost, mohl čerpat rovněž dědic, jenž si výhradu soupisu neuplatnil. Domnívám se, že nikoliv, neboť by tím byla prolomena nemožnost vzetí rozhodnutí dědice o neuplatnění výhrady soupisu zpět. Mou domněnku stvrzují i odborné názory Martina Šešiny¹²⁴ a Ljubomíra Drápala.¹²⁵

11.1. Usnesení o konvokaci věřitelů

Soudní komisař vyzve věřitele k přihlašování pohledávek usnesením. Usnesení soudní komisař vyvěsí na úřední desce soudu a ve výjimečných případech též prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků (§ 174 odst. 2 z. ř. s.), které dle mého názoru bude vhodné využít například v případě významného podnikatele, jehož struktura jmění bude s největší pravděpodobností složitá.

Usnesení se žádostí o vyvěšení na úřední desce soudu předloží soudní komisař příslušnému soudu, do jehož obvodu náleží. Desátým dnem po dni vyvěšení se má usnesení za doručené všem věřitelům, případně i neznámým dědicům, nebyl-li okruh dědiců dosud uzavřen (§ 50l o. s. ř.), pouze pokud ale bylo usnesení zveřejněno i způsobem umožňujícím dálkový přístup.¹²⁶

¹²³ Op. cit. sub 93.

¹²⁴ ŠEŠINA, M. v komentáři k § 1711 in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 602

¹²⁵ DRÁPAL, L. v komentáři k § 1713 in FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720).* Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 598–604 [online]. Beck-online. [cit. 6. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgvpwk5tlge3s443cl4zdamjsl44dsx3qmyytomjt>

¹²⁶ HROMADA, M. v komentáři k § 50l in SVOBODA K., SMOLÍK P., LEVÝ J., ŠÍNOVÁ R. a kol. *Občanský soudní řád.* Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 265–266 [online]. Beck-online. [cit. 2. 3. 2021].

Pro stanovení okamžiku doručení se nepoužijí ustanovení o lhůtách (§ 55 a násl. o. s. ř.), neboť jej zákon za lhůtu neoznačuje, porovnáme-li znění ustanovení § 49 o. s. ř., ve kterém zákonodárce použil jinou formulaci: „*Nevyzvedne-li si adresát písemnost ve lhůtě 10 dnů ode dne, kdy byla připravena k vyzvednutí, považuje se písemnost posledním dnem této lhůty za doručenou...*“. Striktně se tedy napočítá desátý den ode dne vyvěšení. Občanský soudní řád dále nařizuje sejmutí výzvy či sdělení z úřední desky po uplynutí 30 dnů ode dne vyvěšení (§ 50l odst. 2 o. s. ř.). Poněvadž se však jedná o usnesení o svolání věřitelů (nikoliv o výzvu či sdělení), v němž je poskytnuta lhůta v délce minimálně tří měsíců, jsem toho názoru, že by bylo vhodné totožnou lhůtu dodržet i v případě vyvěšení na úřední desce soudu, aby byl zcela naplněn smysl konvokace. V opačném případě by věřitelé sice měli k dispozici k přihlášení pohledávek lhůtu v trvání nejméně tři měsíce, nicméně by měli pouhý měsíc k tomu, aby se s usnesením seznámili. Nemyslím si, že je zcela automatické, aby každý věřitel pravidelně pročítal veškeré elektronické úřední desky soudů.

Usnesení se doručuje všem účastníkům řízení, tedy dědicům, popřípadě vykonavateli či správci pozůstalosti,¹²⁷ nikoli však již přihlášeným věřitelům, neboť jim zákon přiznává účast na řízení pouze omezeně (§ 112 z. ř. s.). Změnou odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele oproti staré právní úpravě obsažené v občanském zákoníku současné znění občanského zákoníku významně posílilo postavení věřitelů. Nepřikláním se k názoru Drápala, aby bylo usnesení doručováno také těm věřitelům, u nichž výše pohledávky není zcela zřejmá či není patřičně doložena listinami.¹²⁸ Takových by mohlo být přihlášen nespočet a dědicové by tím byli zatíženi nejenom ekonomicky na nákladech řízení o pozůstalosti, nýbrž i časově, jelikož by se tím prodloužilo samotné řízení. Taktéž by v tom mohli ostatní nepřihlášení věřitelé spatřovat nespravedlivý postup soudního komisaře a zvýhodnění pouze určitých skupin věřitelů, když jedni se vyrozumívají přímo usnesením a ostatní prostřednictvím úřední desky soudu.

Usnesení není nutné doručovat do vlastních rukou výhradně adresáta (§ 126 z. ř. s.), a proto se písemnost zašle v obálce s označením TYP III.

Odvolání proti usnesení, jímž bylo provedeno svolání věřitelů, není přípustné [§ 129 písm. g) z. ř. s.]. Nad nepřipustností odvolání není pravděpodobně potřeba polemizovat, když

Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrg5pwk232ge3tolttmjptcojwgnptsok7obtdkmdm>

¹²⁷ Op. cit. sub 124.

¹²⁸ Op. cit. sub 124.

je zákon terminologicky přesný a výslovně je vylučuje, proto se domnívám, že Drápal se dopustil ve svém komentáři pouze omylu, poněvadž podání odvolání připouští.¹²⁹

V usnesení soudní komisař poskytne věřitelům k přihlášení pohledávek přiměřenou (ediktální¹³⁰) lhůtu, která nesmí být kratší než tři měsíce ode dne, kdy bylo usnesení vyvěšeno na úřední desce soudu. Souhlasím s vyjádřením Baladové ohledně délky této lhůty, když říká, že je dobou poměrně dlouhou.¹³¹ Rovněž má osobní zkušenost pro obvod Okresního soudu v České Lípě je taková, že velkou část řízení o pozůstalosti je možné ukončit již během tří měsíců od jejich nápadu. Vzhledem k tomu, že se věřitelé svolávají prostřednictvím úřední desky soudu, měl by jim být poskytnut dostatečný prostor se s postupem soudního komisaře seznámit, tedy že bylo zavedeno řízení o konvokaci. Z tohoto důvodu by postrádalo smysl poskytnout věřitelům lhůtu kratší.

Soudní komisař je povinen věřitele poučit, jak mohou své pohledávky přihlásit a jaké pro ně plynou důsledky, když své pohledávky ve lhůtě nepřihlásí. Pohledávky musí věřitelé doložit listinami (§ 1711 o. z., § 174 odst. 1 z. ř. s.).

Lhůta k podávání přihlášek je lhůtou hmotněprávní, proto musí být přihláška s vylíčením všech rozhodných skutečností nejpozději poslední den lhůty doručena do kanceláře příslušného soudního komisaře¹³² či lze připustit, aby byla přihláška doručena rovněž k soudu, do jehož obvodu soudní komisař spadá.¹³³

Věřitele, jehož podání bude neúplné, nesrozumitelné nebo nebude doloženo potřebnými listinami či bude stíženo jinými vadami, soudní komisař usnesením vyzve, aby jej opravil. K tomu mu určí lhůtu a zároveň věřitele poučí, jakým způsobem má přihlášku doplnit či opravit, a že pokud tak neučiní, nebude k jeho podání po uplynutí lhůty přihlíženo (§ 43 o. s. ř.).¹³⁴

Jakmile věřitelům uplyne lhůta k podávání přihlášek, případně dodatečná lhůta k jejich opravě či doplnění, bude na místě, aby soudní komisař pohledávky vyhodnotil, zda jsou oprávněné a budou zařazeny do pasiv pozůstalosti. K tomu musí mít možnost se vyjádřit rovněž dědicové, a pokud se nedohodnou na rozhodných skutečnostech, ke sporným dluhům se v řízení o pozůstalosti dále nepřihlíží (§ 173 z. ř. s.). Věřitel by měl být o jednání s dědici

¹²⁹ Op. cit. sub 124.

¹³⁰ BALADOVÁ, O. *Zamyšlení nad konvokací věřitelů*. Ad Notam. 2018, č. 4, s. 16 [online]. Beck-online. [cit. 1. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrhbpcw3s7grpxgxzrgy&groupIndex=3&rowIndex=0>

¹³¹ Op. cit. sub 129.

¹³² Op. cit. sub 124.

¹³³ Op. cit. sub 43, s. 231–233.

¹³⁴ Op. cit. sub 124.

a jeho výsledku vyrozuměn (zejména neuznají-li dědicové jeho pohledávku), neboť mu z tohoto důvodu nezbude nic jiného než svou pohledávku vymáhat žalobou u soudu.

Věřiteli, který svou pohledávku ve lhůtě nepřihlásí, nemusí dědic uhradit na splnění dluhu ničeho, bude-li výše nabytého dědictví uhrazením pohledávek ostatních věřitelů již vyčerpána (§ 1712 odst. 1 o. z.). Uhradí-li dědic pohledávky všem přihlášeným věřitelům, a přesto nebude hodnota dědictví zcela vyčerpána, bude muset dědic splnit pohledávku i tomu věřiteli, který bude vymáhat svou pohledávku později, třeba i po skončení řízení o pozůstalosti.

V případě, že však věřitel prokáže, že dědic o pohledávce věděl, přičemž není významné, kdy a jak se o ní dozvěděl, nebo je pohledávka zajištěna zástavním či jiným věcným právem k věci náležející do pozůstalosti, bude přesto dědic povinen uspokojit pohledávku věřitele, jako kdyby ji řádně a včas na výzvu přihlásil (§ 1712 odst. 2 o. z.). Zástavní či věcné právo ovšem musí být zaznamenáno ve veřejném seznamu či musí vyjít najevo ještě před konvokací věřitelů.¹³⁵ Tento požadavek lze s největší pravděpodobností vyvodit z výkladu celého ustanovení § 1712 odst. 2 o. z. v souvislostech, kdy se věřitel může vyvinut z negativních dopadů včasného nepřihlášení své pohledávky, prokáže-li dědicovu znalost o existenci pohledávky, z čehož lze dedukovat i obligatorní znalost zástavního či jiného věcného práva. Tu lze ovšem presumovat pouze tehdy, bude-li zaznamenáno ve veřejně přístupném seznamu či bude-li zjištěno ještě jinak před konvokací věřitelů.

11.2. Závazek dědice vůči věřiteli

Smysl a účel konvokace věřitelů je dotvořen ustanovením § 1713 o. z., které podává návod na postup při uspokojování věřitelů pro dědice, jenž si vyhradil výhradu soupisu. Současně prolamuje jeho omezenou odpovědnost za dluhy nastavenou ustanovením § 1706 o. z. (zákon zcela jistě udává chybné označení, a to § 1692 o. z., jež nesouvisí s odpovědností za dluhy, nýbrž s potvrzením o nabytí dědictví) a činí dědici překážku při uhrazování dluhů pozůstalosti tím, že zabraňuje jeho benevolenci. Neponechává volné vůli dědice pořadí, v němž budou věřitelé uspokojováni, nýbrž přikazuje, že dědic, jenž si vyhradil soupis pozůstalosti je povinen plnit dluh až do výše, v jaké by věřitel byl uspokojen při likvidaci pozůstalosti.

Adekvátní výklad k pochopení toho, proč bylo ustanovení začleněno do textu občanského zákoníku, podává důvodová zpráva. Ta zdůrazňuje zásadu poměrného

¹³⁵ Op. cit. sub 124.

uspokojení věřitelů, což znamená v případě předlužené pozůstalosti uspokojování věřitelů dle poměru dluhů a aktiv a respektování zařazení pohledávek věřitelů do jednotlivých skupin, jimž bývá přiřazena určitá hodnota důležitosti. Dědic by se neměl dopustit porušení této zásady, neboť by se poté mohli znevýhodnění věřitelé domáhat spravedlnosti u soudu, nedostane-li se jim tolik jako při likvidaci pozůstalosti, byť to pro dědice bude znamenat vynaložení více finančních prostředků, než kolik činí hodnota nabytého dědictví jakožto kvantitativní hranice odpovědnosti za dluhy. Bude-li pozůstalost předlužena, spravedlivě věřitel očekává nařízení likvidace pozůstalosti zakončenou uspokojováním přihlášených pohledávek dle pravidel stanovených pro likvidaci pozůstalosti. Proto nemůže být poškozen rozhodnutím dědiců ponechat si předluženou pozůstalost a následně odbavovat jednotlivá pasiva dle libosti.¹³⁶

Jednotlivé skupiny věřitelů a jejich pořadí při uspokojování v rámci likvidace pozůstalosti definuje ustanovení § 273 z. ř. s., přičemž bude aplikováno přiměřeně. Dědic při placení dluhů musí opominout skupiny týkající se likvidace pozůstalosti a bude postupně uhrazovat jednotlivá pasiva, přičemž nebude-li hodnota dědictví postačovat k úhradě všech dluhů v jejich stoprocentní výši, uspokojí se v téže skupině poměrně.

Na prvním místě jsou dědicové povinni zaplatit odměnu a náhradu hotových výdajů a případně náhradu za daň z přidané hodnoty soudního komisaře za úkony provedené v pozůstalostním řízení. Do druhé skupiny patří náklady zůstavitelova pohřbu, nebyly-li hrazeny z pozůstalosti. Ve třetí skupině se hradí odměna a náhrada hotových výdajů toho, kdo spravoval pozůstalost. V předposlední čtvrté skupině budou uspokojeny pohledávky výživného a v poslední páté skupině všechny ostatní.¹³⁷

11.3. Shrnutí rozsahu odpovědnosti dědice za dluhy

Aby byl smysl a účel konvokace zcela pochopen, v následujícím textu popíši tři modelové situace:

1. Dědic neuplatnil výhradu soupisu, tudíž nemůže navrhnout ani konvokaci věřitelů. Navrhne-li konvokaci věřitelů ten, kdo spravuje pozůstalost, odpovědnosti dědice se to nijak nedotkne a bude přesto odpovídat za veškeré dluhy zůstavitele v plném rozsahu.
2. Dědic uplatnil výhradu soupisu, kterou však nenavrhl konvokaci věřitelů on ani ten, kdo spravuje pozůstalost. Dědic bude odpovídat do výše ceny nabytého dědictví.

¹³⁶ Op. cit. sub 1.

¹³⁷ Op. cit. sub 136.

Nicméně může nastat taková situace, kdy bude dědictví předloženo a dědic uspokojí poměrně všechny dosud známé věřitele. Následně se přihlásí věřitel další, přičemž hodnota dědictví toho konkrétního dědice bude již vyčerpána. Přesto bude muset dědic věřiteli plnit tu poměrnou část dluhu, jako kdyby byl znám od počátku, tedy až do výše, v jaké by byl uspokojen při likvidaci pozůstalosti.

3. Dědic uplatnil výhradu soupisu a byla navržena konvokace věřitelů. Není rozhodné, zda konvokaci navrhl sám dědic, či ten, kdo spravuje pozůstalost. Dědic uspokojí poměrně všechny věřitele, kteří se včas přihlásili se svou pohledávkou. Opět celá modelová situace se dotýká předložené pozůstalosti, jinak by věřitelé měli nárok na plné uhrazení svých pohledávek. Po vyčerpání hodnoty dědictví na úhradu zůstavitelových dluhů se přihlásí další věřitel. Nicméně tomu se již nedostane ničeho (není-li tu dědic jiný, který neuplatnil výhradu soupisu).

12. Odloučení pozůstalosti

Institut odloučení pozůstalosti (*separatio bonorum*¹³⁸; § 1709 o. z.) nebo její části (§ 152 odst. 1 z. ř. s.) poskytuje ochranu především věřiteli, jenž má důvodnou obavu z předlužení dědice. Obává-li se věřitel důvodně předlužení dědice, který byl již o svém dědickém právu vyrozuměn a dědictví neodmítl, může soudnímu komisaři před potvrzením nabytí dědictví navrhnout, aby pozůstalost nebo její konkrétní část zůstala oddělena od jmění dědice a byla spravována zvlášť (§ 1709 o. z.).

Dřívější judikatura dovozovala, že rozhodující je okamžik podání návrhu, nikoliv okamžik, v němž se o podaném návrhu rozhoduje. Slovy tehdejší judikatury musí být žádost podána před odevzdáním, ke kterému dochází doručením odevzdací listiny.¹³⁹ Řízení o návrhu se považuje za řízení specifické konané v rámci řízení o pozůstalosti, v němž věřitel vystupuje jako jeho účastník.¹⁴⁰

Odloučení pozůstalosti zabraňuje splynutí dědicova majetku se zděděným majetkem, kdy není rozhodné, zda dědic uplatnil či neuplatnil výhradu soupisu či zda sám nějaký majetek vlastní nebo nevlastní. Věřitel zůstavitele tím získá přednost před věřiteli dědice na uspokojení z odloučeného majetku.¹⁴¹

Význam má odloučení pozůstalosti především tehdy, existuje-li pouze jeden dědic či je dědiců více a u všech existuje důvodná obava z jejich předlužení. Bude-li více dědiců, z nichž jsou někteří plně solventní, a u některých existuje obava z předlužení, není návrh na odloučení pozůstalosti na místě a neměl by být soudním komisařem schválen. Došlo by tím k nespravedlivému omezení práv všech dědiců, poněvadž by byl odloučen majetek, jenž si může do pravomocného potvrzení nabytí dědictví nárokovat každý z nich. Dohromady tvoří společenství dědiců, a dokud nebude pravomocně potvrzeno nabytí dědictví, má každý z nich právo k celé věci, tak jako tomu je například u společného jmění manželů (§ 1236 o. z.). Vzpomeňme, že dědicové odpovídají za dluhy společně a nerozdílně, věřitel není omezen ve

¹³⁸ Op. cit. sub 1.

¹³⁹ Rozsudek Nejvyššího soud Československé republiky R II 380/27. Vážný 7609. Sbíрка rozhodnutí NS 1919-1945, IX-b/1927 [online]. Beck-online. [cit. 13. 11. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptcojsg5pxmyl2nz4v6nzwga4q&groupIndex=0&rowIndex=0#>

¹⁴⁰ VLÁČIL, D. v komentáři k § 152 in SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HRMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2020, s. 328–329 [online]. Beck-online. [cit. 12. 11. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgbpwk232ge4toltqmyytkmq>

¹⁴¹ ŠEŠINA, M. v komentáři k § 1709 in ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 592

výběru a může žádat uspokojení po každém z dědiců podle míry jejich odpovědnosti.¹⁴² To znamená, že není vázán při své volbě žádat plnění po zadluženém dědici, nýbrž může zvolit jiného dědice. Samozřejmě se může stát, že věřitel nebude z plnění ostatních dědiců zcela uspokojen a předlužený dědic mu nebude plnit ničeho. Nelze však pod hrozbou tohoto rizika upřednostnit práva věřitele před právy dědiců na pozůstalost a nařídít odloučení pozůstalosti.

Uplatní-li účinně věřitel toto své právo ukotvené zákonem, bude se moci domáhat uspokojení pohledávky pouze z majetku té části pozůstalosti, které se odloučení týká, a pouze vůči tomu dědici, jenž předmětný majetek nabyt, a to bez újmy ostatním věřitelům. Navíc má-li již vydaný exekuční titul, může vést na něj exekuci. Zdali uplatní dědic právo výhrady soupisu, nemá v případě posouzení úhrady dluhu v rámci institutu odloučené pozůstalosti žádný význam. Nemá ani věcněprávní účinky, neuvádí se v žádných veřejných seznamech či rejstřících a dokonce ani neomezuje dědice v nakládání s tímto zděděným majetkem.¹⁴³ Zákon pouze stanovuje povinnost jej spravovat jako oddělené jmění. Proto by neměl věřitel otálet a co nejdříve vymáhat splnění dluhu z odloučeného majetku.

Jaké postavení však získá věřitel, bude-li na odloučeném majetku váznout zástavní právo? V zákoně ani v dosavadní judikatuře odpověď nenalezneme, ale z odborného textu Šešiny lze usuzovat, že uspokojování jednotlivých pohledávek bude dle obecných pravidel lepšího pořadí.¹⁴⁴

Jak pohledávka, tak i obava věřitele z předlužení musí být náležitě doloženy, například listinami, jinak soudní komisař návrhu nevyhoví. Bude na věřiteli, jenž odloučení pozůstalosti navrhuje, aby osvědčil, že předlužení dědice je pravděpodobné, nemusí však být spolehlivě prokázáno.¹⁴⁵ Tak tomu bude zajisté například tehdy, bude-li proti dědici vedeno insolvenční řízení a mohlo by hrozit, že zděděný majetek zadlužený dědic použije na úhradu vlastních dluhů. Není rozhodující, zda návrh směřuje k věci movité či nemovité, neboť jak opět vyplývá z prvorepublikové judikatury, je opatření přípustné i ohledně nemovitostí.¹⁴⁶

Přestože se nepominutelný dědic považuje za věřitele pozůstalosti, resp. dědiců, není dle Drápala on ani odkazovník věcně legitimován k podání návrhu na odloučení

¹⁴² Op. cit. sub 140.

¹⁴³ DRÁPAL, L. v komentáři k § 1710 in FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 593–598 [online]. Beck-online. [cit. 18. 11. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgvpwk5tlge3s443cl4zdamj44dsx3qmyytomjq>

¹⁴⁴ Op. cit. sub 140.

¹⁴⁵ Úsnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 12. 2017, sp. zn. 21 Cdo 165/2017. Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek NS, 8419/2017 [online]. Beck-online. [cit. 7. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrg5pw4427ha2dcoi&groupIndex=0&rowIndex=0>

¹⁴⁶ Tamtéž.

pozůstalosti.¹⁴⁷ S právním názorem vysloveným v citovaném komentáři by se jistě dalo polemizovat, neboť jak je již patrné, je obecný zákoník občanský aplikovatelný za jistých okolností i na soudobou právní úpravu a ten stanoví, že rovněž nepominutelný dědic či odkazovník mohou žádat odloučení pozůstalosti (§ 812 o. z. o.).

Domnívám se, že jelikož tomu žádné zákonné ustanovení nebrání, je nepominutelný dědic oprávněn následně podat návrh na odloučení pozůstalosti poté, co mu bude na základě provedeného soupisu pozůstalosti vypočten povinný díl, je-li to důvodné.

12.1. Usnesení o povolení odloučení pozůstalosti

O návrhu věřitele, který musí být opatřen důkazními listinami dokládajícími jak existenci konkrétní pohledávky, tak důvodnou obavu z předlužení dědice a dále musí obsahovat přesné označení majetku, jenž má být odloučen,¹⁴⁸ soudní komisař rozhodne usnesením (§ 152 z. ř. s.), proti kterému je odvolání přípustné (§ 129 z. ř. s.). Usnesení se doručuje všem účastníkům, a to i věřiteli, který odloučení pozůstalosti navrhl, jelikož je v této části řízení o pozůstalosti rovněž účastníkem (§ 112 z. ř. s.). Usnesení nemusí být doručováno do vlastních rukou výhradně adresáta, a proto je vhodné použít obálku s označením TYP III.

Před vydáním rozhodnutí by si však soudní komisař měl vyžádat vyjádření dotčeného dědice, aby se mohl nařčení bránit. Bude-li věřitelů navrhujících odloučení pozůstalosti více, bude záležet na tom, zda některý z nich bude již disponovat exekučním titulem, a dále na pořadí, v jakém uplatnili svou pohledávku, a na tom, do které skupiny rozhodné pro uspokojování náleží.¹⁴⁹

Usnesení by mělo kromě povolení odloučení pozůstalosti obsahovat také rozhodnutí o závěře pozůstalosti (§ 149 z. ř. s.), byť by tím nebylo dodrženo doslovné znění zákona provést závěru okamžitě po přijetí návrhu na odloučení pozůstalosti [§ 1682 odst. 1 písm. d) o. z.]. Nicméně se rovněž kloním k tomu, aby rozhodnutí o závěře bylo obsahem až usnesení o povolení odloučení pozůstalosti. Závěru provede soudní komisař tak, že zajistí konkrétní majetek uložení do úschovy u soudu, soudního komisaře nebo u vhodného schovatele, popřípadě zapečetěním v zůstavitelově bytě nebo na jiném vhodném místě (§ 149 z. ř. s.). Dále by týmž usnesením soudního komisaře mělo být rozhodnuto o správě pozůstalosti, případně o stanovení osoby správce pozůstalosti.¹⁵⁰

¹⁴⁷ Op. cit. sub 142.

¹⁴⁸ Op. cit. sub 140.

¹⁴⁹ Op. cit. sub 140.

¹⁵⁰ Op. cit. sub 140.

V odborném komentáři k ustanovení § 152 z. ř. s. David Vláčil předkládá jiný postup a zcela bez jakéhokoliv dalšího zkoumání (např. bez vyžádání si vyjádření dotčeného dědice) ukládá soudnímu komisaři povinnost neprodleně po podání návrhu na odloučení pozůstalosti rozhodnout o závěře pozůstalosti, a to dokonce i bez toho, že by bylo zřejmé, zda odloučení pozůstalosti bude povoleno.¹⁵¹ Činí tak tento krok nezbytným a soudním komisařem automaticky vykonávaným.

Jsem si vědoma, že tento postup výslovně vyplývá z ustanovení § 1682 odst. 1 písm. d) o. z. Jiný požadavek pro nařízení závěry klade zákon o zvláštních řízeních soudních (§ 152 odst. 2 z. ř. s.), poněvadž závěru pozůstalosti vyžaduje, až stane-li nezbytnou. Závěry však není třeba, náleží-li do pozůstalosti nemovitost poskytující dostatečnou jistotu (§ 1683 o. z.). Tak tomu bude do výše dvou třetin její obvyklé ceny (§ 2013 o. z.), u stavebního pozemku nebo nemovité věci sloužící podnikatelským účelům potom do výše jedné poloviny jejich obvyklé ceny a právo stavby je dostatečnou jistotou do výše poloviny obvyklé ceny, pokud úplata ujednaná jako stavební plat bude splacena nejpozději pět let před zánikem práva stavby (§ 2014 odst. 1 o. z.). Možná tím tvůrce procesního zákona měl na mysli právě tuto nezbytnost spočívající v nutnosti závěry, není-li v pozůstalosti nemovitost jako jistota. Zřejmě bude nejlepší variantou přiklonit se ke znění občanského zákoníku a závěru provést téměř vždy, avšak jak jsem zmínila o pár řádek výše, až současně s usnesením o povolení odloučení.

Krok, který ovšem bude zcela jistě následovat, posoudí-li soudní komisař návrh věřitele jako důvodný a požádá-li o to věřitel, bude právě onen soupis pozůstalosti [§ 1685 odst. 2 písm. c) o. z.].

Nicméně zákon o zvláštních řízeních soudních počítá s vyhotovením seznamu majetku (§ 152 odst. 2 z. ř. s.). Otázkou je, co je tím konkrétně myšleno a za jakých okolností bude sestaven. Přikláním se k názoru Šešiny, že tomu tak bude zřejmě tehdy, nepožádá-li věřitel o provedení soupisu pozůstalosti nebo také tehdy, bude-li již soupis vyhotoven z jiných důvodů a odloučení se bude týkat pouze části pozůstalosti. V takovém případě vyhotoví soudní komisař seznam týkající se odlučovaného majetku vycházející z již provedeného soupisu pozůstalosti.¹⁵² Požádá-li věřitel o soupis pozůstalosti, existuje několik možností, jak bude vyhotoven. O tom bylo ale pojednáno dříve v jiné části této práce.

Následně, ukáže-li se to nezbytným, soudní komisař může majetek mimo závěry pozůstalosti zajistit i jinými opatřeními, která zákon nabízí ve svých ustanoveních § 150

¹⁵¹ Op. cit. sub 139.

¹⁵² Op. cit. sub 140.

a § 151 z. ř. s., tj. zákazem výplaty z účtu nebo vkladní knížky, a dále může soudní komisař usnesením dlužníkům uložit, aby svá dlužná plnění vůči zůstaviteli skládali do úschovy soudu. Poněvadž závěru pozůstalosti a další opatření činí soudní komisař na základě pověření projednáním pozůstalosti, z logiky věci vyplývá, že daná opatření zanikají právní mocí usnesení, jímž je řízení o pozůstalosti skončeno.

12.2. Polemika nad výkladem k ustanovení § 1709 o. z.

Výklady k ustanovení § 1709 o. z. a k jeho procesnímu ekvivalentu v ustanovení § 152 z. ř. s. se v leccčem liší. Kromě sledu povolování odloučení pozůstalosti a nařizování závěry se rozchází v pochopení § 1709 odst. 2 o. z., kde je psáno, že návrh na odloučení pozůstalosti nebrání, aby soud nabytí dědictví potvrdil.

K tomuto Drápal míní, že včasné podání návrhu na odloučení pozůstalosti soudnímu komisaři nebrání nabytí dědictví usnesením nejprve potvrdit a o návrhu na odloučení pozůstalosti rozhodnout tudíž až následně.¹⁵³

Odlíšného názoru je Šešina, který ustanovení § 1709 odst. 2 o. z. vykládá tak, že trvajícím odloučením pozůstalosti nečiní překážku pro potvrzení nabytí dědictví. Rovněž klade požadavek, aby v usnesení, jímž se řízení o pozůstalosti končí, bylo zmíněno povolení odloučení pozůstalosti, označení konkrétního majetku a věřitele, v jehož prospěch bylo nařízeno.¹⁵⁴ Stejného názoru je i David Vláčil, jenž připouští povolit odloučení pozůstalosti pouze tehdy, nebylo-li dosud potvrzeno nabytí dědictví.¹⁵⁵

Příkláním se k převažujícímu výkladu Martina Šešiny a Davida Vláchila, poněvadž usnesením, kterým je nabytí dědictví potvrzeno, se řízení o pozůstalosti končí. Domnívám se, že soudní komisař poté nebude již nadále legitimován k vydávání dalších usnesení. Navíc by vydání usnesení až posléze postrádalo smysl, jelikož pravomocným potvrzením dědictví dochází ke splnutí dědicova majetku s majetkem zůstavitele.

12.3. Zánik odloučení pozůstalosti

Odloučení pozůstalosti zanikne zejména splněním předmětné pohledávky věřitele. Dalším ze způsobů zániku je pravomocné nařízení likvidace pozůstalosti [§ 200 písm. e) z. ř. s.]. Právní mocí rozhodnutí o dědictví zaniká závěra pozůstalosti a všechna opatření, která byla přijata k zajištění pozůstalosti, a zaniká rovněž správa pozůstalosti [§ 188 písm. a)

¹⁵³ Op. cit. sub 142.

¹⁵⁴ Op. cit. sub 105.

¹⁵⁵ Op. cit. sub 139.

a b) z. ř. s.]. Odloučení pozůstalosti nespadá pod tento výčet, proto jistě nadále trvá i po skončení řízení o pozůstalosti. Nemělo by jinak ani smysl odloučení pozůstalosti nařizovat (kromě oddělené správy za trvání řízení o pozůstalosti), jelikož dědic se stává vlastníkem majetku až právní mocí usnesení o dědictví a v tuto chvíli dochází k uspokojování dluhů zůstavitele. Každopádně jakmile se zděděný majetek dostane do dispozice dědice, zákon jej neomezuje v nakládání s ním. Proto by věřitel měl být aktivní a neotálet s vymáháním své splatné pohledávky. Bude-li mít svou pohledávku navíc již vykonatelnou a dědic bude nakládat s odloučeným majetkem tak, že zkrátí práva věřitele, jenž navrhl odloučení pozůstalosti, může se věřitel domáhat relativní neúčinnosti právního jednání (§ 589 a násl. o. z.). Věřitel musí být obezřetný rovněž z toho důvodu, aby nedošlo k promlčení jeho pohledávky.

Není vyloučena ani dohoda mezi dědicem a věřitelem o zániku nařízeného odloučení pozůstalosti.¹⁵⁶

¹⁵⁶ Op. cit. sub 140.

13. Zcizení dědictví

Smlouvou ve formě veřejné listiny může dědic po smrti zůstavitele zcizit dědictví. V takovém případě nabyvatel vstupuje do všech práv a povinností náležejících k pozůstalosti (§ 1714 o. z.). Jedná se však o nepřesnou zákonnou terminologii, neboť dědictví je již to, co nabyde dědic z pozůstalosti (§ 1475 odst. 3 o. z.). Kdybychom se striktně drželi tohoto označení, jednalo by se o prosté nakládání s majetkem náležejícím do pozůstalosti za podmínek stanovených zákonem, kdežto v případě zcizení dědictví, jaké má na mysli zákonodárce, dochází k sukcesi práv a povinností, nabyvatel se stává dědicem.¹⁵⁷

Dojde-li k uzavření smlouvy o zcizení dědictví, musí být o tom soudní komisař bez zbytečného odkladu informován (§ 1715 o. z.). Následujícími řádky popíši dopad zcizení dědictví na výhradu soupisu a odpovědnost dědice za dluhy zůstavitele.

Nový dědic v důsledku uzavření smlouvy o zcizení dědictví musí přijmout stav řízení o pozůstalosti takový, jaký je v době jeho nástupu do řízení.¹⁵⁸ I proto je dobré soudního komisaře neprodleně vyrozumět o převodu. Ohledně výhrady soupisu to bude znamenat, že v případě, že původní dědic (zcizitel) uplatnil výhradu soupisu, vstupuje do tohoto postavení i nabyvatel pozůstalosti. Nicméně v opačném případě bude nabyvatel oprávněn uplatnit výhradu soupisu pouze tehdy, neuplynula-li původnímu dědici ještě lhůta k vyjádření.¹⁵⁹ Samozřejmě stejné platí i tehdy, nebyl-li ještě původní dědic o právu výhrady soupisu poučen. Poté nového dědice soudní komisař teprve vyrozumí o jeho právu uplatnit výhradu soupisu a sám se rozhodne, zda tak učiní.

Odpovědnost za dluhy v případě zcizení dědictví upravuje ustanovení § 1720 o. z. Poskytuje věřiteli ochranu, aby nebyl záměnou účastníků poškozen. Dalo by se říci, že věřitel získá lepší postavení při vymáhání své pohledávky, neboť mu jsou zcizitel i nabyvatel zavázáni společně a nerozdílně. Jaký je rozsah takové odpovědnosti jsem již rozebrala v podkapitole Solidární odpovědnost.

Poněvadž budou nadále dlužníky jak zcizitel, tak nabyvatel, bude vhodné, aby se už ve smlouvě o zcizení dědictví nabyvatel zavázal zciziteli uhradit mu vše, co vynaloží věřiteli na úhradu jeho pohledávky.¹⁶⁰ Věřitel se totiž může domáhat plnění po kterémkoliv z nich.

¹⁵⁷ Op. cit. sub 5, s. 314

¹⁵⁸ Op. cit. sub 156.

¹⁵⁹ Op. cit. sub 18.

¹⁶⁰ ŠEŠINA, M. v komentáři k § 1720 in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 628

14. Dědické právo v Rumunsku

Dědické právo v Rumunsku je obsaženo v několika předpisech a na rozdíl od úpravy v České republice zde zákon upravující činnost notářů rovněž obsahuje ustanovení týkající se projednání pozůstalosti notáři.

Hmotné dědické právo je v Rumunsku upraveno zákonem č. 287/2009 o občanském zákoníku (CODUL CIVIL, dále také jen „c. c.“).¹⁶¹ Nesporná dědická řízení spadají do pravomoci notářů a ke sporným dědickým řízením jsou příslušné soudy prvního stupně.¹⁶² Procesní postup soudů nalezneme v zákoně č. 134/2010 o občanském soudním řádu (CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ). Notářskou činnost a jejich postupu upravuje zákon č. 36/1995 o veřejných notářích a notářské činnosti (LEGEA NOTARILOR PUBLICI ȘI a ACTIVITĂȚII NOTARIALE, dále také jen „notářský zákon“ či „l. n.“).¹⁶³

V rámci této kapitoly se však zaměřím pouze na aspekty týkající se soupisu majetku náležejícího do pozůstalosti a odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele z hlediska Codul Civil a notářského zákona.

14.1. Soupis majetku z dědictví

Osoby přicházející v úvahu k dědění, věřitelé pozůstalosti či jiná zúčastněná osoba mohou požádat příslušného notáře, aby nařídil soupis majetku náležejícího do pozůstalosti, přičemž veškeré náklady se soupisem spojené jdou k tíži pozůstalosti.

Soupis provede osoba, na které se dědicové dohodnou s věřiteli. Nedosáhnou-li konsensu, jmenuje tuto osobu notář nebo případně příslušný soud (článek 1115 c. c.). Inventarizaci pozůstalosti rovněž zakotvuje notářský zákon v článku 105, přičemž obsahuje podobná pravidla jako shora uvedená.

Zpráva o soupisu obsahuje seznam věcí, jejich popis a předběžné ocenění, vše k datu úmrtí zůstavitele. Samostatně se uvedou položky, jejichž vlastnické právo je sporné. u majetku, jež se nachází v držení třetích osob, se uvede místo uložení a důvod, pro který se zde nacházejí. Náležitosti zprávy o soupisu jsou tedy velmi podobné s náležitostmi protokolu o soupisu, popř. seznamu správce či prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku.

¹⁶¹ *Portal legislativ* [online]. Codul Civil. [cit. 28. 3. 2021]. Dostupné z: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/237956>

¹⁶² *Portál evropské e-Justice* [online]. European e-Justice. [cit. 28. 3. 2021]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_general_information-166-ro-cs.do?member=1

¹⁶³ *Portal legislativ* [online]. Legea notarilor publici și a activității notariale. [cit. 28. 3. 2021]. Dostupné z: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/5944>

Soupis podepíše osoba, která jej sepsala, právní nástupci a v případě jejich nepřítomnosti nebo v případě odmítnutí soupis podepsat jej podepíší dva svědci (článek 1116 c. c.).

Každý, kdo se bude cítit dotčen provedeným soupisem, může podat stížnost k příslušnému soudu (článek 1117 c. c.).

Požadovat soupis majetku za přítomnosti dědiců má také vykonavatel závěti (článek 1080 c. c.).

Dále má právo požadovat soupis majetku osoba, která přichází v úvahu jako dědic, nicméně dědictví dosud nepřijala. Vznese-li tato osoba požadavek na vyhotovení soupisu, nesmí jí lhůta k uplatnění práva na dědictví uplynout dříve než dva měsíce ode dne, kdy jí byla sdělena zpráva o soupisu (článek 1104 c. c.).

Jak bude patrné z následujícího textu o likvidačním řízení, bude soupis proveden i v tomto případě (viz dále).

Z výše uvedeného lze vyzorovat, že pořízení soupisu majetku není spojeno s odpovědností za dluhy, ale spíše se jedná o institut, jehož výsledkem je ucelený a přehledný soupis pozůstalosti.

14.2. Odpovědnost za dluhy

Dědicové odpovídají za dluhy zůstavitele poměrně dle hodnoty nabytého dědictví (článek 1114 c. c.). Toto pravidlo však může být prolomeno nařízením zůstavitele, aby dědic uhradil konkrétní dluh v plné výši.¹⁶⁴ Nicméně oproti úpravě občanského zákoníku v České republice je omezená odpovědnost dána přímo ze zákona.

Dědic ustanovený závětí, jemuž byla odkázána konkrétní věc z dědictví, není povinen nést dluhy s tou výjimkou:

- nařídil-li to přímo zůstavitel,
- je-li cílem odkázaného práva univerzální dědický titul (tj. povolání buď k celému dědictví nebo k části určené podílem, zlomkem, či k věcem určeným dle povahy či původu), potom je dědic odpovědný za závazky vyplývající z tohoto práva nebo
- ostatní majetek nepostačuje k úhradě dluhů (tj. závazky zůstavitele, ale i náklady spojené s vypravením pohřbu či vynaložené na inventarizace majetku).¹⁶⁵

¹⁶⁴ *Avocatnet.ro* [online]. Datoriile se mostenesc? Afla cine achita obligatiile celor decedati!. [cit. 28. 3. 2021]. Dostupné z: https://www.avocatnet.ro/articol_39676/Datoriile-se-mostenesc-Afla-cine-achita-obligatiile-celor-decedati.html?fbclid=IwAR2PAAdR3yjrYik-A8S4gmPyBk5r9IE3XbNF9u1k0K-shMo1I4GqUB26nFS0

¹⁶⁵ Op. cit. sub 163.

Taktéž Codul Civil umožňuje dědici, který uhradil na dluh více, než kolik činí jeho podíl, domáhat se po ostatních splnění jejich podílu na dluh (tzv. regres). Stejně tak nemůže-li jeden z dědiců zaplatit svůj podíl na dluhu, rozdělí se jeho část poměrně mezi ostatní dědice, a to i tehdy, vstoupí-li dědic do práv věřitelů (článek 1157 c. c.).

Je-li na osobu zůstavitele vedena exekuce, lze ji za podmínek stanovených v občanském soudním řádu vykonat též proti jeho dědicům (článek 1159 c. c.).

Současné znění Codul Civil přineslo oproti předchozí právní úpravě novinku spočívající v odpovědnosti za dluhy zůstavitele pouze zděděným majetkem.¹⁶⁶

14.3. Likvidační řízení

Po dohodě dědiců je notář oprávněn provést likvidaci závazků tížících pozůstalost či zcizit majetek z ní, nestanoví-li zákon jinak (článek 114 l. n.).

Likvidační řízení je dále specifikováno v článku 122 a násl. l. n. Notář je tedy oprávněn vymáhat pohledávky zůstavitele, hradit dluhy zůstavitele bez ohledu na to, zda již existovaly k datu úmrtí nebo vznikly až při projednání pozůstalosti, a dále je oprávněn zpeněžovat movitý či nemovitý majetek, pokud majetek z pozůstalosti není likvidní na pokrytí všech závazků nebo dědicové nemají v úmyslu s věřiteli uzavřít dohodu o smírném vypořádání.

Notář mimo jiné vyhotoví soupis majetku, rovněž na základě sdělení dědiců, a tabulku věřitelů (článek 123 l. n.). Tyto informace jsou obsahem následně vydaného osvědčení o likvidaci pozůstalosti v rámci povinné přípravné fáze. Dále zde notář uvede seznam dědiců s uvedením jejich podílů, dohodu dědiců o způsobu likvidace, určí osobu likvidátora a stanoví lhůtu pro ukončení likvidačního řízení, která nesmí být delší než jeden rok; po dohodě dědiců ji lze prodloužit (článek 131 l. n.). Notář je povinen osvědčení zveřejnit ve veřejných rejstřících (článek 124 l. n.).

Osobu likvidátora může ustanovit za života ještě sám zůstavitel, dědici nebo soud (článek 126 l. n.). Likvidátor má nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů (článek 127 l. n.).

Likvidátor při plnění svých povinností inkasuje pohledávky, hradí dluhy vyplývající z pozůstalosti a kapitalizuje movitý či nemovitý majetek buď prodejem ve veřejné dražbě, nebo uzavřením dohody s věřiteli (článek 128 l. n.). Způsob zpeněžení schválí na návrh likvidátora dědicové veřejnou listinou (článek 129 l. n.).

¹⁶⁶ Op. cit. sub. 163.

Na konci likvidačního řízení předloží likvidátor notáři zprávu o všech provedených krocích, včetně způsobu urovnání závazků (článek 132 l. n.). Až poté notář vydá osvědčení o dědictví a čistý výtěžek likvidace zahrne do pozůstalosti (článek 133 l. n.). Následně může být pozůstalost rozdělena mezi dědice (článek 134 l. n.).

Celé likvidační řízení hodnotím vcelku kladně, neboť umožní dědicům nabýt až čistý výtěžek bez následných povinností k úhradě dluhů. Taktéž pro věřitele to může znamenat zjednodušení, když jejich pohledávky budou urovnány odborně a již v rámci řízení o pozůstalosti, nikoliv až po jeho skončení, kdy není vždy úplně snadné plnění po dědicích vymoci.

Závěr

Tématem rigorózní práce byla výhrada soupisu a odpovědnost dědiců za dluhy zůstavitele. Tyto dva pojmy jsou spolu nezbytně spjaty, jelikož nejčastějším důvodem pro nařízení soupisu pozůstalosti bude právě uplatnění práva výhrady soupisu dědicem a jeho následná omezená odpovědnost za dluhy. Domnívám se, že právě ona odpovědnost je pro účastníky řízení o pozůstalosti často klíčová, neboť je pro člověka vcelku přirozené nekomplikovat si úmyslně životní situaci více, než je potřeba.

Výběr tématu nebyl zcela náhodný, nýbrž jsem si byla vědoma úskalí předmětných ustanovení. Cílem práce bylo podrobně analyzovat aktuální zákonná ustanovení a aplikovat je na praktických ukázkách tak, aby vznikl odborný text, jenž obsáhne veškeré odpovědi na sporné či nejasné otázky kolem výhrady soupisu a odpovědnosti dědiců za dluhy. V důsledku promítnutí teorie do praxe je leckdy možné lépe postřehnout střet těchto dvou rovin práva, proto na některých místech práce nabízím vlastní úvahy *de lege ferenda*.

Primárně bylo nutné vycházet zejména z občanského zákoníku, který se dotýká tématu nejvíce. Některá ustanovení jsou následně procesně doplněna zákonem o zvláštních řízeních soudních, jako je tomu hned u úvodních ustanoveních o výhradě soupisu § 1674 a násl. o. z. Zákon o zvláštních řízeních soudních má však zcela jinou logiku při sledu jednotlivých ustanoveních a nelogicky například ustanovení o svolání věřitelů předchází ustanovením věnujícím se poučení a vyrozumění o právu výhrady soupisu.

V procesním předpisu není řešena odpovědnost dědiců za dluhy, protože se jedná o materii spadající do působnosti hmotného práva.

Text zákona není v mnoha ustanoveních vždy jasně čitelný, proto bylo nutné často vycházet z odborných komentářů, s nimiž jsem se však často názorově neshodla. Nebylo to z důvodu, že bych je shledala nepoužitelnými či jinak vadnými, nýbrž nebyly dle mého mínění aplikovatelné v praxi, a to zejména s ohledem na veškerou další rutinu soudních komisařů a rozmarné chování účastníků řízení. Rovněž ne vždy se autoři v komentářích přímo vyjádřili k problému a odkazují pouze na budoucí soudní judikaturu, některým otázkám se vyhýbají úplně či se názorově rozcházejí, jako je tomu například v případě svěrenského nástupnictví nebo postavení nepominutelného dědice.

Jelikož vzorem pro současné znění občanského zákoníku byly především obecný zákoník občanský a osnova zákoníku bývalého Československa, byla využita rovněž judikatura se sbírky Vážného či komentáře Roučka a Sedláčka.

Nedostatečné zákonné znění lze spatřit hned na počátku části občanského zákoníku upravující dědické právo, kdy zákon naprosto opomíjí právo výhrady soupisu, bude-li nařízeno svěřenské nástupnictví. Nejsou zakotvena pravidla pro vyrozumívání svěřenského nástupce o výhradě soupisu a odborná veřejnost se v tomto názorově rozchází. Na toto téma jsem v práci podala argumentaci pro jednotlivé varianty, zmínila odborný názor jiných autorů a dle mého mínění podala uspokojivý výklad. Jsem toho názoru, aby převážně z ryze praktických důvodů byl následný dědic považován za účastníka již od samého počátku řízení o pozůstalosti. Nicméně nadále platí, že až soudní judikatura poskytne jednoznačnou odpověď na otázku, v jaké fázi řízení o pozůstalosti má být svěřenský nástupce vyrozumíván a jaká bude jeho úloha v první části řízení.

Na další úskalí lze narazit u obligatorně stanovených případů, kdy je soudní komisař povinen soupis pozůstalosti nařídit. Domnívám se, že ne všechny osoby, na jejichž ochranu má být soupis nařízen, jsou hodny takového opatření, když osoba nepřítomná či neznámá bude zpravidla odpovědná za svou situaci v řízení o pozůstalosti, a proto by k ekonomické tíži dědiců neměl být soupis prováděn jedním z nejnákladnějších způsobů, tj. soudním komisařem. V rámci téhož ustanovení lze objevit další nesrovnalost v různém procesním postavení jednotlivých věřitelů navrhujeících soupis pozůstalosti. Věřitel, který navrhl odloučení pozůstalosti je zvýhodněn oproti věřiteli, jenž osvědčil jiný vážný důvod pro nařízení soupisu. S tímto zákon nepočítá automaticky jako s osobou, která má právo být přítomna a vznášet dotazy či připomínky při soupisu. Proto jsou na tomto místě v práci zmíněny úvahy *de lege ferenda*, zejména aby každý věřitel, který navrhl soupis pozůstalosti, byl oprávněn být u něj přítomen, vznášet dotazy a činit připomínky.

Velmi strohé se mi jeví ustanovení o nákladech na pořízení soupisu a jistě vyvolávají mnoho komplikovaných situací. Vhodné by bylo stanovit pevná pravidla pro jednotlivé případy nařízeného soupisu pozůstalosti, včetně upřesnění hrazení jednotlivých položek nákladů a způsobu rozhodování o nich.

Ani pravidla pro možné alternativní nahrazení soupisu pozůstalosti prováděného soudním komisařem nejsou z mého hlediska kompletní. Zejména má-li být soupis nahrazen společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku, zákonodárce si mohl dát více záležet na přesném vymezení náležitostí onoho prohlášení.

V neposlední řadě ustanovení o oznamování provedení soupisu věřiteli je zcela plytké, chybí mu řádná hypotéza a v tomto případě by mohla být obsažena i sankce. Dále způsob oznamování je zcela opomenut, jakož i význam a způsob věřitelova vyjádření se k soupisu.

V rámci odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele se mi jeví jako nejkomplikovanější minimální úprava rozsahu „společně a nerozdílně“, když je nutné pátrat v obecných ustanoveních o odpovědnosti za dluhy. Ani zde není jednotný odborný názor, neboť někteří považují za rozhodující výši podílů stanovených zákonem a jiní výši podílů potvrzených pravomocným usnesením. Proto si myslím, že by lze odpověď nalézt v jiné části občanského zákoníku, měla by být věnována pozornost rozsahu odpovědnosti dědiců za dluhy primárně na tomto místě.

Stejně tak dle dikce zákona je umožněno navrhnout odloučení pozůstalosti věřiteli, není už ale zřejmé, zda je k takovému návrhu legitimní také odkazovník či nepominutelný dědic.

Nejasných míst je možné nalézt v úpravě dědického práva v občanském zákoníku mnoho. Některé lze zodpovědět logickým úsudkem, některé by však měl zákonodárce odstranit novelizací občanského zákoníku.

Seznam použitých zkratek

Občanský zákoník/o. z.	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Obč. z.	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
Z. ř. s.	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
O. s. ř.	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
O. z. o.	Zákon č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský
Listina	Listina základních práv a svobod
Nesporný patent	Zákon č. 208/1854 ř. z., o soudním řízení v nesporných právních věcech
Notářský řád	Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti
Notářský tarif	Vyhláška č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky
Codul Civil/c. c.	Zákon č. 287/2009 o občanském zákoníku (Rumunsko)
L. n.	Zákon č. 36/1995 o veřejných notářích a notářské činnosti (Rumunsko)

Seznam použitých zdrojů

Právní předpisy České republiky

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákona č. 256/2013 Sb., katastrální zákon

Zákon č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský

Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích

Zákon č. 208/1854 ř. z., o soudním řízení v nesporných právních věcech

Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti

Zákon č. 303/2017 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti se zrušením statusu veřejné prospěšnosti

Právní předpisy Rumunska

Zákon č. 287/2009 o občanském zákoníku (CODUL CIVIL)

Zákon č. 36/1995 o veřejných notářích a notářské činnosti (LEGEA NOTARILOR PUBLICI ȘI a ACTIVITĂȚII NOTARIALE)

Podzákoné právní předpisy

Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy

Vyhláška č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky

Odborné články

NÝVLTOVÁ, M. *Výhrada soupisu pozůstalosti v praxi*. Ad Notam. 2018, č. 3, s. 18 [online]. Beck-online. [cit. 22. 9. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrhbpwc3s7gnpxgxzrha&groupIndex=0&rowIndex=0#>

NOVOBILSKÝ, V. *Svěřenské nástupnictví v řízení o pozůstalosti*. Ad Notam. 2016, č. 6, s. 9 [online]. Beck-online. [cit. 10. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck->

[online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgzpwc3s7gpxgxzz&groupIndex=1&rowIndex=0](https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgzpwc3s7gpxgxzz&groupIndex=1&rowIndex=0)

TALANDA, A., TALANDOVÁ, I., PLAŠIL, F.. *Postavení nepominutelného dědice*. Ad Notam. 2019, č. 1, s. 27 [online]. Beck-online. [cit. 11. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrhfpwc3s7gfpngxzsg4&groupIndex=0&rowIndex=0>

VOLNÝ, K. *Participace věřitelů na soupisu pozůstalosti*. Ad Notam. 2020, č. 4.

MIHALÍK, V. *Odpovědnost dědice za dluhy zůstavitele*. Právní rozhledy. 2017, č. 5, s. 153 [online]. Beck-online. [cit. 17. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrg5pxa4s7gvpngxzrguzq&rowIndex=0>

BALADOVÁ, o. *Zamyšlení nad konvokací věřitelů*. Ad Notam. 2018, č. 4, s. 16 [online]. Beck-online. [cit. 1. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrhbpwc3s7grpxgxzrgy&groupIndex=3&rowIndex=0>

Avocatnet.ro [online]. Datoriile se mostenesc? Afla cine achita obligatiile celor decedati!. [cit. 28. 3. 2021]. Dostupné z: https://www.avocatnet.ro/articol_39676/Datoriile-se-mostenesc-Afla-cine-achita-obligatiile-celor-decedati.html?fbclid=IwAR2PAdR3yjryik-A8S4gmPyBk5r9IE3XbNF9u1k0K-shMo1I4GqUB26nFS0

Odborná literatura

FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015 [online]. Beck-online.

HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014 [online]. Beck-online.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014

LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014 [online]. Beck-online.

SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2020 [online]. Beck-online.

SVOBODA K., SMOLÍK P., LEVÝ J., ŠÍNOVÁ R. a kol. *Občanský soudní řád*. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017 [online]. Beck-online.

DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I, II*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009 [online]. Beck-online.

SVOBODA, J., KLIČKA, o. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014.

ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019.

ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. ASPI Publishing, s. r. o., 2002.

Judikatura

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. 33 Cdo 5273/2009, Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek NS, 16/2012. C 10962 [online]. Beck-online.
Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgipwgxzrga4tmmq&groupIndex=0&rowIndex=0>

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 4. 2007, sp. zn. 29 Cdo 549/2007, Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek NS, 6/2008. C 5127 [online]. Beck-online.
Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqhbpgxzvgezdo&groupIndex=0&rowIndex=0>

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 7. 12. 2016, sp. zn. 21 Cdo 122/2016. Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek NS, 2/2018. C 16225 [online]. Beck-online.
Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrhbpwgxzrgyzdeni&groupIndex=0&rowIndex=0>

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 6. 2018, sp. zn. 21 Cdo 3604/2017. [online]. www.nsoud.cz. Dostupné z:

https://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/EF484F6435BAD3E4C12582FA0047851C?openDocument&Highlight=0

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. 8. 2014, sp. zn. 22 Cdo 585/2014. Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek NS, 26/2014. C 14036 [online]. Beck-online. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgrpwgxzrgydgngq&groupIndex=0&rowIndex=0>

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 5. 2017, sp. zn. 22 Cdo 4799/2015. Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek NS, 4/2018. C 16686 [online]. Beck-online. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrhbpwngxzrgy3dqngq&groupIndex=0&rowIndex=0>

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 10. 2007, sp. zn. 21 Cdo 1219/2006. Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek NS, 8/2009. C 5441 [online]. Beck-online. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqhfwpwngxzvqg2dc&groupIndex=0&rowIndex=0>

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 4. 2009, sp. zn. 21 Cdo 3183/2007. Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek NS, 13/2011. C 9290 [online]. Beck-online. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgfpwngxzgi4ta&groupIndex=0&rowIndex=0>

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 12. 2017, sp. zn. 21 Cdo 165/2017. Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek NS, 8419/2017 [online]. Beck-online. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrg5pw4427ha2dcoi&groupIndex=0&rowIndex=0>

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 14. 5. 2019, sp. zn. *III. ÚS 1437/19*. [online]. www.nalus.usoud.cz. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=106958&pos=1&cnt=1&typ=result>

Rozsudek Nejvyššího soud Československé republiky R i 774/30. Vážný 10343. Sbíрка rozhodnutí NS 1919-1945, XII-b/1930 [online]. Beck-online. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptcojtgbpmyl2nz4v6mjgqm2dg>

Rozsudek Nejvyššího soud Československé republiky R i 1595/34. Vážný 14114. Sbíрка rozhodnutí NS 1919-1945, XVII/1935 [online]. Beck-online. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptcojtgvpmyl2nz4v6mjugeyti>

Rozsudek Nejvyššího soud Československé republiky R II 380/27. Vážný 7609. Sbíрка rozhodnutí NS 1919-1945, IX-b/1927 [online]. Beck-online. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptcojsg5pxmyl2nz4v6nzwga4q&groupIndex=0&rowIndex=0#>

Rozsudek Nejvyššího soud Československé republiky R i 610/30. Vážný 10171. Sbíрка rozhodnutí NS 1919-1945, XII-b/1930 [online]. Beck-online. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptcojtgbpmyl2nz4v6mjgqe3tc>

Rozsudek Nejvyššího soud Československé republiky R i 423/19. Vážný 312. Sbíрка rozhodnutí NS 1919-1945, I/1919 [online]. Beck-online. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptcojrhfpmyl2nz4v6mzrgi>

Ostatní zdroje

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3. 12. 2001, č.j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy

Výhrada soupisu a odpovědnost za dluhy zůstavitele

Abstrakt

Rigorózní práce je zaměřena na vzájemně se doplňující výhradu soupisu a odpovědnost dědiců za dluhy, což je možná jedno z nejpůvodnějších témat v rámci dědického práva. V důsledku navrácení se novelou občanského zákoníku k tradičnímu pojetí zákonodárce oprávil hned několik významných institutů známých z minulého století. Je jím mnohdy nepochopené právo výhrady soupisu, když dědic jej musí uplatnit, aby odpovídal za dluhy zůstavitele pouze omezeně, přičemž za účinnosti předcházejícího občanského zákoníku tomu tak bylo automaticky ze zákona. Dále je také institutem chránícím znevýhodněné skupiny dědiců. Alespoň se tak může na první pohled zdát. Někdy totiž může být soupis pozůstalosti neúměrnou přítěží pro dědice, jen aby byl ochráněn například dědic neznámý či nepřítomný.

Odpovědnost za dluhy zůstavitele či lépe řečeno její rozsah je vesměs otázkou pro dědice zásadní, aby mohl učinit rozhodnutí, zda dědictví odmítne, nebo ho přijme. Bude-li dědic poslušným účastníkem řízení o pozůstalosti, může svou odpovědnost omezit nikoliv pouze výhradou soupisu, nýbrž občanský zákoník poskytuje k maximalizaci ochrany dědice ještě institut konvokace věřitelů. Z textu zákona nejsou ovšem hned na první pohled zřejmá pravidla, z nichž lze stanovit, kolik, komu, kdy a jakým způsobem má být věřitelům zůstavitele plněno. Proto je součástí rigorózní práce rovněž stručný přehled jednotlivých odpovědnostních situací.

V rigorózní práci je pojednáno komplexně o dané problematice s důrazem na aplikaci předmětných ustanovení v praxi, jelikož pouze touto cestou lze pokládat otázky a hledat na ně odpovědi. Konsekvencí jsou následně úvahy *de lege ferenda*, například ve vztahu právě k oněm skupinám, které zákonodárce chrání, a ve vztahu k nim musí být obligatorně nařízen soupis pozůstalosti.

Klíčová slova: dědic, řízení o pozůstalosti, věřitel

The Privilege of Inventory and the Liability for the Testator's Debts

Abstract

The rigorous thesis deals with the mutually complementary themes of the privilege of inventory and the liability of heirs for debts, belonging among the most popular topics in inheritance law. Since the amendment to the Civil Code returns to the traditional concept, the legislator dusted off several important institutes known from the last century. The often-misunderstood privilege of inventory must be exercised by the heir in order to be liable for the testator's debts only to a limited extent, whereas under the effectiveness of the previous Civil Code this was stipulated automatically. It is also an institute protecting disadvantaged groups of heirs. At least, that is how it may seem at first glance. Sometimes, the inventory of the estate can become a disproportionate burden to heirs, only to protect an unknown or absent heir.

The liability for the testator's debts, or rather its extent, is generally a crucial matter for the heir to be able to decide whether to reject or accept the inheritance. If the heir is an obedient participant to the estate proceedings, they can limit their liability not only by the privilege of inventory, since the Civil Code also provides the institute of creditors' convocation to maximize the protection of the heir. However, from the text of the law, the rules are not immediately apparent to determine how much, to whom and in what way the performance towards the testator's creditors is to be carried out. Therefore, the rigorous thesis includes a concise overview of individual responsibility situations.

The rigorous thesis deals comprehensively with the issue in question, emphasizing the application of the relevant provisions in practice, since only in this manner questions can be asked and answers sought. It subsequently leads to considerations *de lege ferenda*, for example in relation with the groups protected by the legislator. In connection with them, an inventory of the estate must be ordered mandatorily.

Keywords: heir, estate proceedings, creditor